

Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu

RAPORTTI

RAPORTTI 5/2016

Elina Sutela, Liisa Törmäkangas, Enna Toikka, Pasi Haapakorva, Ari Hautakoski
Mia Hakovirta, Jarkko Rasinkangas, Mika Gissler, Tiina Ristikari

Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa

Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

6 Aika *Avoimet ja älykkäät palvelut*
Kuutoskaupunkien yhteistyöstrategia

Turun yliopisto
University of Turku

TURKU

Turun Kaupunkitutkimusohjelma

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-662-9 (verkkojulkaisu)
ISSN 1798-0089 (verkkojulkaisu)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-662-9>

Helsinki, 2016

Lukijalle

Nuorten hyvinvoinnin ympärillä tänä päivänä käytävän keskustelun keskiössä ovat prosessit, jotka hanka-loittavat nuorten koulusta työelämään siirtymistä ja pahimmillaan luovat pohjaa koulutuksesta ja työelämästä ulkopuoliseksi jäämiselle. Nämä syrjäytymisen taustalla olevat tekijät liittyvät usein joko taloudellisiin suhdanteisiin tai toisaalta nuoriin yksilöinä. Kovin usein keskustelussa sivutetaan lapsuudenaikaisten olosuhteiden merkitys sekä se, kuinka inhimillisen pääoman kehittyminen alkaa jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Kuitenkin juuri näistä lapsuuden olosuhteiden vaikutuksista johtuen tämän päivän nuoret ovat kovin eriarvoisessa asemassa pyrkiessään kiinnittymään merkittäviin aikuisuuden instituutioihin yhteiskunnassa. Vanhempien elämäntilanteet voivat luoda olosuhteita, joissa eriarvoisuus korostuu. Lisäksi nuorten kokemaa epätasa-arvoa lisäävät alueelliset tekijät, jotka liittyvät niin talouteen, palveluiden saantiin kuin tulevaisuuden rakentamisen mahdollisuuksiin synnyinseudulle.

Nuorten liikkuvuuden huomioiva suomalainen tutkimus nuorten hyvinvoinnin alueellisista eroista on viime vuosina ollut vähäistä. Erityisesti laadullisten tutkimusten perusteella tiedämme kuitenkin, että syrjäseuduilla syntyneiden nuorten aikuisuuteen siirtymiseen liittyy vahvasti muuttamisen ”pakko ja sosiaalinen mahdollisuus” (Kiilakoski 2016). Vaikka kaupungistuminen yleisenä ilmiönä on hyvin tunnettu ja dokumentoitu, vähemmän selvää on nuorten valikoituneen muuttoliikkeen vaikutus siihen palvelutarpeeseen minkä edessä vastaanottavat kaupungit ovat. Minkälaiset nuoret päättävät lähteä ja kuka jää? Miten tämä valikoituminen vaikuttaa palvelutarpeeseen? Millä tavoin vastaanottavat kunnat voivat ehkäistä nuorten syrjäytymistä jos nuoret muuttavat kuntaan vasta nuorena aikuisuudessa, vai olisiko kuntien syytä kiinnittää huomiota enemmän niihin nuoriin, jotka eivät ole koskaan muuttaneet toiseen kuntaan?

Käsillä olevassa tutkimuksessa tarkastelimme nuorten hyvinvointia ja syrjäytymisen riskitekijöitä Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa eli niin sanotuissa kuusikkokunnissa. Raportissa käytettiin THL:n Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineistoa, joka on rekistereihin pohjautuva seuranta-aineisto kaikista vuonna 1987 Suomessa syntyneistä. Tarkastelun tavoitteena oli rakentaa kuntakohtainen nuorten hyvinvointiprofiili, ottamalla huomioon mahdollisimman laaja kokonaisuus rekistereistä saatavaa tietoa nuorista. Tarkastelun kohteeksi valikoitui nuorten koulutus ja työssäolo, etuuksien käyttö, mielenterveysdiagnoosit, rikosrekisterimerkinnät ja kasautuva huono-osaisuus. Tutkimuksessa selvitimme myös muuttoliikkeen vaikutusta kuusikkokuntien nuorten hyvinvointiprofiileihin.

Tutkimuksemme osoitti, että nuorten liikkuvuus on suurta ja suuntautuu etenkin isoihin kaupunkeihin. Vuonna 2012 Syntymäkohortin jäsenistä 40 prosenttia asui kuusikkokunnissa. Tulokset antavat myös tukea aikaisemmille tutkimushavainnoille, joiden perusteella koko maan tasolla suurimmalla osalla nuorista menee rekistereiden valossa hyvin, mutta erotettavissa on myös selkeä joukko nuoria, joilla on erilaisia syrjäytymisen riskitekijöitä ja osalle nuorista nämä riskit kasautuvat.

Kuusikkokuntien välisten erojen analysointi osoitti, että suurimpien kaupunkien väliset erot nuorten syrjäytymisen riskitekijöissä olivat pääsääntöisesti pieniä. Suurin osa tarkastelluista syrjäytymisen riskitekijöistä paikantui kuusikkokuntien ulkopuolelle. Toisaalta esimerkiksi mielenterveysdiagnoseja oli suurisakin kaupungeissa verrattain paljon, mikä kertoo osaltaan myös palveluiden saatavuudesta. Tutkimus osoitti myös, että kuusikkokuntiin muuttaneilla oli usealla tavalla tarkasteltuna vähiten hyvinvointiriskejä. Näin ollen voidaan sanoa, että kuusikkokunnat ovatkin pääosin hyötyneet valikoituneesta nuorten muutto-liikkeestä.

Tiivistelmä

Elina Sutela, Liisa Törmäkangas, Enna Toikka, Pasi Haapakorva, Ari Hautakoski, Mia Hakovirta, Jarkko Rasinkangas, Mika Gissler, Tiina Ristikari. Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa: Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu ja Turku. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Turun yliopisto. Raportti 5/2016. 65 sivua. Helsinki 2016.

ISBN 978-952-302-662-9 (verkkojulkaisu)

Tässä raportissa tarkastellaan nuorten hyvinvointia ja syrjäytymisen riskitekijöitä Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa eli niin sanotuissa kuusikkokunnissa. Raportissa käytetään THL:n Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineistoa, joka kattaa kaikki vuonna 1987 Suomessa syntyneet. Raportissa tarkastellaan kohortin nuoria pääosin vuoden 2012 tilanteen mukaan eli nuorten ollessa 25-vuotiaita. Tarkastelun kohteena ovat nuorten koulutus ja työssäolo, etuuskien käyttö, mielenterveysdiagnoosit, rikosrekisterimerkinnot ja lopulta kasautuva huono-osaisuus. Lisäksi raportissa on huomioita muuttoliikkeen vaikutuksista nuorten hyvinvoinnin tilaan kuusikkokunnissa.

Suuri osa kuusikkokuntien nuorista näytti tarkasteltujen indikaattorien perusteella pärjäävän hyvin, mutta kasautuvaa huono-osaisuutta erotettiin osalla nuorista. Kuusikkokuntien tarkastelu osoitti, että suurimpien kaupunkien väliset erot nuorten syrjäytymisen riskitekijöissä olivat pääsääntöisesti pieniä. Merkittävä osa tarkastelluista syrjäytymisen riskitekijöistä paikantui kuusikkokuntien ulkopuoliseen Suomeen. Yliopistokaupungeissa (Helsinki, Espoo, Turku, Tampere ja Oulu) oli selvästi korkeimmat koulutusasteet. Liki 90 prosenttia nuorista oli vuonna 2012 joko opiskelemassa tai töissä. Ajoittaiset työttömyysjaksot tai työttömyys- ja toimeentuloetuuskien nostaminen olivat nuorten kohdalla suhteellisen yleisiä, mutta isolle osalle tämä näyttäisi olevan lyhyt vaihe nuorena aikuisuudessa. Espoossa ja Helsingissä nuorilla oli selkeästi vähiten työttömyyskokemuksia sekä toimeentulotuen tai työttömyysetuuskien käyttöä. Toisaalta esimerkiksi mielenterveysdiagnooseja oli suurissakin kaupungeissa verrattain paljon, mikä kertoo osaltaan myös palveluiden saatavuudesta.

Vaikka erot kuusikkokuntien välillä olivat pääosin pieniä, erottui kaksi kaupunkia analyysissä yleisestä linjasta. Oulu erottui kuusikkokunnista kaupunkina, jossa nuoria oli paljon työttöminä. Tämä näkyi mm. työttömyys- ja toimeentuloetuuskien saannissa ja työttömyyspäivien määrässä. Oulussa nuorten koulutustaso oli kuitenkin hyvä eikä muiden syrjäytymisen riskitekijöiden osalta havaittu merkittäviä eroja muihin kuusikkokuntiin verrattuna. Vantaa puolestaan poikkesi muista suurista kaupungeista erityisesti siinä, että Vantaalla nuorille näytti kasautuvan useita erilaisia syrjäytymisen riskitekijöitä. Nuorilla oli selkeästi matalampi koulutustaso kuin muissa kuusikkokunnissa ja lähes viidennes oli vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Miehistä yli 15 prosentilla oli rikostuomio ja hyvinvoinnin ongelmien kasautumista oli selkeästi eniten. Yli kymmenesosa vantaalaisista kohortin nuorista oli samanaikaisesti ollut joko toimeentulotukiasiakkaana ja saanut mielenterveysdiagnoosin tai ollut toimeentulotukiasiakkaana ja pelkän peruskoulutuksen varassa olleena 25-vuotiaita. Vantaa ei kuitenkaan juuri erottunut nuorten työttömyyden tai työttömyysetuuskien nostamisen suhteen muista kuusikkokunnista.

Muuttoliikkeellä oli merkitystä kuntien koulutus- ja työllisyystilanteisiin. Etenkin yliopistokaupunkeihin suuntaa nuoria koulutuksen ja työn perässä. Iso osa kuusikkokunnissa vuoden 2012 lopussa asuneista nuorista oli muuttanut kuntiin muista kunnista. Hyvinvoinnin vajeiden osalta kuusikkokuntiin ja erityisesti yliopistokaupunkeihin muuttavat nuoret eivät tutkimuksen mukaan ole merkittävä huolenaihe, vaan pääsääntöisesti kuntiin muuttaneilla nuorilla olivat esimerkiksi koulutus ja terveys keskimääräistä parempia kuin kunnissa varttuneilla nuorilla. Vantaan osalta muuttoliike näyttöytyi kuitenkin hyvin toisenlaisena. Tarkastelun perusteella Vantaalle oli muuttanut etenkin pääkaupunkiseudulta nuoria, joilla oli erilaisia hyvinvoinnin ongelmiin ja syrjäytymiseen liittyviä riskitekijöitä.

Avainsanat: nuoret, hyvinvointi, syrjäytymisen riskitekijät, syrjäytyminen, alueelliset erot, elinolot

Sammandrag

Elina Sutela, Liisa Törmäkangas, Enna Toikka, Pasi Haapakorva, Ari Hautakoski, Mia Hakovirta, Jarkko Rasinkangas, Mika Gissler, Tiina Ristikari. Välmående bland unga och riskfaktorer för utslagning i de sex största städerna i Finland: Helsingfors, Esbo, Tammerfors, Vanda, Uleåborg och Åbo. Institutet för hälsa och välfärd (THL) och Åbo Universitet. Rapport 5/2016. 65 sidor. Helsingfors, Finland 2016. ISBN 978-952-302-662-9 (nätpublikation)

Denna rapport granskar välfärden bland unga och riskfaktorer för utslagning i de sex största städerna i Finland. I rapporten används THL:s Nationell födelsekohort 1987-material som omfattar alla som föddes i Finland år 1987. I rapporten granskas de unga i kohorten i huvudsak enligt läget år 2012, dvs. när de unga var 25 år. Studien behandlade de ungas utbildning och sysselsättning, användning av förmåner, psykiska diagnoser, anteckningar i straffregistret och slutligen deras ackumulerande utslagning. I rapporten presenteras också observationer om effekterna av de ungas flyttningsrörelser på välfärdssituationen i de sex största städerna.

Utifrån de indikatorer som studerades verkade det som om största delen av de unga klarade sig bra, men ackumulerade problem kunde ses hos en del unga. En granskning de sex största städerna i Finland visade att skillnaderna i riskfaktorerna för utslagning mellan städerna i gruppen i regel var små. En betydande del av de granskade riskfaktorerna för utslagning kunde lokaliseras till kommuner utanför gruppen av de sex största städerna. Universitetsstäderna (Helsingfors, Esbo, Åbo, Tammerfors och Uleåborg) hade de klart högsta utbildningsgraderna. Nästan 90 procent av de unga studerade eller arbetade år 2012. Det var relativt vanligt att de unga upplevde tillfälliga perioder av arbetslöshet och användning av arbetslöshets- eller utkomstförmåner, men för en stor del verkade detta endast vara en kort fas i deras tidiga vuxenliv. Unga i Esbo och Helsingfors hade klart minst upplevelser av arbetslöshet och användning av arbetslöshets- eller utkomstförmåner. Å andra sidan var förekomsten exempelvis av psykiska diagnoser relativt hög även i de största städerna, vilket också vittnar om tillgången på tjänster.

Även om skillnaderna mellan de sex största städerna i regel var små, avvek två städer i analysen från den allmänna linjen. Uleåborg avvek från de övriga städerna i gruppen som en stad med hög arbetslöshet bland unga. Detta syntes bland annat i användningen av arbetslöshets- och utkomstförmåner och antalet arbetslöshetsdagar. De unga i Uleåborg hade dock en god utbildningsnivå och för de övriga riskfaktorernas del observerades inga betydande skillnader i jämförelse med de övriga städerna i gruppen. Vanda avvek i sin tur från de övriga städerna i gruppen genom att det verkade som om de unga i Vanda ackumulerade fler olika problem som medför risk för utslagning. I Vanda hade de unga en klart lägre utbildningsnivå än i de övriga största städerna och nästan en femtedel saknade en examen efter grundskolan. Över 15 procent av männen hade en straffdom och förekomsten av problem med välfärden var klart störst. Över en tiondel av de unga från Vanda i kohorten hade samtidigt varit utkomststöds klient och fått en psykisk diagnos eller varit utkomststöds klient och endast haft grundläggande utbildning i 25 års ålder. Vanda avvek emellertid inte i någon större omfattning från de övriga städerna i gruppen i fråga om arbetslöshet eller användningen av arbetslöshetsförmåner.

Flyttningsrörelsen hade betydelse för läget inom utbildningen och sysselsättningen i kommunerna. Unga flyttar efter utbildning och arbete särskilt till universitetsstäderna. En stor del av de unga som bodde i de sex största städerna i slutet av 2012 hade flyttat till dessa kommuner från andra kommuner. Unga som flyttar till de sex största städerna och särskilt till universitetsstäderna enligt undersökningen dock inget stort orosmoment med tanke på risken för välfärdsbrist eftersom de i regel har en genomsnittligt bättre utbildning och hälsa än unga som vuxit upp i kommunerna. För Vandas del visade sig flyttrörelsen dock i en mycket annorlunda dager. Studien visar att unga som oftare utsatts för riskfaktorer som förknippas med olika välfärdsproblem och utslagning flyttat till Vanda särskilt från huvudstadsregionen.

Nyckelord: unga, välfärd, risk för utslagning, utslagning, regionala skillnader, levnadsförhållanden

Abstract

Elina Sutela, Liisa Törmäkangas, Enna Toikka, Pasi Haapakorva, Ari Hautakoski, Mia Hakovirta, Jarkko Rasinkangas, Mika Gissler, Tiina Ristikari. The wellbeing of young adults, and risk factors contributing to social exclusion in the six largest cities in Finland: Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu ja Turku. The National Institute for Health and Welfare (THL) and the University of Turku. Report 5/2016. 65 pages. Helsinki, Finland 2016. ISBN 978-952-302-662-9 (online publication)

This report reviews the well-being of young adults, and risk factors contributing to social exclusion in the six largest cities in Finland. The report is based on data collected by THL for the 1987 Finnish Birth Cohort Study, which involved all children born in Finland in 1987, with a primary focus on the situation in 2012 when cohort members were aged 25 years. Areas of interest include education and employment, use of benefits, diagnosed mental health problems, criminal record, and the accumulation of social disadvantage. Additionally, the report includes observations about the effects of within country migration on the state of well-being among young adults in the six cities under review.

Based on the reviewed indicators, a large proportion of young adults living in the six largest cities in Finland do well. However, an accumulation of social disadvantage could be observed in some of the studied young adults. Comparing the cities under review showed that differences in the risk factors contributing to social exclusion were, to a large extent, small. A significant proportion of the reviewed risk factors were more prominent elsewhere in Finland - not in the six largest cities. Educational levels were clearly higher in cities offering higher education (Helsinki, Espoo, Turku, Tampere, and Oulu). In 2012, close to 90% of young adults were either students or employed. Occasional unemployment periods or receiving unemployment benefits or income support was fairly common among young adults, but for a large proportion this seems to be a transient phase during their youth. Young adults living in Espoo and Helsinki had the least experience in unemployment and receipt of unemployment benefits or income support. However, being diagnosed with a mental health problem was also relatively common in the larger cities. This is, in part, may be an indication of the availability of services.

Although the differences between the six largest cities in Finland were, to a large extent, small, two cities stood out from the general trend - Oulu and Vantaa. In Oulu, a relatively large proportion of young adults were unemployed. This could be established based on the number of persons receiving unemployment benefits and income support, and on the number of days of unemployment, for example. However, the level of education among young adults in Oulu was good, and no other significant differences in risk factors contributing to social exclusion were observed when compared to the other large cities in Finland. Vantaa differed from the other large cities in Finland in that several risk factors contributing to social exclusion seemed to accumulate in young adults. In Vantaa, the level of education among young adults was lower than in the other large cities, and nearly one in five had not received any education beyond basic/primary education. Over 15% of the male population had a criminal record, and the accumulation of problems was prominent in this group. When aged 25 years, more than one in 10 young adults living in Vantaa had simultaneously received income support and been diagnosed with a mental health issue, or had received income support and lacked education beyond compulsory basic/primary school. However, Vantaa was no different compared to the other large cities in terms of unemployment rates among young adults or in the number of persons receiving unemployment benefits.

Within country migration affects the educational and employment situation in the cities. Young adults migrate in particular to the cities offering higher education so as to gain a higher education or employment. A large portion of young adults living in the six largest cities in Finland at the end of 2012 had moved there from elsewhere. Deficits in wellbeing were not a significant problem among young adults moving to the six

largest cities and in particular to cities offering higher education. In contrast, according to the review, the educational level and general health of young adults who had moved to the large cities from elsewhere was on average better compared to those who had grown up in the six largest cities. The only exception to this was Vantaa. The review shows that young adults with risk factors contributing to poor well-being and to social exclusion, had moved to Vantaa from the Helsinki Region, in particular.

Keywords: young adults, well-being, risk factors contributing to social exclusion, social exclusion, marginalisation, regional differences, living conditions

Sisällys

Lukijalle.....	3
Tiivistelmä.....	4
Sammandrag.....	5
Abstract.....	6
Johdanto.....	9
Aineisto ja menetelmät.....	12
Koulutus ja työllisyys.....	14
Koulutusasteet.....	14
Nuoret työmarkkinoilla ja työmarkkinoiden ulkopuolella.....	17
Nuorten työttömyyspäivät.....	20
Työttömyysetuuksien ja toimeentulotuen käyttö.....	22
Työttömyysetuudet.....	22
Toimeentulotuki.....	26
Mielenterveysdiagnoosit.....	30
Synnytykset alle 20-vuotiaana.....	35
Rikollisuus.....	37
Huono-osaisuuden kasautuminen ja perhetausta.....	41
Kasautuvat syrjäytymisen riskitekijät.....	41
Huono-osaisten nuorten perhetaustat.....	43
Yhteenveto.....	48
Lähteet.....	51
Liite 1. Liitetaulukot.....	55
Liite 2. Muuttoliiketarkastelujen kartat ja tulokset.....	60

Johdanto

Tässä raportissa tarkastellaan Suomessa vuonna 1987 syntyneiden nuorten aikuisten hyvinvointia ja syrjäytymisriskejä. Raportin keskiössä on nuorten aikuisten tilanne Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa eli Helsingissä, Espoossa, Vantaalla, Turussa, Tampereella ja Oulussa. Kyseisistä kaupungeista on totuttu käyttämään myös nimitystä kuusikkokunnat ja erilaiset vertailuasetelmat niiden välillä ovat hyvin vakiintuneita (ks. esim. Kuusikkotyöryhmä 2016).

Raportissa esitetyt analyysit perustuvat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kansallisen syntymäkohorttiaineisto 1987 -tutkimuksen tietoihin (Paananen ym. 2012). Kyseinen aineisto antaa ainutlaatuisen kuvan yhden kohortin nuorten hyvinvoinnista syntymästä aina 25 ikävuoteen saakka. Huolimatta siitä, että aineistoa on käytetty paljon ja monipuolisesti suomalaisten lasten ja nuorten hyvinvointikysymyksiä tutkittaessa, ovat alueelliset sekä kuntien väliset vertailut olleet selvästi vähäisemmässä roolissa. Aikaisempaa vertailua kuusikkokuntien välillä on kuitenkin tehty myös tällä kohorttiaineistolla helsinkiläisten nuorten hyvinvointiin keskittyneessä tutkimuksessa (Haapamäki ym. 2014). Kyseisessä tutkimuksessa raportoitujen tulosten osalta erot kuusikkokuntien nuorten välillä olivat varsin selviä esimerkiksi toimeentulotuen saamisessa. Yhtenä keskeisenä päätuloksena nostettiin esille Suomessa olevan kasvava joukko syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Näin ollen tämän raportin roolina on jatkaa sitä kuusikkokuntien välisten erojen kartoitusta, jota on saatu hyvälle alulle ja paneutua nimenomaisesti syrjäytymisriskejä koskeviin tarkasteluihin.

Vaikka tarkastelun kohteena on vain yksi ikäkohortti, liittyy näkökulma yleisemmin nuorten aikuisten elämänvaiheeseen ja siihen liittyviin riskeihin. Nuori aikuisuus on elämänvaihe, jossa tehdään kauaskantoisia valintoja ja ratkaisuja elämänkulun kannalta. Viime vuosikymmenien yhteiskunnalliset muutokset ovat muokanneet korostuneella tavalla rakenteellisia ja kulttuurisia tekijöitä, jotka heijastuvat tähän elämänvaiheeseen. Nuorta aikuisuutta on mahdotonta rajata iän suhteen kovinkaan tarkasti, mutta useimmiten sillä viitataan alle 30-vuotiaisiin henkilöihin. Vuoden 2014 lopussa Suomen väestöstä oli alle 30-vuotiaita noin kolmannes (34,5 %) (Suomen virallinen tilasto 2015c). Vastaava osuus (34,0 %) heistä asui kuudessa suurimmassa kaupungissa vastaten noin 641 000 henkeä. Tämä vastaa pitkälti myös ikäkohortin 1987 yhteenlaskettua osuutta kuusikkokunnissa, joka oli 40 prosenttia analyysien viimeisenä tarkasteluajankohtana vuonna 2012. Yleistäen voidaan siis sanoa, että tarkastelun keskiössä on reilu kolmannes Suomessa vuonna 1987 syntyneistä.

Vielä vuonna 1990 kaksi viidestä suomalaisesta (39,7 %) oli alle 30-vuotiaita ja kuudessa suurimmassa kaupungissa heistä asui neljännes (25,8 %). Yleinen demografinen kehitys kohti harmaantuvaa Suomea sekä kaupungistumisen voimistuminen ovat siten selvästi nähtävissä nuorten aikuisten väestöosuuden muutoksessa ja keskittymisessä. Tämä muutos on merkinnyt lukumääräisesti noin 130 000 nuoren aikuisen lisäystä kuusikkokuntien väestöön. Väestöennusteet ennakoivat saman kehityssuunnan jatkuvan ja tulevaisuudessa väestö tiivistyy yhä harvempiin kasvukeskuksiin (esim. Aro 2016). Jo pelkästään nämä väestökehitykseen liittyvät tekijät tuovat esille tarpeen tuntea nuorten aikuisten syrjäytymisriskien ilmenemistä nimenomaan suurimpien kaupunkien keskuudessa.

Useissa suomalaista yhteiskuntaa luotaavissa tutkimuksissa on tuotu esille erot hyvinvoinnissa niin väestöryhmien kuin alueidenkin välillä (ks. esim. Vaarama ym. 2014; Saarsalmi ym. 2014; Karvonen ym. 2010). Sosiaalisen eriarvoisuuden näkökulmasta ongelmat kasautuvat paljolti suurimpiin kaupunkeihin ja esimerkiksi köyhyydestä on tullut selvästi kaupunkimainen ilmiö. Tämä kehitys on välittynyt myös kaupunkien sisäisten sosiaalisten erojen kasvuna (esim. Vilkkama ym. 2014; Rasinkangas 2013). Myös Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineistoon perustuvissa aiemmissä tarkasteluissa on havaittu nuorten aikuisten hyvinvoinnin eriytymistä, jolloin etenkin lapsuuden perhetekijöillä ja elinoloilla on tärkeä merkitys ongelmien kasautumisessa (Haapamäki ym. 2014). Hyvinvoinnin ongelmien ylisukupolvisuus on ilmeistä.

Demografisten ja sosiaalisten hyvinvointierojen muutosten lisäksi tarkastelua motivoi nuoriin kohdistuvien palvelujen ja tukitoimien mahdolliset vaikutukset nuorten elinoloihin. Kuntien itsehallinnon vahvistuminen 1990-luvulta lähtien siirsi kunnille palvelujen kehittämistä vastuuta, jota ne ovat toteuttaneet suhteellisen itsenäisinä toimijoina. Valtionhallinnon informaatio-ohjaukseen perustuva hankekehittäminen ja siitä seuranneet palveluinnovaatiot ovat saaneet paikalliset muotonsa, mutta vain harvoin nämä ovat juurtuneet

osaksi palvelujärjestelmää tai toisaalta siirtyneet osaksi muiden kuntien keinovalikoimia (Rimpelä 2015). Tämä siitäkkin huolimatta, että esimerkiksi kuusikkokunnat seuraavat aktiivisesti asukkaidensa hyvinvointia ja palvelujen käyttöä sekä kustannuksia.

Raportissa ei pystytä tuottamaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä kuusikkokuntien palvelujärjestelmien onnistuneisuudessa vastamaan nuorten aikuisten elämäntilanteisiin. Tämä edellyttäisi huomattavasti suuremman mittaluokan tutkimustyötä jo yksittäisen kunnan osalta ja toisaalta erityyppisiä aineistoja. Siltikin jäisi paljon selittämättä. Kuitenkin on jo yleisen tiedontuotannon kannalta oleellista tuoda esille, onko suurten kaupunkien osalta erotettavissa toisistaan poikkeavia nuorten aikuisten syrjäytymisriskeihin liittyviä profiileja tai trendejä. Tällä on merkitystä palvelu- ja tukitoimenpiteiden suuntaamisen, kuten myös kuntien toimenpiteisiin kohdistuvien jatkoanalyysien kannalta.

Siirtymissä nuoruudesta aikuisuuteen on riskejä, jotka voivat sysätä nuoren sivuun yhteiskunnan valtavirrasta ja instituutioista. Nuorten osalta keskeisimpinä siirtyminä pidetään usein koulutukseen ja työmarkkinoille osallistumista. Paljon huomiota saaneen Pekka Myrskylän (2012) tutkimuksen mukaan Suomessa oli vuonna 2012 noin 50 000 sellaista nuorta, joilla ei ollut peruskoulun jälkeistä koulutusta ja olivat työmarkkinoiden ulkopuolella. Nämä nuoret hän määritteli syrjäytyneiksi. Vaikka Myrskylän määritelmä on kapea, tuo se esille keskeisesti syrjäytymiseen liitettävän asian, ulkopuolisena olemisen.

Syrjäytymiskeskustelun kannalta on oleellista tiedostaa, ettei tyhjentävää syrjäytymisen määritelmää ole. Se on aina näkökulma ja valintakysymys. Jo edellä esitettyjen muutaman määritelmän perusteella voidaan todeta, että syrjäytymiseen voidaan liittää niin objektiivisesti mitattavissa olevia puutteita kuin subjektiivisesti koettua osattomuutta. Kuitenkin suhteessa hyvinvointitutkimuksissa tarkasteltaviin yksittäisiin hyvinvointivajeisiin, syrjäytyminen ei ole vain yhdeltä elämänalueelta ulkopuolelle jäämistä, vaan pikemminkin useampien tekijöiden samanaikaista kasautumista. Tässä mielessä se voi olla tiettyssä hetkessä todettava staattinen tila, jossa henkilö on syrjäytynyt määriteltyjen tekijöiden suhteen (vrt. Myrskylä 2012). Useimmiten syrjäytymistä pidetään kuitenkin dynaamisena ilmiönä, jossa eri osatekijät kytkeytyvät prosessinomaisesti toisiinsa (ks. esim. Notkola ym. 2013, 56). Näin ollen siihen liittyy luonteensa mukaisesti asiantilojen alituinen vaihtelu. Taloudellinen tilanne voi muuttua nopeasti, kuten terveys, työmarkkina-asema ja ihmissuhteetkin.

Tässä raportissa syrjäytymistä ei määritellä tiettyjen osatekijöiden summana, vaan raportissa puhutaan sen sijaan syrjäytymisen riskitekijöistä. Nämä määriteltiin aikaisemman nuorten syrjäytymiseen kytkeytyvän tutkimuksen perusteella, jolloin tarkastelun keskiöön nousevat koulutukseen, työmarkkina-asemaan, toimeentulon ja terveyden vajeisiin ja rikollisuuteen liittyvät tekijät. Analogia yksittäisten hyvinvointivajeiden tutkimiseen on siten selvä. Raportissa tarkastellaan kuitenkin myös useampien puutetekijöiden samanaikaista kuormittumista, jolloin voidaan puhua huono-osaisuuden kasautumisesta perinteisempään hyvinvointitutkimuksen näkökulmaan nojaten.

Jo alussa mainittujen demografisten muutosten johdosta on mielekää kiinnittää lisäksi huomioita muuttoliikkeen aiheuttamiin vaikutuksiin tutkimuksen kohteena olevissa kaupungeissa. Kuusikkokuntiin päätyneiden henkilöiden muuttoliikkeen tarkastelun kautta voidaan havainnoida sitä, missä määrin nuorten syrjäytymisriskit ovat ikään kuin sisäsyntyisiä ja missä määrin muuttoliikkeen mukanaan tuomia.

Erityisesti nuoret aikuiset muuttavat paljon ja muutot suuntautuvat usein suurimpiin yliopistokaupunkeihin. Tilastokeskuksen mukaan kuntien välinen muuttoalttius eli muuttaneiden määrä ikäryhmässä on suurin nimenomaan 20–24-vuotiailla (n. 20 % ikäryhmästä koko maassa) (Suomen virallinen tilasto 2013c) ja esimerkiksi Turun ja muiden kuntien välinen nettomuutto vuonna 2009 oli positiivinen Turulle ainoastaan 15–19-vuotiailla ja 20–24-vuotiailla (Kyttä 2010, 108). Samoin Helsingin ja kehyskuntien sekä kehysmaakuntien välillä 18–24-vuotiaiden muutto suuntautuu selkeästi kehysalueilta Helsinkiin, kun taas tätä vanhempi ikäryhmä muuttaa juuri päinvastaiseen suuntaan ja esimerkiksi Espooseen (Laakso 2014).

Aiemmin julkaistussa Helsingin Tietokeskuksen tutkimuksessa havaittiin, että syntymäkohortin Helsingissä syntyneillä nuorilla oli useammin hyvinvoinnin ongelmia kuin Helsingissä vuonna 2009 asuneilla nuorilla (Haapamäki ym. 2014). Myös kouluttautuneiden nuorten siirtyminen muista maakunnista erityisesti Uudellemaalle on syntymäkohortin tarkastelussa tullut esille aiemmin (Paananen ym. 2012, 30). Nämä tulokset viittaavat siihen, että kasvukeskuksiin muuttavilla nuorilla syrjäytymiseen liittyvät riskit ovat muita vähäisempiä. Tässä raportissa pyritäänkin tarkentamaan aiempia tuloksia ja selvittämään nuorten muutto-

liikettä tarkastelemalla, mistä kuusikkokuntiin päätyneet henkilöt ovat lähtöisin ja millaisina syntymäkohorttiaineiston hyvinvoinnin indikaattorit näyttäytyvät eri alueilta kuntiin muuttaneilla henkilöillä tai vastaavasti kunnissa vartuneilla henkilöillä.

Raportissa käydään läpi syrjäytymiskehitykseen liitettyjä riskitekijöitä syntymäkohorttiaineiston pohjalta aluksi erillisinä kokonaisuuksinaan. Ensimmäisenä tarkastellaan kuusikkokuntien nuorten koulutus- ja työllisyystilannetta sekä työmarkkinoilla oloa tutkintojen, työttömyyspäivien ja pääasiallisen toiminnan muuttujan avulla 25 vuoden iässä. Seuraavaksi kartoitetaan työttömyyteen ja toimeentuloon liittyvien etuuksien käyttöä, mielenterveysdiagnoosin saaneiden osuuksia, teiniraskauksien määriä 25 ikävuoteen ja rikollisuutta ikävuoteen mennessä syntymäkohortin nuorilla. Näiden tarkastelujen yhteydessä on varsinaisen kuusikkokuntien keskinäisen vertailun lisäksi selvitetty myös kuusikkokunnissa vuoden 2012 lopussa asuneiden muuttohistoriaa suhteessa edellä kuvattuihin syrjäytymisen riskitekijöihin. Lopuksi raportissa tutkitaan useampien huono-osaisuuden riskien kasautumista sekä perhetaustan vaikutusta kuusikkokuntien nuorilla. Kaikkien tarkastelujen yhteydessä kuusikkokuntien nuorten tilannetta on verrattu vastaaviin osuuksiin muissa kuin kuusikkokunnissa sekä koko maan tasolla.

Aineisto ja menetelmät

Raportin tulokset perustuvat THL:n ylläpitämään ja kokoamaan Kansallinen syntymäkohortti 1987 - tutkimukseen. Sen aineisto perustuu THL:n syntymärekisteriin ja kattaa kaikki Suomessa vuonna 1987 syntyneet ja perinataalijan jälkeen elossa olleet lapset (n=59 476) (Paananen & Gissler 2012). Syntymärekisterin tietoihin on liitetty rekisteritietoja useista eri viranomaisrekistereistä ja aineistoa päivitetään jatkuvasti (ks. tarkempi kuvaus THL 2015a). Tässä raportissa tarkastellaan vuoden 2012 lopussa kuusikkokunnissa ja muualla Suomessa asuneiden syntymäkohorttiin kuuluvien henkilöiden ryhmiä. Useimmat rekisteritiedot on päivitetty juuri vuoden 2012 loppuun asti, jolloin kohortin nuoret olivat 25-vuotiaita. Raportissa käytetyt rekisteritiedot on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Raportissa käytetyt Kansallinen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston rekisteritiedot.

Rekisterin ylläpitäjä	Rekisteri	Tiedot	Ajanjakso, jolta tiedot on kerätty
THL	Terveystieteiden tutkimuskeskus -rekisteri	Erikoissairaanhoidon hoitajaksot ja poliklinikkakäynnit (psykiatriset diagnoosit)	osastojaksot: 1987—2012 poliklinikkakäynnit: 1998—2012
	Toimeentulotukirekisteri	Toimeentulotuen saaminen	1987—2012
Tilastokeskus	Tutkintorekisteri	Tutkintotiedot	31.12.2012 mennessä tehdyt tutkimukset
	Kuolemansyytilasto	Kuolinpäivät ja diagnoosit	1987—2012
Väestörekisterikeskus	Väestötietojärjestelmä	Asuinhistoriatiedot	1987—2012
Kela	Etuusrekisteri	Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan saaminen Opintotuen saaminen	2005—2012
Oikeusrekisterikeskus	Rangaistusmääräysrekisteri Tuomiot	Tiedot yleisten tuomioistuinten rangaistusmääräyksistä ja rikostuomioista	2005—2012 2002—2009
Eläketurvakeskus	Ansaintarekisteri	Palkattomat jaksot	2005—2012
Työ- ja elinkeinoministeriö	Asiakastietojärjestelmä (URA)	Työttömyyspäivät	2003—2012

Raportissa kartoitetaan nuorten hyvinvointia ja syrjäytymisen riskitekijöitä laajasti erilaisilla indikaattoreilla Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa ja niiden tilannetta verrataan muun Suomen tilanteeseen. Koulutukseen, toimeentuloon, työssäkäyntiin, terveyteen ja rikollisuuteen liittyviä indikaattoreita tarkastellaan ristiintaulukoinneilla. Lisäksi raportissa hyödynnetään sekvenssianalyysiä, jonka avulla tarkastellaan valikoitujen indikaattorien osalta nuorten muuttoliikkeen merkitystä syrjäytymisen riskitekijöihin.

Sekvenssianalyysi oli hyvin käyttökelpoinen menetelmä muuttojen tarkastelussa, koska käytettävissä oli analyysiin soveltuvaa pitkittäistietoa eli henkilöiden asuinhistoriatiedot. Analyysissä kullekin henkilölle rakennettiin asuinhistoriatiedoista vuosille 1987-2012 yksilöllinen tietojono eli sekvenssi ja asuinkunnat luokiteltiin¹ kuusikkokuntiin liittyvää analyysiä varten. Käytännössä sekvenssi kuvasi ajan funktiona, missä

¹ Nuorten asuinhistoriatiedot ajalta 1987–2012 luokiteltiin sekvenssianalyysiä varten seuraavasti: asuminen kyseissä kuusikkokunnissa, asuminen kehyskunnissa, asuminen pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen) ja asuminen muissa kuin edellä mainituissa kunnissa. Kunkin kunnan kehyskunnat on valittu rajaamalla n. 30 km puskurialue kunnan rajan ympärille. Sekvenssianalyysi tehtiin R-tilasto-ohjelman TraMineR-ohjelmistopakettilla ja klusterointimenetelmänä käytettiin ei-hierarkkista PAM-menetelmää.

henkilö oli kuntien luokittelun mukaisesti elämänsä aikana asunut. Analyysiohjelman avulla laskettiin kunkin henkilön sekvenssin samankaltaisuus verrattuna muihin henkilöihin ja ryhmiteltiin yhteneviä sekvenssejä omaavat henkilöt omiin klusteriryhmiinsä (menetelmän tarkempi kuvaus esim. Brzinsky-Fay 2007). Analyysi tehtiin jokaisen kuusikkokunnan osalta niille henkilöille, jotka asuivat kuusikkokunnissa vuoden 2012 lopussa.

Ohjelman muodostamien klusteriryhmien analysointi tuotti jokaiselle kuusikkokunnalle seuraavat viisi vertailukelpoista nuorten muuttoliikkeestä kertovaa ryhmää², jotka olivat selkeästi toisistaan eroavia ja joissa henkilömäärät olivat riittävän isoja jatkoanalyysien tekemistä varten:

1. Pääosan elämästään kuusikkokunnassa asuneet nuoret
2. Muista kunnista kuusikkokuntaan jo varhaisessa vaiheessa (pääasiassa vuosina 2005–2008) muuttaneet
3. Muista kunnista myöhemmin (pääasiassa vuodesta 2009 alkaen) kuusikkokuntaan muuttaneet
4. Ympäröivistä kehyskunnista kuusikkokuntaan muuttaneet
5. Pääkaupunkiseudulta (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) kuusikkokuntaan muuttaneet (pl. Oulu)

Muuttoliikkeen merkitystä nuorten syrjäytymisen riskitekijöihin tarkastellaan siis viidessä eri muuttoryhmässä. Näistä kaksi ryhmää kuvaa muista kuin kehyskunnista tai pääkaupunkiseudulta kuntaan päätyneiden muuttoliikettä eri aikapisteissä: ryhmän 2 nuoret ovat muuttaneet kuusikkokuntaan pääasiassa vuosina 2005–2008 eli kun nuoret ovat olleet 18–21 -vuotiaita ja ryhmässä 3 nuoret ovat muuttaneet kuusikkokuntaan pääasiassa vuoden 2009 jälkeen eli kun nuoret ovat täyttäneet 22 vuotta.

Raportissa tarkasteltavien hyvinvoinnin ja syrjäytymisen riskitekijöiden indikaattorit ja muuttoliikeanalyysin muuttujakohtaiset prosenttiosuudet löytyvät kootusti liitteen 1 taulukoista 5 ja 6. Liitteeseen 2 on koottu muuttoliikeanalyysiä koskevat karttaliitteet. Karttaliitteistä ovat nähtävissä analyysissä käytetyt kaupunkien kehyskunnat. Lisäksi karttaliitteissä kootusti tulokset eri muuttoryhmien nuorten osuuksista syrjäytymisen riskitekijöiden tarkastelussa.

² Oulussa pääkaupunkiseudulta Ouluun muuttaneiden lukumäärä oli pieni (33 henkilöä) ja heitä ei analyyseissä ole tarkasteltu omana ryhmänään. Tämän vuoksi Oulussa asuneille ovat mukana muiden kuusikkokuntien mukaiset muuttoryhmät 1-4.

Koulutus ja työllisyys

Nuorten kouluttautuminen ja työelämään sujuva siirtyminen ovat selkeitä tavoitteita nuorisopolitiikassa. Ongelmilla kiinnittyä työhön tai koulutukseen voi olla nuorten kohdalla kauaskantoisia seurauksia ja toisaalta näillä ongelmilla on myös kansantaloudellinen ulottuvuutensa. Nuorten koulutus- ja työllisyystilanteet linkittyvät hyvin keskeisesti myös nuorten syrjäytymistä koskevaan keskusteluun, vaikkakin ovat vain yksi näkökulma moniulotteisessa ilmiössä. (ks. TEM 2012; Notkola ym. 2013; Myrskylä 2012.)

Eurofundin (2014) selvityksen mukaan pohjoismaalaiset nuoret siirtyvät verrattain sujuvasti koulutuksesta työmarkkinoille. Kuitenkin on erotettavissa selkeästi joukko nuoria, jotka hyvin varhaisessa vaiheessa ovat vaarassa jäädä koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle (ks. esim. Eurofund 2012; Myrskylä 2012). Työmarkkinoiden muutokseen liittyvä keskustelu ja viimeisin taloudellinen taantuma ovat selkeästi lisänneet huolta nuorten työelämään kiinnittymiseen liittyvistä haasteista niin Suomessa kuin kansainvälisesti (Scarpetta ym. 2010; TEM 2012; ILO 2015).

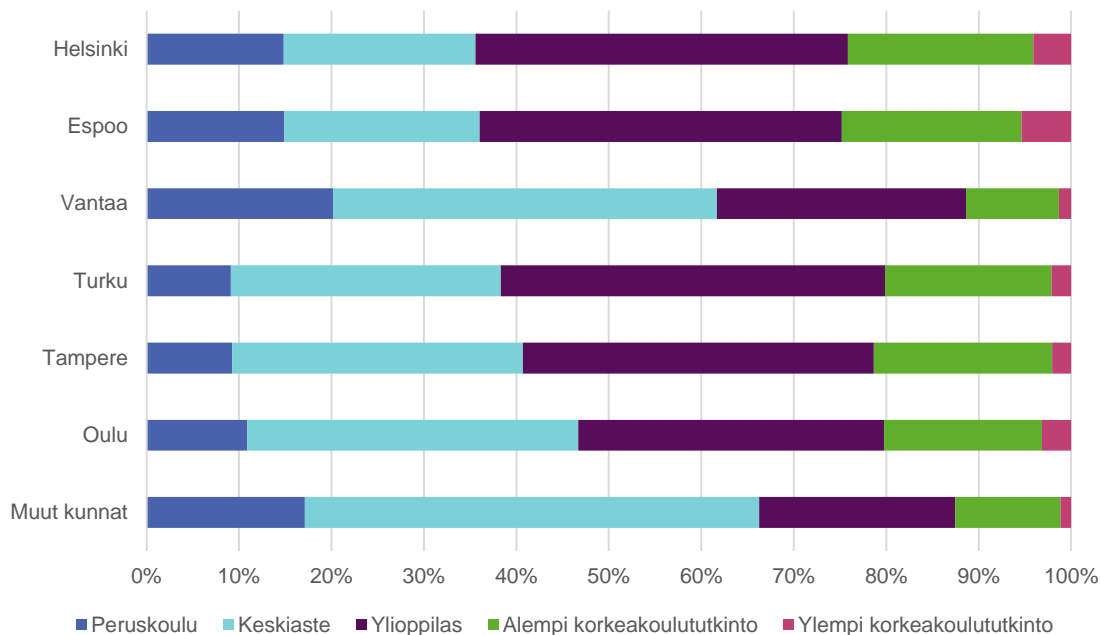
Tässä luvussa tarkastellaan nuorten koulutukseen ja työssäoloon liittyviä indikaattoreita eli nuorten suorittamia tutkintoja, pääasiallista toimintaa ja työttömyyspäivien kertymistä.

Koulutusasteet

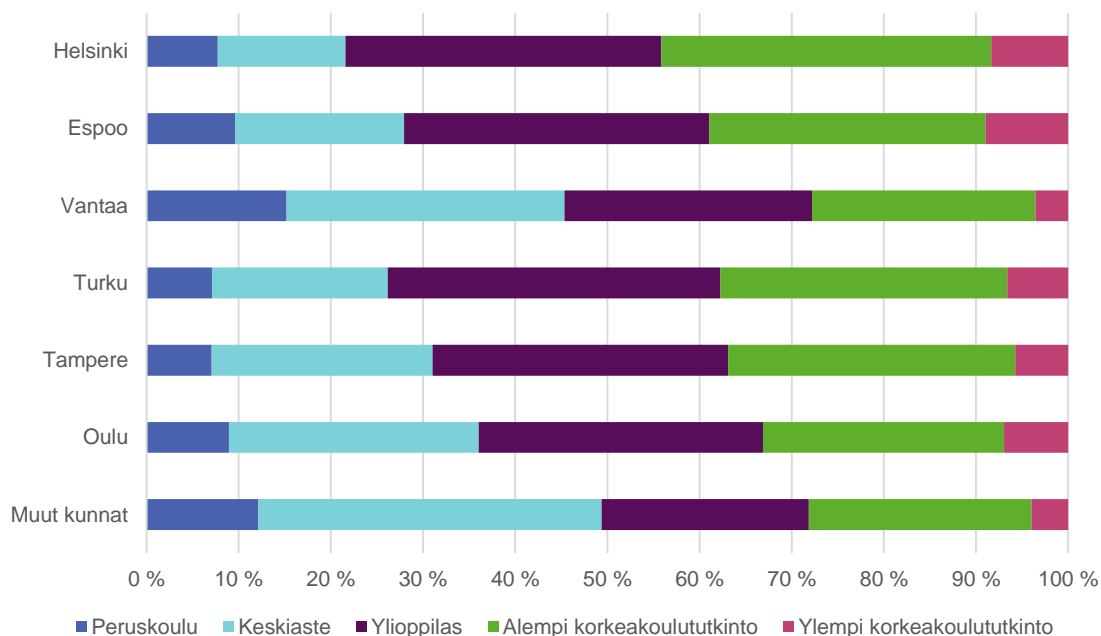
Koulutus on nuorten kohdalla merkittävä työmarkkinaresurssi ja linkittyy moniin hyvinvoinnin osatekijöihin (ks. Paananen ym. 2012; Sipilä, Kestilä & Karvonen 2011; Karvonen & Kestilä 2014). Suomessa koulutuksen ja työmarkkina-aseman välinen yhteys näyttäisi voimistuneen etenkin 1990-luvun laman jälkeen ja koulutuksesta on tullut yksilölle käytännössä välttämätön, joskaan ei riittävä ehto työmarkkinoille kiinnittymiseksi (Järvinen & Vanttaja 2005; Myrskylä 2010). Yleisesti ottaen koulutus kannattaa: korkeammin kouluttautuvat nuoret pääsääntöisesti löytävät paikkansa työmarkkinoille matalasti koulutettuja todennäköisemmin. Vastaavasti matala koulutus on tutkimusten mukaan yhteydessä erilaisiin hyvinvoinnin vajeiden päällekkäisyyksiin ja syrjäytymisen riskitekijöihin. Alhainen koulutusaste on myös yksi keskeinen selittäjä nuoruusajan työttömyyskokemuksissa. (Ilmakunnas, Kauppinen & Kestilä 2015; Karvonen & Kestilä 2014; Myrskylä 2012; Paananen ym. 2012; Sipilä, Kestilä & Martikainen 2011.)

Nuorten koulutusasteita tarkasteltiin vuoden 2012 kotikuntatiedon mukaan. Tutkinnoista toisen asteen koulutukset jaettiin kahteen erilliseen luokkaan: keskiasteeseen ja ylioppilastutkintoihin. Keskiasteen tutkintoihin lukeutuvat ammattikoulu- ja opistotasoiset tutkinnot sekä alimman korkea-asteen tutkinnot.³ Kuviossa 1 on esitetty miesten ja kuviossa 2 naisten suorittamien tutkintojen osuudet kuusikkokunnissa. Muutoliikkeen vaikutusta nuorten koulutusasteisiin tarkasteltiin korkeakoulututkinnon suorittaneiden ja peruskoulutodistuksen varassa olevien nuorten osalta. Nämä tulokset on esitetty kuviossa 3 ja 4.

³ Alimmalla korkea-asteella tarkoitetaan 2-3 vuotta kestävää tutkintoa keskiasteen jälkeen. Tällaisia tutkintoja ovat vanhat opistotasoiset tutkinnot, esimerkiksi teknikon, merkonomin ja sairaanhoitajan tutkinnot, jotka eivät kuitenkaan ole ammatti-korkeakoulututkintoja (Tilastokeskus 2015). Syntymäkohortissa näiden henkilöiden osuus oli hyvin vähäinen (alle 10 hlö).

Kuvio 1. Vuoden 2012 loppuun mennessä suoritettujen tutkintojen osuudet miehillä syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=30 221

Kuvio 2. Vuoden 2012 loppuun mennessä suoritettujen tutkintojen osuudet naisilla syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=28 895

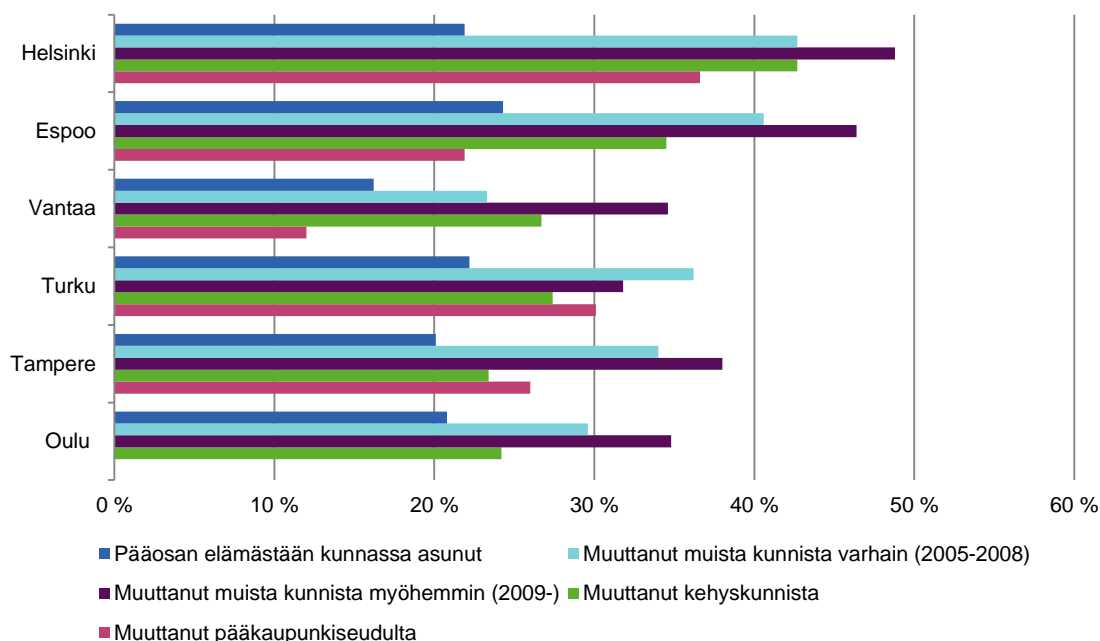
Koko maan tasolla noin 87 prosenttia nuorista oli suorittanut vähintään toisen asteen tutkinnon vuoden 2012 loppuun mennessä. Perusasteen koulutuksen varassa oli noin kymmenesosa nuorista (13 %) eli noin 8 000 nuorta. Toisen asteen tutkinto oli noin 60 prosentilla nuorista ja korkeakoulututkinto viidenneksellä nuorista. Naisten koulutusaste oli miehiä korkeampi: naisilla oli useammin korkeakoulututkintoja ja perus-

koulutuksen varassa oleminen oli harvinaisempaa. Miehillä toisen asteen tutkinnoista muut keskiasteen tutkinnot olivat yleisempiä kuin ylioppilastutkinto, kun taas naisilla näiden tutkintotyyppien osuudet olivat samaa luokkaa.

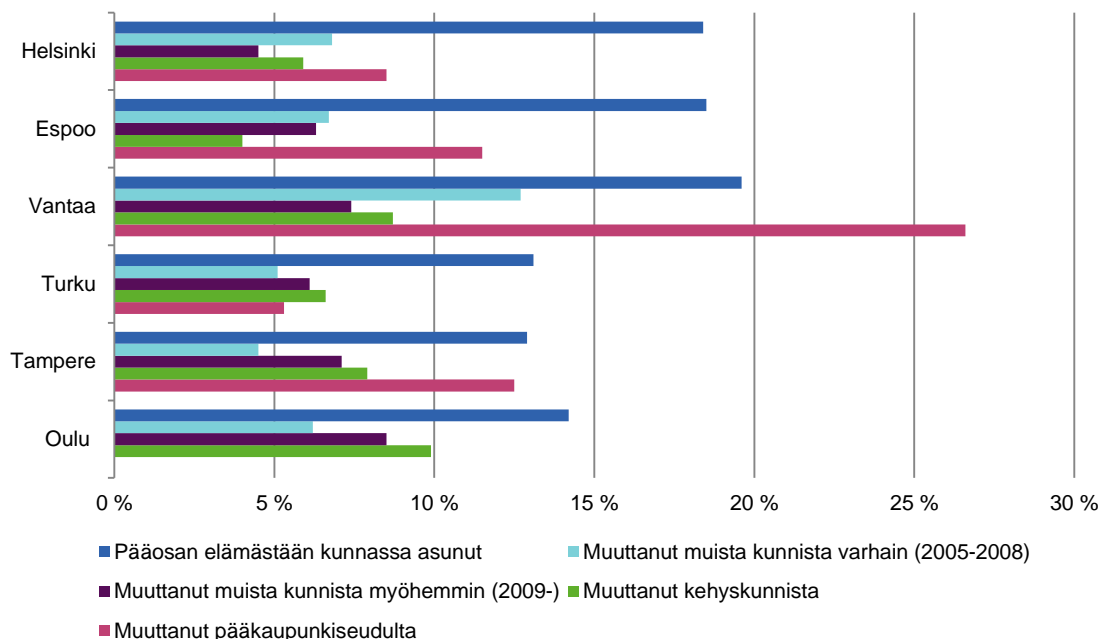
Yliopistokaupungeissa (Helsinki, Espoo, Turku, Tampere ja Oulu) oli selkeästi korkeimmat koulutusasteet, mikä aiemminkin on havaittu kuntien välisten erojen suhteen (vrt. Haapamäki ym. 2014; Suomen virallinen tilasto 2015a). Yliopistokaupungeissa ylioppilastutkinto oli vähintään kolmanneksella ja vähintään neljännes nuorista oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Eniten korkeakoulutettuja oli Helsingissä ja Espoossa, joissa noin kolmasosalla oli korkeakoulututkinto. Vähiten peruskoulutodistuksen varassa olevia nuoria oli Turussa ja Tampereella. Naiset olivat myös kuusikkokunnissa miehiä korkeammin koulutettuja, mikä näkyi naisten korkeampana osuutena suoritetuissa korkeakoulututkinnoissa.

Suorittajien tutkintojen osuuksien suhteen Vantaa muodosti selvän poikkeuksen verrattuna muihin kuusikkokuntiin. Vantaalla peruskoulutodistuksen varassa olevia nuoria oli lähes viidennes nuorista (miehistä 20 % ja naisista 15 %) ja suoritettuja korkeakoulututkintoja oli selvästi muita kuusikkokuntia vähemmän erityisesti miehillä. Toisen asteen tutkintojen osalta Vantaa muistutti enemmän muun Suomen tilannetta kuin muita kuusikkokuntia. Esimerkiksi keskiasteen tutkinto oli Vantaan yleisin tutkintonimike (miehillä 42 % ja naisilla 30 %), kun muissa kuusikkokunnissa ylioppilastutkinto oli yleisin. Sukupuolten välinen ero oli merkittävin korkeakoulututkinnoissa, sillä naisilla oli korkeakoulututkinto yli kaksi kertaa useammin kuin miehillä. Toisaalta on huomioitava, että Vantaalla vain peruskoulun käyneiden nuorten osuus väheni kuusi prosenttiyksikköä vuosien 2009 ja 2012 välillä (Haapamäki ym. 2014, 47).

Muuttoliikkeen tarkastelu vahvisti aiempia havaintoja koulutuksen merkityksestä nuorten muutoissa (vrt. Paananen ym. 2012). Kuusikkokuntiin pääasiassa muista kunnista joko aikaisemmin tai myöhemmin muuttaneilla henkilöillä oli useimmin korkeakoulututkinto suoritettuna 25-vuotiaana (kuvio 3) ja näissä ryhmissä keskimäärin alle kymmenesosa oli peruskoulutuksen varassa olevia henkilöitä (kuvio 4). Pääkaupunkiseudun kunnissa myös kehyskunnista muuttaneilla koulutusasteet olivat korkeita. Sukupuolierot koulutuksen suhteen olivat muuttoryhmissä pääosin samanlaisia kuin koko aineistossa, eli naiset olivat harvemmin peruskoulutuksen varassa ja useammin korkeakoulututkinnon suorittaneita kuin miehet. Ainoastaan Turussa, Oulussa ja Tampereella pääosan elämästään asuneiden naisten ja miesten ryhmissä peruskoulutodistuksen varassa olevien osuudet olivat yhtä suuret.

Kuvio 3. Korkeakoulututkinnon 25-vuotiaana suorittaneiden osuudet muuttoryhmittäin vuonna 2012 kuusikkokunnissa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=7 228

Kuvio 4. 25-vuotiaana peruskoulun varassa olleiden osuudet muuttoryhmittäin vuoden 2012 lopussa kuusikkokunnissa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=2 564

Yliopistokaupunkien osalta oli havaittavissa, että kuusikkokunnassa pääosan elämästään asuneiden ryhmässä korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuudet olivat alhaisempia (kuvio 3) ja perusasteen varassa olevien osuudet korkeampia tai samaa tasoa verrattuna muualta muuttaneisiin henkilöihin (kuvio 4). Vantaa muodosti tässä suhteessa poikkeuksen. Vantaalle muista pääkaupunkiseudun kunnista muuttaneiden ryhmässä oli selkeästi vähemmän korkeakoulutettuja (12 %) ja enemmän peruskoulutuksen varassa olevia henkilöitä (27 %). Pääosan elämästään Vantaalla asuneista nuorista 16 prosenttia oli suorittanut korkeakoulututkinnon ja peruskoulutodistuksen varassa oli 20 prosenttia.

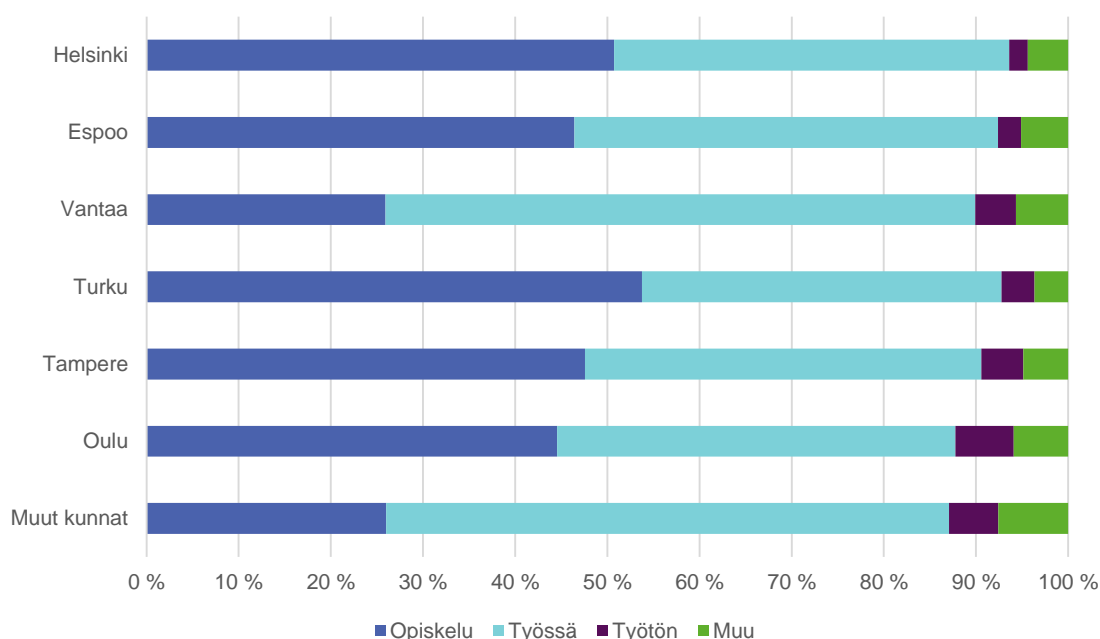
Yliopistokaupunkeihin siirtyvistä nuorista merkittävä osa muuttaa kaupunkiin juuri opintojen vuoksi. Tämän myötä heillä on myös useammin korkeakoulututkintoja tiettyyn ikään mennessä, joten tulos eri muuttoliikkeen vaikutuksesta koulutusasteisiin on siis varsin ymmärrettävä. Vantaalle puolestaan näyttää siirtyvän erityisesti muista pääkaupunkiseudun kunnista vähemmän kouluttautuneita henkilöitä.

Nuoret työmarkkinoilla ja työmarkkinoiden ulkopuolella

Taluskriisi on herättänyt laajasti keskustelua nuorten haasteista kiinnittyä työelämään (ks. Bell & Blanchflower 2011; Scarpetta ym. 2010). Tässä raportissa tarkasteltavat nuoret ovat 25-vuotiaita eli monella tavalla vasta työuransa alussa. Nuorten kiinnittyminen työmarkkinoille noudattelee yksilöllisiä reittejä ja nuorten tilanteet saattavat muuttua usein. Monelle nuorelle etenkin työuran alkuvaihe sisältää varttuneempia ikäryhmiä enemmän työmarkkina-aseman vaihteluja, kuten erilaisia osa-aikaisia töitä, määräaikaista työsopimuksia, opiskelua sekä opintojen ja töiden yhdistämistä tai työelämästä opintoihin palaamista. Myös lyhytaikaiset työttömyysjaksot ovat monelle nuorelle tavanomainen, joskin usein väliaikainen vaihe työelämään kiinnittymiseksi. (ks. esim. Eurofund 2014; Hämäläinen & Tuomala 2013.) Raportissa tarkasteltavat nuoret saattavat siis olla monenlaisissa tilanteissa. Tässä luvussa keskeinen kiinnostuksen kohde on,

ovatko nuoret kiinni enimmäkseen koulutuksessa tai työssä ja millaiset osuudet nuorista ovat työttömiä tai työvoiman ulkopuolella.

Koulutuksen, työllisyyden, työttömyyden ja työvoiman ulkopuolisuuden suhteita voidaan arvioida nuorten pääasiallista toimintaa tarkastelemalla.⁴ Tässä raportissa pääasiallisella toiminnalla tarkoitetaan nuoren taloudellisen toiminnan laatua (vrt. Tilastokeskus 2016). Pääasiallisella toiminnalla halutaan erottaa nuoren elämäntilanteen määräävin ajankäyttöllinen toiminto, mutta pääasiallinen toiminta ei välttämättä aina ole nuoren ainoa toiminto. Esimerkiksi opiskelun ja työssäkäynnin yhdistäminen on Suomessa hyvin yleistä ja noin puolet opiskelijoista käy samanaikaisesti työssä (Suomen virallinen tilasto 2015b). Huomioitava on, että tarkastelusta ei käy ilmi työsuhteiden laatua tai sitä, miten nuoren opinnot etenevät vaan tarkastelun painopisteessä on opiskelijoiden ja työssäkäyvien erottaminen työttömistä ja työvoiman ulkopuolella olevista nuorista. Pääasiallista toimintaa tarkasteltiin tässä raportissa vuoden 2012 poikkileikkaustiedon mukaan. Tulokset on esitetty kuviossa 5.

Kuvio 5. Pääasiallinen toiminta syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=57 641

Pääasiallisen toiminnan luokkina erotettiin opiskelijat, työlliset, työttömät ja muut eli työvoiman ulkopuolella olevat nuoret. Tähän joukkoon lukeutuivat erilaiset sairaslomilla ja eläkkeillä olevat (0,6 %), perhepaalla olevat (1,9 %) sekä pääasiallisesti toimeentulotukea saaneet nuoret (0,9 %). Joukossa oli jonkin verran asevelvollisuutta suorittavia, joita ei aineistosta pystytty erikseen erottamaan. Työvoiman ulkopuolella oleviksi nuoriksi lukeutuivat myös nuoret, joiden toimintaa ei kyetty määrittämään puutteellisten tai hyvin vähäisten rekisteritietojen vuoksi. Näiden nuorten määrä aineistossa oli vuonna 2012 noin kolme prosenttia eli noin 1 500 nuorta. Rekistereiden ulkopuolella olevien nuorten osuus on hyödyllinen tieto suhteessa keskusteluun syrjäytymisriskissä olevista nuorista, joiden on kuvattu jäävän usein monien rekistereiden ulkopuolelle (vrt. Myrskylä 2012; Eurofund 2012).

⁴ Pääasiallisen toiminnan indikaattori muodostettiin summaamalla nuorten eri toimintojen aikajaksoja. Päällekkäisten toimintojen kohdalla noudatettiin priorisointijärjestystä, jonka mukaan nuoren pääasiallinen toiminta määräytyi. Tässä tutkimuksessa työssäolo katsottiin määräävimmäksi toiminnoksi paitsi silloin, jos nuori näkyi myös opiskelijana. Opiskelijoiden kohdalla opiskelu katsottiin ensisijaiseksi toiminnaksi. Työttömyyttä tarkasteltiin työttömäksi työnhakijaksi rekisteröitymisen perusteella. Työllisissä ovat mukana erilaisissa tukityöllistämistoimenpiteissä olevat nuoret. (ks. tarkemmin Sutela 2016.)

Tarkastelun perusteella valtaosa nuorista eli liki 90 prosenttia opiskeli tai kävi töissä vuonna 2012 (kuvio 5). Koko maan tasolla työssäkäynti oli vuonna 2012 yleisempää kuin opiskelu. Noin kolmasosa nuorista määrittyi opiskelijoina kun taas yli puolet nuorista määrittyi työssäkäyviksi. Opiskelijoiden ja työssäkäyvien suhteessa tapahtuu selvä muutos lyhyessä ajassa, sillä vielä vuonna 2008 opiskelijoita oli noin puolet nuorista ja työssäkäyviä noin 40 prosenttia (Sutela 2016). Työttömiä ja työvoiman ulkopuolella olevia nuoria oli noin kymmenesosa kohortista. Työvoiman ulkopuolella olevia nuoria oli hieman työttömiä nuoria enemmän.

Sukupuolten välillä ei koko maan tasolla havaittu suuria eroja pääasiallisen toiminnan suhteen (liite 1, taulukko 2). Miehet olivat useammin töissä kuin naiset (57 % vs. 52 %) ja toisaalta naiset jonkin verran useammin opiskelemissa kuin miehet (37 % vs. 33 %). Miesten keskuudessa työttömyys oli vain hieman naisia yleisempää (5 % vs. 4 %), kun taas naisista useampi määrittyi työvoiman ulkopuoliseksi (8 % vs. 5 %). Ero työvoiman ulkopuolella olevien naisten ja miesten osuuksissa selittyy pitkälti perhevapailla, joita naisilla oli huomattavasti enemmän kuin miehillä. Koko maan tasolla työvoiman ulkopuolella olleista naisista viidesosa oli perhevapailla kun vastaavasti työvoiman ulkopuolella olleista miehistä vain noin puoli prosenttia oli perhevapailla.

Työssäkäynnin ja opiskelun suhteissa havaittiin selkeitä eroja kuntien välillä. Yliopistokaupungeissa (Helsinki, Espoo, Turku, Tampere ja Oulu) opiskelu oli joko yleisempää kuin työssäkäynti tai opiskelijoiden ja työssäkäyvien osuudet olivat yhtä suuret. Näissä kaupungeissa noin puolet nuorista opiskeli päätöimisesti vuonna 2012. Sen sijaan muissa kuin yliopistokaupungeissa työssäkäynti oli selkeästi opiskelua yleisempää. Vantaalla ja muualla Suomessa työssäkäyvien osuus oli yli 60 prosenttia nuorista ja opiskelijoiden osuus noin neljännes. Tämä on luonteva tulos, sillä yliopistokaupungeissa nuorten koulutus painottuvat korkeakoulutukseen muita kaupunkeja vahvemmin (ks. kuvat 1 ja 2) ja korkeakouluista valmistutaan keskimäärin 25–27 -vuotiaana (Suomen virallinen tilasto 2013b). On hyvä huomioda, että työssäkäyvien tai opiskelijoiden osuudesta ei voi päätellä nuorten työmarkkinoille siirtymisen sujuvuutta tai onnistumista (vrt. Asplund & Koistinen 2014, 35), etenkin kun tarkasteltavat nuoret ovat vasta työmarkkinauransa alkupuolella.

Kuntien välillä oli eroja työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien nuorten osuuksissa. Vähiten työttömiä oli Helsingissä ja Espoossa, joissa työttömiä oli noin kaksi prosenttia nuorista. Vähiten työvoiman ulkopuolella olevia oli Turussa. Oulussa ja Vantaalla olivat kuusikkokuntien korkeimmat osuudet työttömien ja työvoiman ulkopuolisten nuorien kohdalla. Oulussa työttömiä oli kuusi prosenttia nuorista ja saman verran työvoiman ulkopuolisia nuoria. Vantaalla työvoiman ulkopuolella oli lähes kuusi prosenttia ja ulkopuolella oleminen oli hieman työttömyyttä yleisempää.

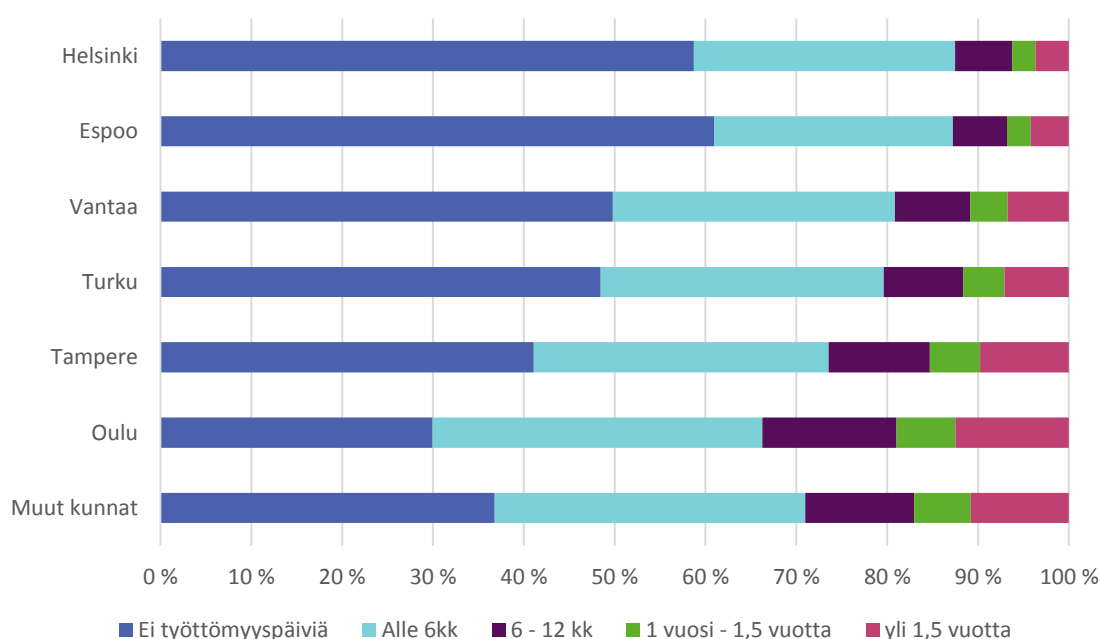
Espoo ja Tampere poikkesivat muista kuusikkokunnista, kun pääasiallista toimintaa tarkasteltiin sukupuolittain. Näissä kaupungeissa miehet olivat selkeästi naisia useammin opiskelemissa ja naiset puolestaan määrittyivät työssä käyviksi useammin kuin miehet, kun muissa kaupungeissa tilanne oli päinvastainen. Lisäksi työvoiman ulkopuolella olevien naisten suurempi osuus miehiin nähden korostui erityisesti Oulussa ja kuusikkokuntien ulkopuolella, ja Helsingissä sen sijaan miehet olivat hieman naisia useammin työvoiman ulkopuolella (liite 1, taulukko 2).

Pääasiallisen toiminnan tarkastelu toi esille nuorisotyöttömyyden mittaamiseen liittyvät haasteet ja sen, että erilaiset nuorten työttömyysluvat kuvaavat eri asioita (ks. tarkemmin Hämäläinen & Tuomala 2013; Asplund & Vanhala 2013). Vuonna 2012 nuorten (15–24 vuotiaiden) työttömyysaste oli lähes 20 prosenttia (Suomen virallinen tilasto 2013a). Tässä tarkastelussa työttömiksi nuoriksi määrittyi koko maan tasolla vajaa 5 prosenttia nuorista. Osuus kuvaa hyvin, miten työttömyyden kuva muuttuu eri tavoilla mitattuna (vrt. Hämäläinen & Tuomala 2013). Toisaalta on huomioitava, että tässä yhteydessä työttömien määrää arvioitiin työttömäksi työnhakijaksi rekisteröitymisen perusteella. Kaikki työttömät nuoret eivät kuitenkaan rekisteröidy työttömiksi työnhakijoiksi (ks. esim. Larja & Pyykkönen 2015) ja tällaiset nuoret saattavat tarkastelussa jäädä työmarkkinoiden ulkopuolelle lukeutuvien nuorten joukkoon. Samaten työllistämistoinpiteissä olevat nuoret näkyvät monesti työssäkäyvinä nuorina tai ovat koulutuksessa.

Nuorten työttömyyspäivät

Nuoret ovat aikuisia alttiimpia työttömyysjaksoille, mutta nuorten työttömyysjaksot ovat usein aikuisten työttömyysjaksoja lyhempiä. Useimmille nuorille työttömyysjaksot jäävät väliaikaisiksi kokemuksiksi, mutta joillekin nuorille työttömyys voi etenkin pitkittyessään vaikeuttaa ura- ja ansiokehitystä myöhemmällä iällä. Etenkin työttömyyden pitkäaikaisuus voi vaikeuttaa nuorten kohdalla työmarkkinoille kiinnittymistä myöhemmin. (ks. esim. Scarpetta ym. 2010, 16; Hämäläinen & Hämäläinen 2012.)

Nuorten työttömyyden esiintyvyyttä arvioitiin vuoden 2012 loppuun mennessä kertyneiden työttömyyspäivien yhteissummalla. Tarkastelemalla nuorten työttömyyspäivien yhteissummaa luodaan kuva siitä, miten paljon nuoret ovat olleet työttöminä. Tarkastelu antaa viitteitä työttömyyden kestoista. On kuitenkin huomioitava, että indikaattorista ei käy ilmi, ovatko työttömyysjaksot olleet yhtenäisiä vai katkonaisia eli varsinaisesti työttömyyden yhtäjaksoista pitkäaikaisuutta ei tämän indikaattorin avulla voi arvioida. Nuorten työttömyyspäiviä tarkasteltiin työ- ja elinkeinoministeriön työttömiksi työnhakijoiksi rekisteröityneiden tietojen pohjalta. Tulokset on esitetty kuviossa 6.

Kuvio 6. Työttömyyspäivien osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=59 476

Koko maan tasolla havaittiin, että ainakin lyhyet työttömyysjaksot olivat suhteellisen tavallisia nuorten kohdalla. Lähes 60 prosentilla nuorista oli vähintään joitain työttömyyspäiviä takanaan. Noin joka kolmannella työttömyyspäiviä oli yhteensä alle puolen vuoden verran. Koko maan tasolla noin 15 prosentille nuorista oli kertynyt työttömyyspäiviä yhteensä yli vuoden ajan, joka kymmenennellä jopa yli puolentoista vuoden ajan.

Sukupuolten väliset erot työttömyyspäivien yhteispituudessa olivat enimmäkseen vähäisiä, mutta miesten osuus yli 1,5 vuotta kestäneiden työttömyyspäivien määrässä oli selvästi naisia korkeampi. Naisten osuus pisimmissä työttömyyspäivissä oli 7 prosenttia, kun miesten osuus oli 11 prosenttia. Kaikissa tarkasteluissa kunnissa miehillä oli työttömyyspäiviä enemmän kuin naisilla. Oulussa peräti 15 prosenttia miehistä lukeutui niihin, joilla työttömyyspäiviä oli ollut vähintään 1,5 vuotta ja naisilla vastaava osuus oli 10 prosenttia.

Kuntien välillä oli selkeitä eroja työttömyyspäivien määrässä. Espoossa ja Helsingissä noin 60 prosentille nuorista ei ollut kertynyt lainkaan työttömyyspäiviä vuoden 2012 loppuun mennessä. Työttömyyspäivien osuudet jäivät muiltakin osin reilusti alle maan keskiarvon. Oulussa tilanne nuorten työttömyyspäivien suhteen näytti tarkasteltujen kuntien osalta heikoimmalta. Noin kolmella neljästä Oulussa asuneella nuorella oli vähintään lyhytaikainen työttömyysjakso takanaan ja vain alle kolmasosalla ei ollut lainkaan työttömyyspäiviä. Alle puolen vuoden verran työttömyyspäiviä oli vajaalla 40 prosentilla, mikä oli tarkasteltujen kuntien korkein osuus. Myös pitkien työttömyysjaksojen osuus oli korkein ja noin 13 prosentilla nuorista oli yli 1,5 vuotta työttömyyspäiviä.

Työttömyysetuuksien ja toimeentulotuen käyttö

Nuoret ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, jonka sisällä tulotaso ja toimeentulon lähteet vaihtelevat voimakkaasti (Hämäläinen 2004; Ylönen 2014). Monella nuorella erilaiset toimeentuloturvaetudet muodostavat pääasiallisen toimeentulon lähteen ja esimerkiksi opintotuen ja asumistuen saanti on nuorten keskuudessa yleistä (Ylönen 2014). Koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien nuorten toimeentulo puolestaan koostuu pääasiassa työttömyysetuuksista sekä toimeentulotuesta (Myrskylä 2011). Nuorten heikko asema työmarkkinoilla ja pitkittynyt turvautuminen työttömyysetuuksiin ja toimeentulotukeen ovat selviä syrjäytymisen riskitekijöitä.

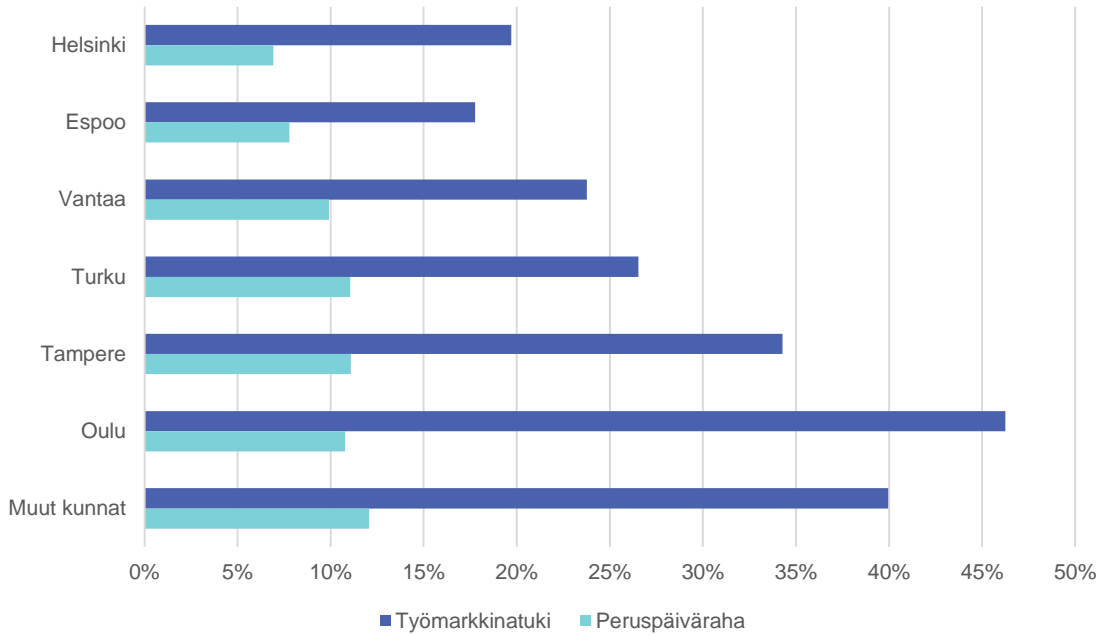
Työttömyysetuudet

Suomessa työtön voi saada joko ansiopäivärahaa, peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Näistä Kelan maksamia etuuksia ovat peruspäiväraha ja työmarkkinatuki. Peruspäivärahan saaminen on rajattu 500 päivään ja sen edellytyksenä on työssäoloehdon täyttäminen, kun taas työmarkkinatuessa tällaista rajoitusta ei ole. Alle 25-vuotiaiden kohdalla työmarkkinatuen saamiseen kuitenkin liittyy erityisiä ehtoja niille, joilla ei ole ammatillista koulutusta.⁵ Näitä nuoria velvoitetaan hakemaan hänelle soveltuvaan ammatilliseen koulutukseen tai osallistumaan TE-palveluiden tarjoamaan työhön tai koulutukseen. Ilman ammatillista koulutusta oleva nuori voi saada työmarkkinatukea vasta viiden kuukauden odotusajan jälkeen tai osallistumalla työllistymistä edistävään toimintaan, esimerkiksi uravalmennukseen, työkokeiluun, työvoimakoulutukseen tai kuntouttavaan työtoimintaan. (Kela 2016 a & b; TE-palvelut 2016.)

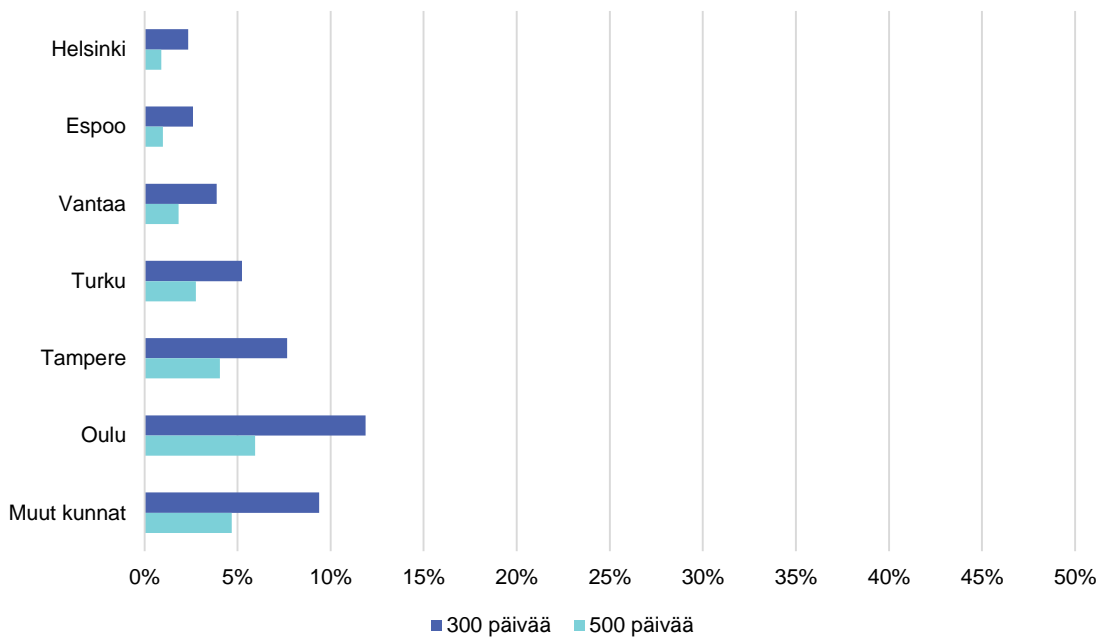
Työttömyysetuuksien käyttöä tarkasteltiin työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaneiden osuuksina. Lisäksi tarkasteltiin työmarkkinatukea pitkäaikaisesti saaneiden osuuksia. Pitkäaikaisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä 300 tai 500 päivää työmarkkinatukea saaneita. Pitkäaikaisuuden tarkastelu liittyy myös kuntien ja valtion maksuosuuksien muuttumiseen, kun henkilö on saanut riittävän kauan aikaa työmarkkinatukea.⁶ Työttömyysetuuksien saantia on esitetty kuvioissa 7 ja 8. Muuttoliikkeen yhteyttä työmarkkinatuen käyttöön on esitetty kuvioissa 9 ja 10.

⁵ Ilman ammatillista koulutusta olevaksi nuoreksi määritellään kaikki alle 25-vuotiaat nuoret, joilla ei ole peruskoulun tai lukion ohella muuta koulutusta (TE-palvelut 2016).

⁶ Työmarkkinatuki rahoitetaan pitkälti valtion varoista ja sen maksaa Kela. Rahoitus kuitenkin muuttuu kunnan ja valtion puoleksi rahoittamaksi, kun henkilö on saanut riittävän kauan aikaa työmarkkinatukea. 31.12.2014 asti kunta alkoi osallistua työmarkkinatuen ja siihen liittyvän lapsikorotuksen maksamiseen vasta, kun henkilö oli saanut työmarkkinatukea 500 päivän ajalta. 1.1.2015 alkaen kunta maksaa puolet työmarkkinatuesta, kun henkilö on saanut työmarkkinatukea yli 300 päivää. Kunta maksaa 70 prosenttia työmarkkinatuesta niiden osalta, jotka ovat saaneet sitä vähintään 1000 päivää. (Kela 2014.)

Kuvio 7. Kelan maksamaa työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaneiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Työmarkkinatukea saaneet N=20 653; peruspäivärahaa saaneet N=6 447

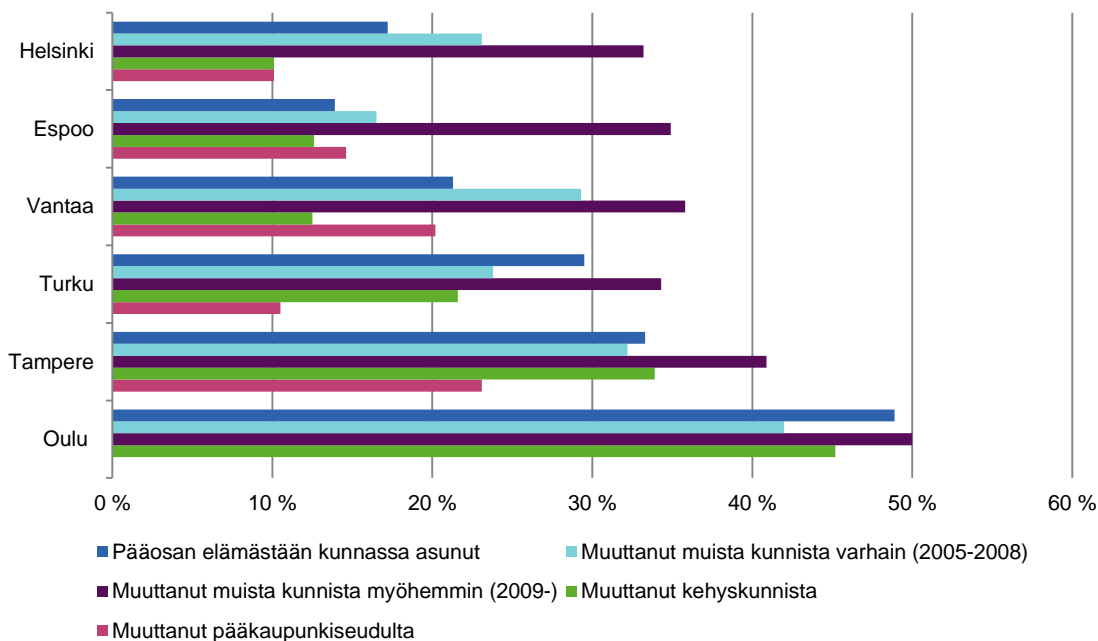

Kuvio 8. Kelan maksamaa työmarkkinatukea vähintään 300 päivää ja 500 päivää saaneiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. 300 päivää tukea saaneet N=4 535; 500 päivää tukea saaneet N=2 242

Työmarkkinatuen saaminen ainakin hetkellisesti oli nuorten kohdalla melko tavanomaista ja koko maan tasolla noin joka kolmas kohortin jäsen oli jossain vaiheessa saanut työmarkkinatukea (kuvio 7). Peruspäivärahaa saaneiden osuus oli selkeästi työmarkkinatukea saaneiden osuutta alhaisempi ja peruspäivärahaa on saanut noin kymmenesosa. Tämä voi johtua siitä, että nuorten kohdalla peruspäivärahan edellyttämä työsäoloehto ei ole ehtinyt täyttymään. 300 päivää tai yli työmarkkinatukea saaneiden osuus oli kahdeksan prosenttia (kuvio 8). 500 päivää työmarkkinatukea saaneiden osuus oli noin neljä prosenttia.

Työttömyysetuuksia saaneiden osuuksissa oli eroja kuntien välillä. Vähiten työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa oli saatu Espoossa ja Helsingissä. Työmarkkinatuen saajia oli noin viidesosa nuorista ja peruspäivärahaa oli saanut alle kahdeksan prosenttia nuorista. Espoossa ja Helsingissä oli myös vähiten työmarkkinatukea pitkäaikaisesti saaneita. Oulussa liki puolet kohortin jäsenistä oli saanut jossain vaiheessa työmarkkinatukea ja yli kymmenesosa peruspäivärahaa. Oulun kohdalla työmarkkinatukea pitkäaikaisesti saaneiden osuus oli myös korkeampi kuin muissa kuusikkokunnissa ja liki 12 prosenttia oli saanut työmarkkinatukea 300 päivää tai yli. Muissa kuusikkokunnissa työttömyysetuuksia oli nostettu keskimäärin vähemmän kuin koko maan tasolla tai muissa kunnissa.

Työttömyyden osalta näytti kaiken kaikkiaan, että Oulussa oli kuusikkokunnista selkeästi eniten nuorisotyöttömyyttä. Nuorten työttömyys Oulussa näyttää jossain määrin olevan myös pidempiaikaisempaa kuin muissa kuusikkokunnissa. Oulun tilanne työttömyyden suhteen on huomioitu jo aiemmissa kuusikkokuntia vertaileissa raporteissa (Ahlgren-Leinvuo 2014; Vartiainen 2015). Toisaalta Oulussa työttömiksi jääneistä nuorista iso osa näyttäisi hakeutuvan työttömiksi työnhakijoiksi, jolloin nuoret ovat kuitenkin TE-palveluiden piirissä täysin työmarkkinoilla ulkopuolella olemisen sijaan.

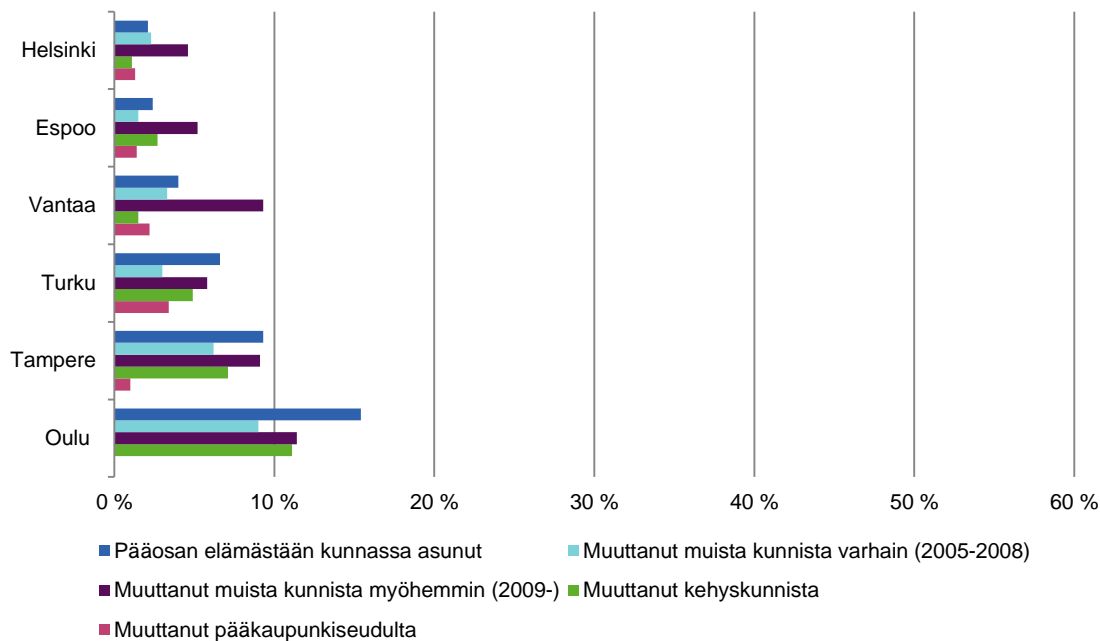
Kuvio 9. Vuoden 2012 loppuun mennessä työmarkkinatukea saaneiden osuudet muuttoryhmittäin vuonna 2012 kuusikkokunnissa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=6 318

Työmarkkinatuen käyttöä eri muuttoryhmissä on havainnollistettu kuviossa 9. Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla vuonna 2012 asuneilla oli työmarkkinatuen käyttöä selkeästi eniten nuorilla, jotka olivat muuttaneet pääkaupunkiseudulle muista kunnista vuoden 2008 jälkeen. Esimerkiksi Espooseen muista kunnista myöhemmin muuttaneilla nuorilla oli työmarkkinatuen käyttöä enemmän kuin joka kolmannella kunniensa ryhmissä tukea oli saanut alle joka kuudes nuori. Sama ilmiö oli havaittavissa myös Turun ja Tampereen osalta, mutta erot ryhmien välillä eivät olleet yhtä suuria. Pääkaupunkiseudulta Turkuun tai Tampereelle

muuttaneilla oli työmarkkinatuen käyttöä selkeästi vähiten. Oulun tilanne nuorisotyöttömyyden suhteen vahvistui muuttoliiketarkastelussa. Nuorista lähes puolet oli saanut työmarkkinatukea riippumatta siitä, mistä he olivat Ouluun tulleet. Ainoastaan muista kunnista varhain Ouluun tulleilla nuorilla oli työmarkkinatukea (42 %) hieman vähemmän kuin muilla ryhmillä (45–50 %).

Koulutusasteiden tarkastelussa havaittiin aiemmin, että kuusikkokuntiin myöhään muuttaneiden ryhmissä oli eniten korkeakoulutettuja nuoria (kuviot 3 ja 4). Työmarkkinatuen käyttöä koulutusasteittain analysoitaessa selvisi, että esimerkiksi myöhemmin Helsinkiin muuttaneilla henkilöillä työmarkkinatuen käyttöä oli erityisen paljon keskiasteen koulutuksen saaneilla. Heistä lähes kaksi kolmasosaa oli saanut työmarkkinatukea. Myös korkeakoulutetuilla oli tuen käyttöä joka viidennellä, mikä oli moninkertaisesti enemmän kuin Helsingissä asuneilla tai kehyskunnista tulleilla korkeakoulutetuilla nuorilla.

Tässä raportissa ei eritelty, onko myöhemmin muuttaneiden ryhmässä työmarkkinatuen käyttö tapahtunut ennen vai jälkeen kuusikkokuntaan muuttoa. Saatu tulos vastaa kuitenkin aikaisempaa tutkimusta, jossa kaikkien työikäisten muuttoja tarkasteltaessa havaittiin, että Pohjois-Pohjanmaan kunnat ja suurista kaupungeista erityisesti Tampere, Turku, Oulu ja Helsinki ovat saaneet nettomuuttovoittona erityisesti työttömiä henkilöitä vuosina 2002–2012. Toisaalta pääkaupunkiseutu on saanut muuttojen myötä myös merkittävästi työllisiä henkilöitä, jolloin työttömien ja työllisten muuttajien osuudet pääkaupunkiseudulla tasoittuvat. (Kytö & Karl-Leszczynska 2013, 80–81.) Ilmeistä onkin, että muualla työttömyyttä kokeneet erityisesti koulutetut henkilöt siirtyvät seutujen keskuskuntiin työn tai opiskelun perässä.

Kuvio 10. Vuoden 2012 loppuun mennessä työmarkkinatukea yli 300 päivää saaneiden osuudet muuttorehmittäin vuonna 2012 kuusikkokunnissa asuneilla syntymäkohortin 1987 jäsenillä. N=1 010

Muuttoliikeanalyysi pitkäaikaisesti (yli 300 päivää) työmarkkinatukea saaneiden nuorten osalta noudatteli aiempia työttömyysetuuksien kohdalla tehtyjä havaintoja. Pitkäaikaisesti työmarkkinatukea saaneita oli Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla hyvin vähän, pääsääntöisesti alle 3 prosenttia (kuvio 10). Poikkeuksena olivat tässäkin tarkastelussa nuoret, jotka olivat muuttaneet pääkaupunkiseudulle muista kunnista vuoden 2008 jälkeen. Esimerkiksi Vantaalle muista kunnista vuoden 2008 jälkeen muuttaneista nuorista lähes kymmenesosa oli saanut työmarkkinatukea pitkäaikaisesti, kun osuus kaikissa muissa ryhmissä oli alle puolet tästä.

Turussa eniten pitkäaikaisesti työmarkkinatukea saaneita oli kaupungissa aina asuneiden ja Turkuun myöhemmin muista kunnista muuttaneiden ryhmissä (n. 6 %). Samoin Tampereella vastaavien ryhmien

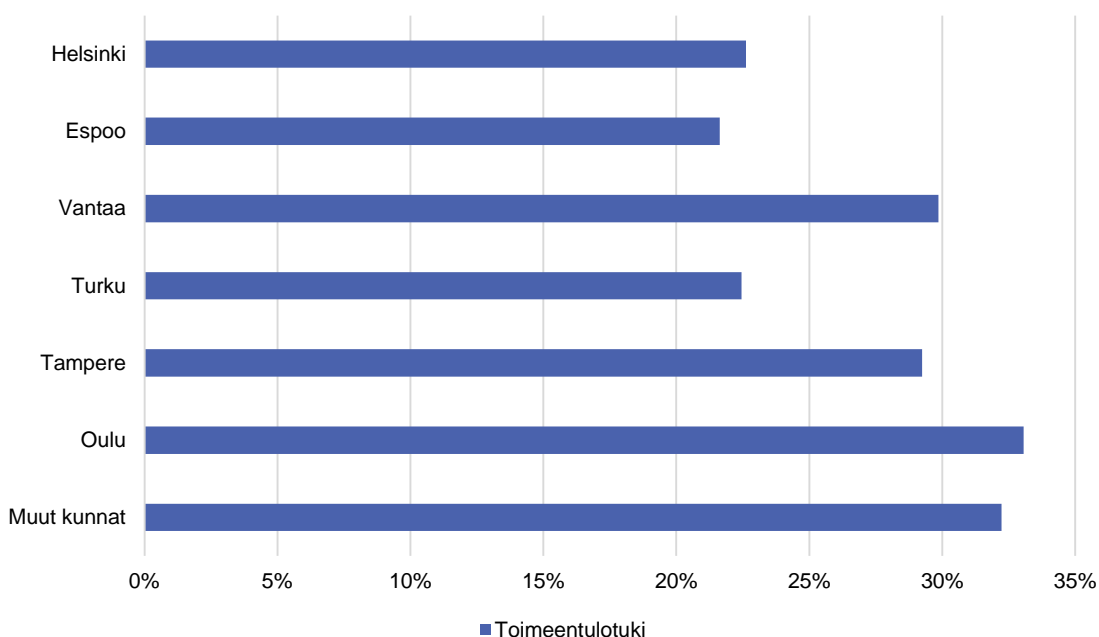
kohdalla pitkäaikaista tukea oli useimmin (n. 9 %). Oulu poikkesi muista kuusikkokunnista myös pitkäaikaisesti saadun työmarkkinatuen suhteen siten, että Oulussa pääosan elämästään asuneilla oli selkeästi eniten pitkäaikaista tuen käyttöä (15 %). Kehyskunnista sekä muista kunnista myöhemmin Ouluun muuttaneilla vastaava osuus oli noin 11 prosenttia ja muista kunnista aikaisemmin muuttaneilla 9 prosenttia.

Peruspäivärahaa saaneiden osuudet vaihtelivat muuttoliikeanalyysissä eri muuttoryhmien välillä hyvin samalla tavalla kuin työmarkkinatuen käyttö. Erot ryhmien välillä eivät kuitenkaan olleet yhtä suuria ja myös tuen käyttöä oli selvästi vähemmän, kuten edellä esitettiin. Peruspäivärahaa saaneiden osuuksia ei tästä syystä ole esitetty muuttoryhmien osalta tarkemmin. Ainoastaan Oulussa osuudet eivät vastanneet työmarkkinatukea saaneita, vaan pääosan elämästään Oulussa asuneilla henkilöillä peruspäivärahan käyttöä oli päinvastoin vähemmän (9 %) kuin muista kunnista myöhään muuttaneilla (15 %) ja kehyskunnista muuttaneilla (13 %). Tulos on yhteneväinen aikaisemmin esitetyn kanssa. Oulussa nuorten huono työllisyystilanne näkyy erityisesti Oulussa pääosan elämästään asuneilla siten, ettei peruspäivärahan edellyttämä työssäoloehto mahdollisesti ole täyttynyt, ja nuoret ovat useammin työmarkkinatuen varassa.

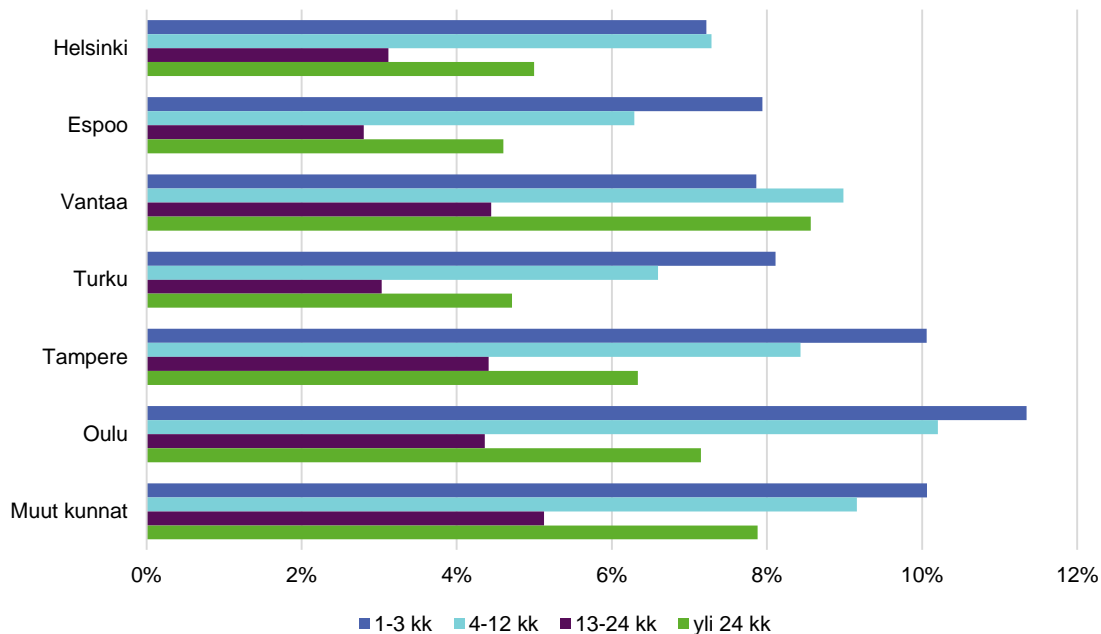
Toimeentulotuki

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Tuki on tarveharkintainen ja tarkoitettu väliaikaiseksi. Monella nuorella toimeentulotuen saanti liittyy opiskeluun ja työelämään siirtymisen kitkakohtiin (Parpo & Moisio 2006), mutta yhä useammalle nuorelle aikuiselle siitä on tullut pitkäaikainen tai toistuva toimeentulon lähde. Kauppisen, Moisio ja Mukkilan (2013) tutkimuksen mukaan toimeentulotuen saannin jatkuminen pidempään oli selvästi yleisintä 18–19 -vuotiailla, joista valtaosa sai tukea myös seuraavina vuosina ja lähes puolet yli 12 kuukauden ajan. Helsingissä vuonna 2009 asuneista nuorista joka neljäs oli saanut toimeentulotukea vähintään 24 kuukauden ajan (Haapamäki 2014, 28). Toimeentulotuen kesto eli se, kuinka pitkään nuori on ollut tuen piirissä, indikoi nuorten huono-osaisuutta ja syrjäytymisriskiä. Toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkuuden voidaan katsoa heijastavan myös muun toimeentuloturvajärjestelmän toimivuutta, sillä se on tarkoitettu lyhytkestoiseksi avuksi tilanteissa, joissa perus- ja ansioturva eivät riitä kattamaan erityisiä menoja tai turvaamaan välttämättömäksi katsottua vähimmäistoimeentulon tasoa.

Seuraavaksi tarkastellaan nuorten toimeentulotuen käyttöä, tuen saannin kuukausimääriä sekä toistuvuutta. Toimeentulotuen käyttöä on esitetty kuvioissa 11, 12 ja 13. Muuttoliikkeen merkitystä toimeentulotuen käyttöön on esitetty kuviossa 14.

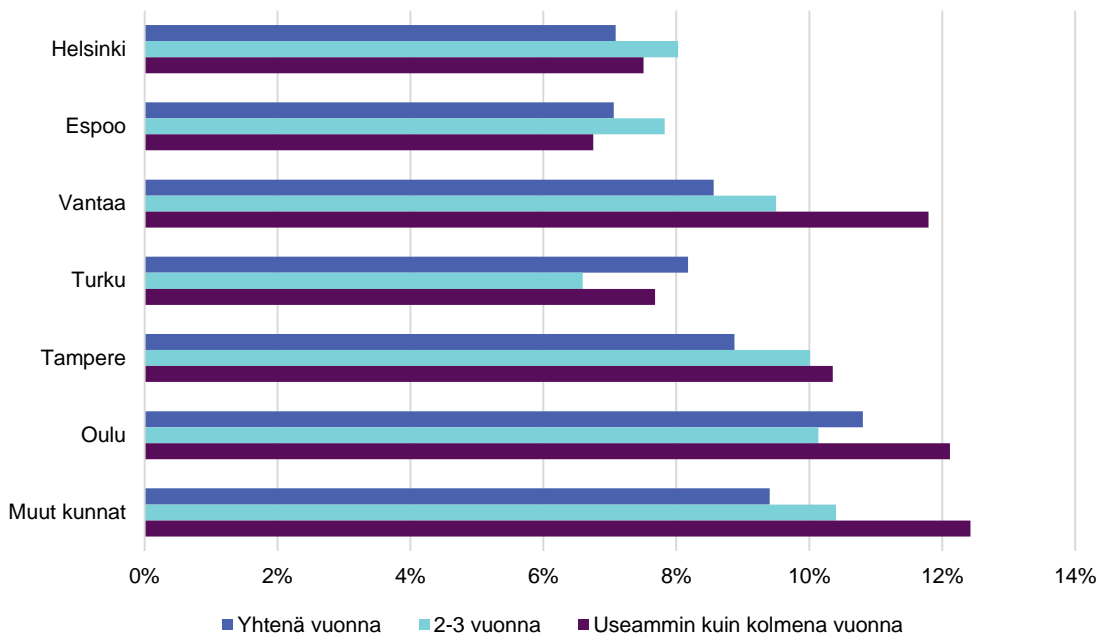
Kuvio 11. Toimeentulotukea saaneiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan, kun tarkastelussa ovat mukana kaikki toimeentulotukikuukaudet. N=17 584

Kuvio 12. Toimeentulotukikuukausien kokonaismäärä syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=17 584

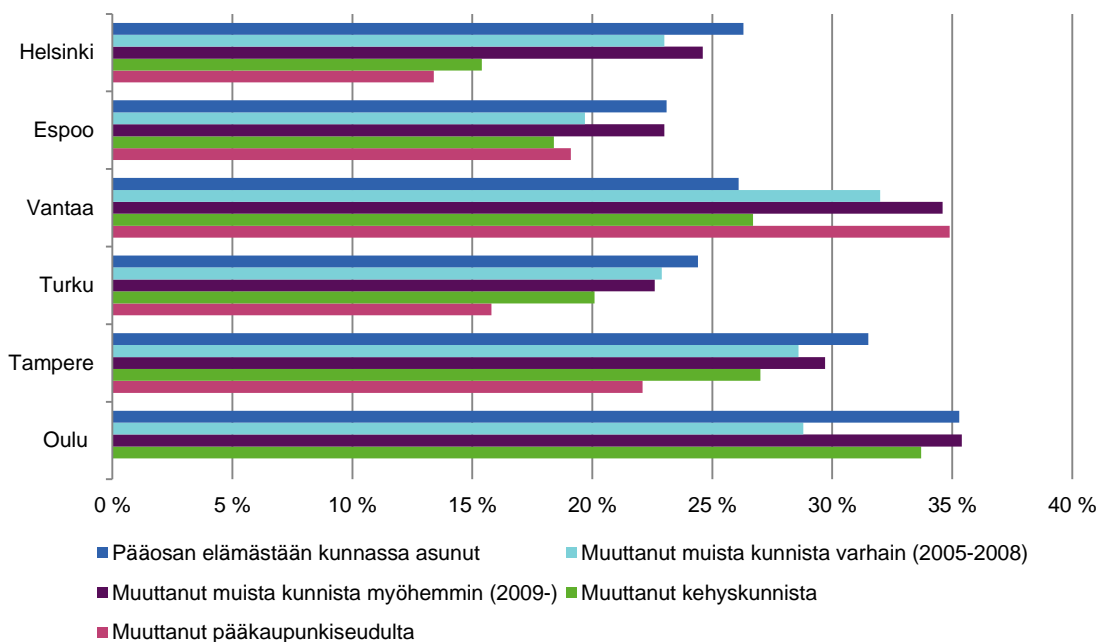
Lähes kolmannes vuonna 1987 syntyneistä nuorista oli saanut vähintään kuukauden ajan toimeentulotukea vuoden 2012 loppuun mennessä. Kuusikkokunnissa vähintään viidesosa nuorista oli saanut toimeentulotukea (kuvio 11). Korkein osuus toimeentulotukea saaneita nuoria oli Oulussa (33 %). Tampere (29 %) ja Vantaa (29 %) olivat hyvin lähellä koko maan keskiarvoa. Vähiten toimeentulotukea saaneita nuoria oli Espoossa, Helsingissä ja Turussa, joissa noin viidennes nuorista oli saanut toimeentulotukea. Nuorten toimeentulotuen saanti oli melko yleistä myös muissa kuin kuusikkokunnissa, sillä 32 % muissa kuin kuusikkokunnissa asuvista nuorista oli toimeentulotuen piirissä.

Toimeentulotuen saajien pitkäaikaisasiakkuutta tarkastellaan sen mukaan, montako kuukautta toimeentulotukea on saatu, sillä tietoa nuorten toimeentulotuen saannin kestosta on melko vähän (ks. kuitenkin Kauppinen ym. 2013). Eniten lyhytaikaisesti (alle 3 kuukautta) toimeentulotukea saaneita nuoria oli Oulussa ja Tampereella (kuvio 12). Myös muissa kuin kuusikkokunnissa lyhyet tukijaksot olivat yleisimpiä. Helsingissä ja Vantaalla 4-12 kuukautta kestävät toimeentulotukijaksot ovat lyhyitä jaksoja tyypillisempiä. Yli vuoden toimeentulotukea saaneita nuoria oli eniten Tampereella, Vantaalla ja Oulussa. Näissä kunnissa oli myös selvästi eniten pitkäaikaisasiakkaita, jotka olivat saaneet toimeentulotukea yli kaksi vuotta. Vähiten yli kaksi vuotta toimeentulotukea saaneita pitkäaikaisasiakkaita on Espoossa, Turussa ja Helsingissä. Toimeentulotukea saatiin keskimäärin 15 kuukautta Espoossa, Turussa ja Oulussa, 16 kuukautta Helsingissä ja Tampereella sekä 20 kuukautta Vantaalla. Kuusikkokuntien välillä tukikuukausien määrässä ei siis ollut merkittäviä eroja. Huomioitava on, ettei tuloksista käy ilmi tuen yhtäjaksoisuus.

Kuvio 13. Toimeentulotuen käytön toistuvuus vuositasolla syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaa. N=17 584

Kuviossa 13 on havainnollistettu, miten suuri osa nuorista on saanut toimeentulotukea toistuvasti eli useampana vuonna. Kuten edellä, myöskään näistä tuloksista ei käy ilmi, ovatko nuoret saaneet tukea peräkkäisinä vuosina vai eri vuosina tarkastelujakson kuluessa. Yhtenä vuonna toimeentulotukea saaneita nuoria oli eniten Oulussa ja Vantaalla sekä vähiten Helsingissä ja Espoossa. Kahtena tai kolmena vuotena toimeentulotukea saaneita nuoria oli eniten Oulussa ja Tampereella sekä vähiten Turussa. Useammin kuin kolmena vuotena toimeentulotukea oli saanut eniten nuoret Vantaalla ja Oulussa. Useammin kuin kolmena vuotena toimeentulotukea saaneiden nuorten osuus oli kuitenkin suurempi muissa kuin kuusikkokunnissa.

Kuvio 14. Vuoden 2012 loppuun mennessä toimeentulotukea saaneiden osuudet muuttoryhmittäin kuusikkokunnissa vuonna 2012 asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=6 091

Kuusikkokunnissa asuneiden nuorten muuttojen tarkastelussa toimeentulotukea saaneiden osuudet eri muuttoryhmissä olivat tasaisemmin jakautuneet kuin työmarkkinatuen kohdalla (kuvio 14). Esimerkiksi Espoossa asuneilla tuen käyttöä oli muuttoryhmästä riippumatta suhteellisen tasaisesti ja toimeentulotukea oli saanut noin viidesosa. Oulussa tuen käyttöä oli paljon kaikissa ryhmissä, joskin muista kunnista ennen vuotta 2009 muuttaneiden ryhmässä hieman vähemmän kuin muissa ryhmissä.

Toimeentulotuen käyttöä oli Helsingissä, Turussa ja Tampereella eniten kunnissa pääosan elämästään asuneilla ja vähiten pääkaupunkiseudulta muuttaneiden ryhmissä ja Helsingissä myös kehyskunnista tulleilla (15 %). Vantaalle pääkaupunkiseudun muista kunnista muuttaneilla toimeentulotuen käyttöä oli sen sijaan enemmän kuin joka kolmannella (35 %), kun esimerkiksi Vantaalla aina asuneilla vastaava osuus oli 26 prosenttia ja kehyskunnista muuttaneilla 27 prosenttia. Pääkaupunkiseudun muista kunnista Vantaalle muuttaneilla oli toimeentulotuen käyttöä siis merkittävästi enemmän kuin pääkaupunkiseudulta mihin tahansa muihin kuntiin muuttaneiden ryhmissä.

Mielenterveysdiagnoosit

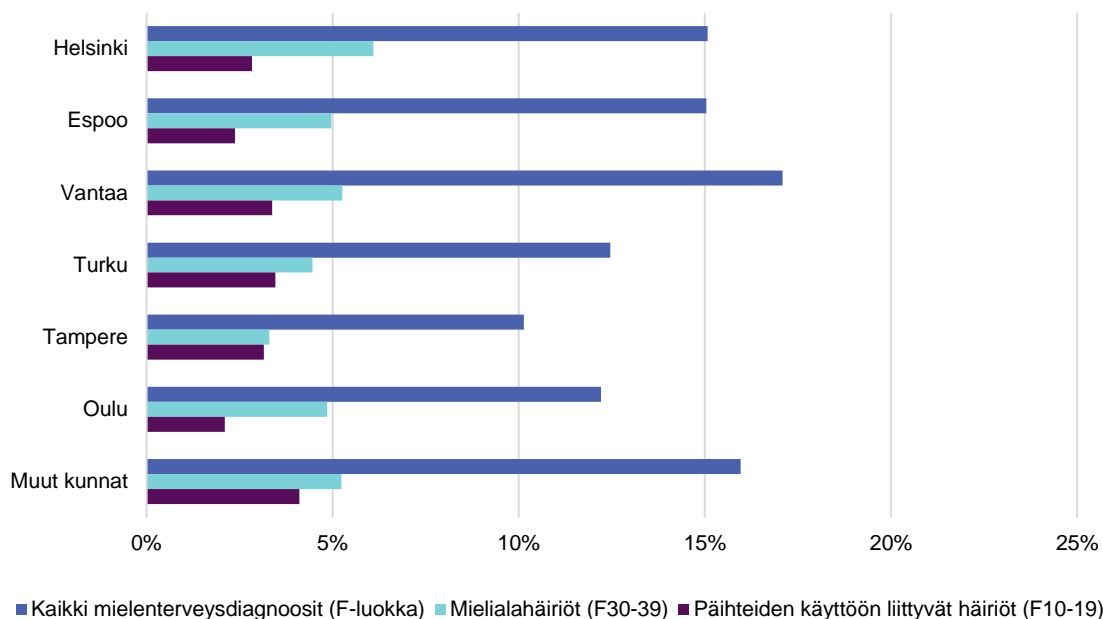
Yleisesti terveydentila on Suomessa parantunut vuodesta 2004 (Vaarama ym. 2014) ja myös nuorten elintavoissa on raportoitu paljon myönteistä kehitystä (Luopa ym. 2014), mutta toisaalta THL:n ja Nuorisotutkimusverkoston tutkimushankkeen mukaan syrjäytyneet nuoret usein muita sairaampia (Aaltonen ym. 2015). Sairaudet voivat aiheuttaa sivuun jääntä työstä, koulutuksesta ja sosiaalisesta toiminnasta ja toisaalta syrjäytyminen voi lisätä sairastavuutta. Erityisesti mielenterveyden ongelmat liittyvät usein syrjäytymiseen, ja voivat niin ikään olla sekä syrjäytymisen syitä että seurauksia (Nurmi 2011, Marttunen ym. 2014). Mielenterveysongelmien ilmaantuminen on yleisintä nuoruusiässä ja arviolta noin viidesosalla nuorista esiintyy jokin mielenterveyden häiriö (Marttunen & Rantanen 2001). Tavallisimpia diagnooseja nuorilla ja nuorilla aikuisilla ovat mieliala-, ahdistuneisuus- ja päihdehäiriöt (Aalto-Setälä & Marttunen, 2007). Mielenterveyden ongelmat liittyvät usein syrjäytymiseen ja voivat olla sekä syrjäytymisen syitä että seurauksia (Nurmi 2011; Marttunen ym. 2014).

Mielialahäiriöistä erityisesti masennusdiagnoosit ovat nuorilla yleisiä ja usein samalla henkilöllä voi olla myös jokin toinen diagnoosi, kuten lääkkeiden ja päihteiden aiheuttama häiriö (Karlsson & Marttunen 2007). Syntymäkohortin 1987 osalta on aikaisemmissa tutkimuksissa osoitettu, että tavallisimpia mielenterveyden häiriöitä ovat mielialahäiriöt ja neuroottiset, stressiin liittyvät ja somatoformiset häiriöt sekä pojilla tavallisesti lapsuusiässä alkavat käytös- ja tunnehäiriöt (Paananen ym. 2012; Haapamäki ym. 2014).

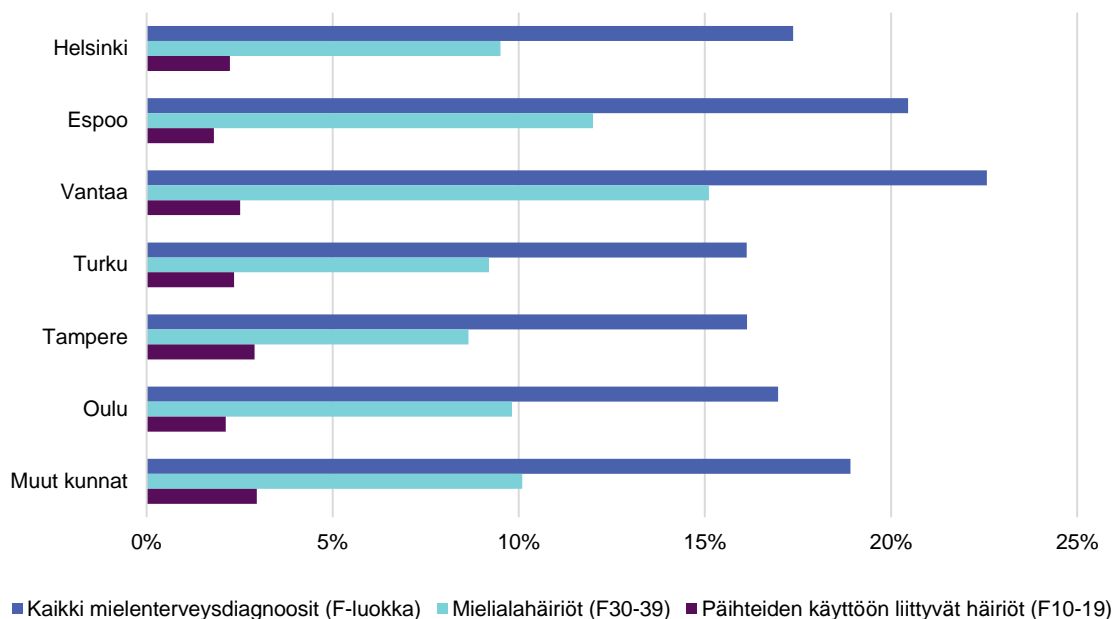
Alueellisissa tarkasteluissa on aiemmin havaittu merkittäviä terveyseroja esimerkiksi kaupungeissa ja maaseudulla asuvien välillä (Martelin ym. 2002, Saarsalmi ym. 2014). Alueellisia terveyseroja voidaan selittää hyvin pitkälti sosioekonomisin perustein, ja sosioekonomisten ryhmien välillä on raportoitu selkeitä eroja mm. pitkäaikaissairastavuudessa, terveyskäyttäytymisessä ja myös hoitoon pääsyssä (Palosuo ym. 2007). Sairaanhoidopiirien välillä terveyserot voivat olla hyvin vaihtelevia ja esimerkiksi Etelä-Suomessa (HYKS-alueella) useat terveyden osoittimet kertovat paremmasta terveydestä verrattuna muihin alueisiin (Martelin ym. 2012), mutta toisaalta mielenterveyden ongelmia ja mielenterveyspalveluiden käyttöä on raportoitu useammin Etelä-Suomessa ja kaupungeissa asuvilla henkilöillä (Martelin ym. 2012, Paananen ym. 2013). Huomioitava kuitenkin on, että rekisteritutkimuksessa tiedot perustuvat palveluiden käyttöön, ja tulosten perusteella ei tiedetä, onko palveluiden käyttö tarpeen mukaista. Mielenterveyspalveluiden saataavuus ja lähetekäytännöt erikoissairaanhoidon saattavat vaihdella kuntien ja sairaanhoidopiirien välillä. Erityisesti palveluiden käyttöön vaikuttanee merkittävästi se, että suuremmissa kaupungeissa on selkeästi enemmän mielenterveyden hoitoon liittyvää asiantuntemusta ja palveluita, kuten psykoterapian osalta on aiemmin todettu (Valkonen ym. 2011).

Tässä raportissa selvitetiin THL:n terveydenhuollon hoitoilmoitusrekisterin tietojen perusteella nuorten mielenterveysdiagnoosien yleisyyttä kuusikkokunnissa ja muissa kunnissa. Osuudet perustuvat nuorten F-diagnooseihin, jotka kattavat tautiluokituksissa monenlaisia mielenterveyteen ja sen häiriöihin liittyviä diagnooseja.⁷ Miesten osalta mielenterveysdiagnoosien yleisyyttä on esitetty kuviossa 15 ja naisten osalta kuviossa 16. Muuttoliikkeen osalta diagnoosien yleisyyttä on havainnollistettu kuviossa 17, 18 ja 19.

⁷ Mielenterveysdiagnoosien vertailua varten on terveydenhuollon hoitoilmoitusrekisterin poliklinikka- ja osastokäynneistä poimittu käyntiin liittyvä pää- tai sivudiagnoosi, jos diagnoosi on ICD-10-tautiluokituksen mukainen F-diagnoosi tai vastaava ICD-9 luokituksen mukainen diagnoosi. F-diagnoosit kattavat kaikki mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt, mukaan lukien psyykkisen kehityksen häiriöt (THL 2011) eli F-diagnoosin takana on hyvin monenlaisia sairauksia. Luokitukseen kuuluvat mm. erilaiset elimelliset aivo-oireyhtymät, mielialahäiriöt, persoonallisuus- ja käytöshäiriöt, tunnehäiriöt ja toisaalta myös älylliset kehitysvammat (THL 2011, 234). Mielenterveysdiagnoosien tarkastelussa katsottiin mistä tahansa psykiatrian erikoissairaanhoidon poliklinikkakäynneistä saatujen diagnoosien osuutta yhtenä ryhmänä (kaikki F-luokan diagnoosit) sekä erikseen myös mielialahäiriöiden (F30-39) sekä lääkkeiden ja päihteiden aiheuttamien häiriöiden (F10-19) osuutta syntymäkohortin nuorilla kuusikkokunnittain.

Kuvio 15. Mielenterveyden häiriöihin liittyvän diagnoosin saaneiden osuudet miehillä syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan.

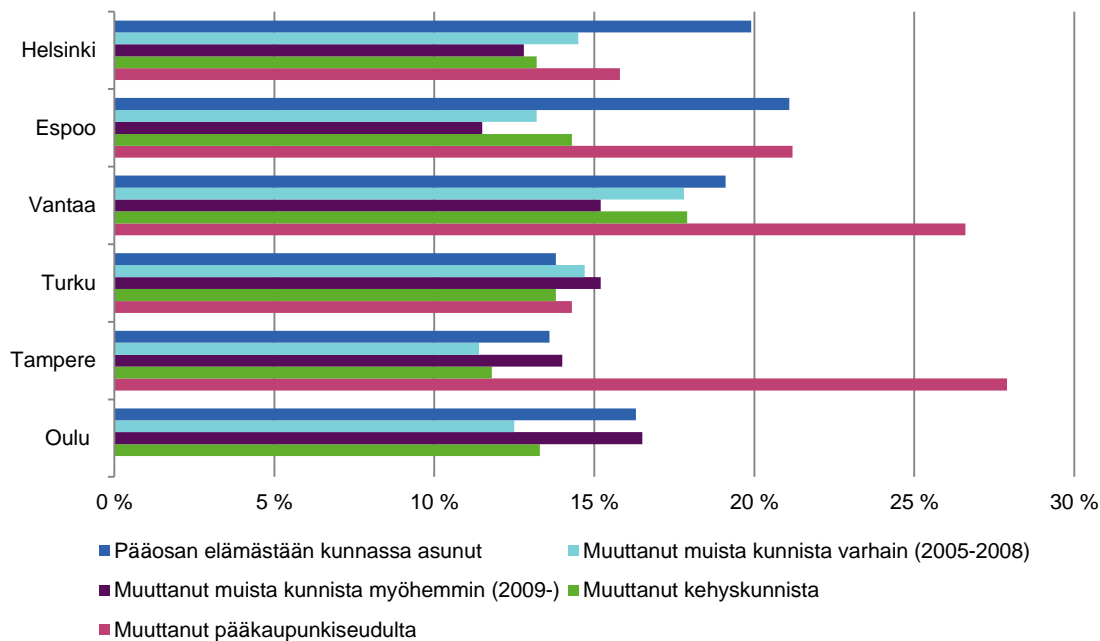

Kuvio 16. Mielenterveyden häiriöihin liittyvän diagnoosin saaneiden osuudet naisilla syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan.

Koko maan tasolla havaittiin, että noin joka kuudennella nuorella oli jokin mielenterveyteen liittyvä diagnoosi. Diagnoosit olivat yleisempiä naisilla (18 %) kuin miehillä (15 %). Kuusikkokunnissa naisista vähintään 15 prosentilla oli jokin mielenterveysdiagnoosi. Espoossa ja Vantaalla hieman yli viidesosalla syntymäkohortin naisista oli jokin mielenterveyteen liittyvä diagnoosi. Oulussa, Tampereella, Turussa ja Helsin-

gissä naisilla oli diagnooseja keskimäärin vähemmän (16–17 %) kuin muualla Suomessa (19 %). Mielialahäiriöitä (F30-39) oli Vantaalla asuvilla naisilla noin 15 prosentilla, Espoossa 12 prosentilla ja kaikissa muissakin kuusikkokunnissa lähes kymmenesosalla naisista. Päihteiden aiheuttamia häiriöitä oli naisilla useimmin Tampereella ja muualla Suomessa (3 %), mutta erot kuusikkokuntien välillä olivat tässä diagnoosiryhmässä alle yhden prosenttiyksikön luokkaa. Huomioitavaa kuitenkin on, ettei suurimmalla osalla kohortin nuorista (yli 80 %) ollut minkäänlaista mielenterveysdiagnoosia 25 ikävuoteen mennessä.

Pääkaupunkiseudulla miesten kohdalla mikä tahansa mielenterveysdiagnoosi oli vähintään 15 prosentilla kohortista. Tämä oli selvästi korkeampi osuus diagnooseja kuin muissa kuusikkokunnissa, joissa diagnooseja oli noin kymmenesosalla. Mielialahäiriöitä havaittiin useimmin miehillä Helsingissä (6 %) ja päihteiden aiheuttamia häiriöitä Tampereella, Turussa ja Vantaalla (yli 3 %). Kuusikkokuntien osalta mielenterveysdiagnoosin saaneiden osuudet olivat siis hyvin odotetun kaltaisia, kun suurimmat osuudet eri diagnooseissa liittyivät juuri pääkaupunkiseudun kuntiin.

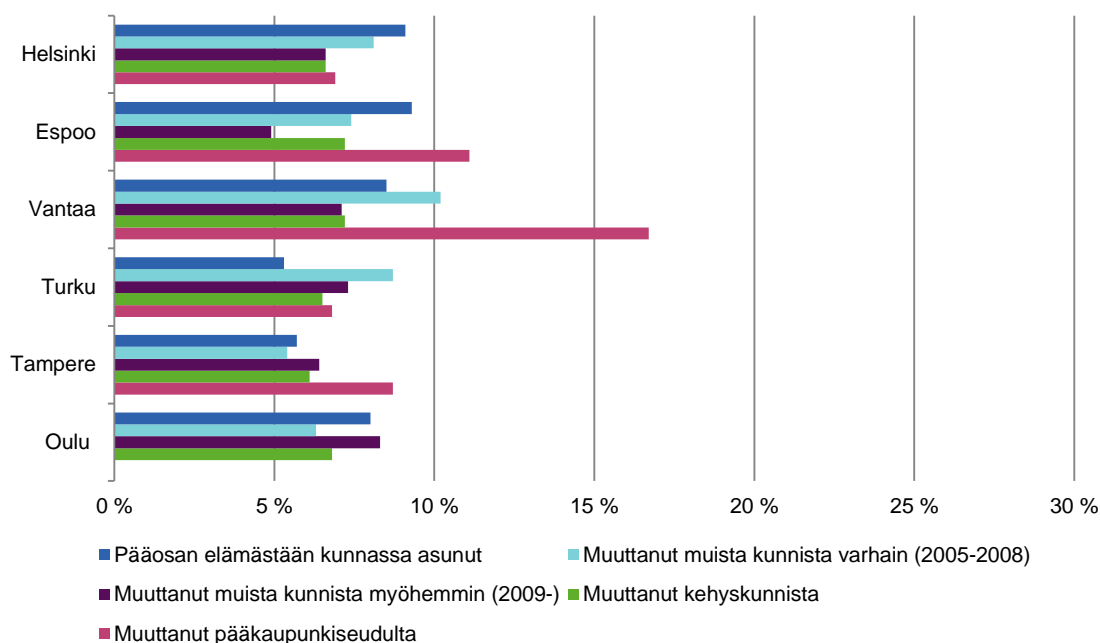
Kuvio 17. Mielenterveyden häiriöön (F-luokka) liittyvän diagnoosin saaneiden osuudet muuttoryhmittäin kuusikkokunnissa vuonna 2012 asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä. N=3 747

Mielenterveysdiagnoosien yleisyys pääkaupunkiseudulla näkyi myös muuttoliikkeen tarkastelussa. Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla pääosan elämästään asuneilla henkilöillä noin viidesosalla oli jokin mielenterveysdiagnoosi (kuvio 17). Espoossa, Turussa, Tampereella ja Vantaalla oli pääkaupunkiseudun kunnista muuttaneilla nuorilla mielenterveysdiagnoosi yhtä suurella tai jopa suuremmalla osalla kuin kunnassa aina asuneilla. Esimerkiksi Vantaalle muista pääkaupunkiseudun kunnista muuttaneilla yli neljäsosalla oli jokin diagnoosi. Turussa ja Oulussa asuneilla ei eroja eri muuttoryhmien välillä juurikaan ollut.

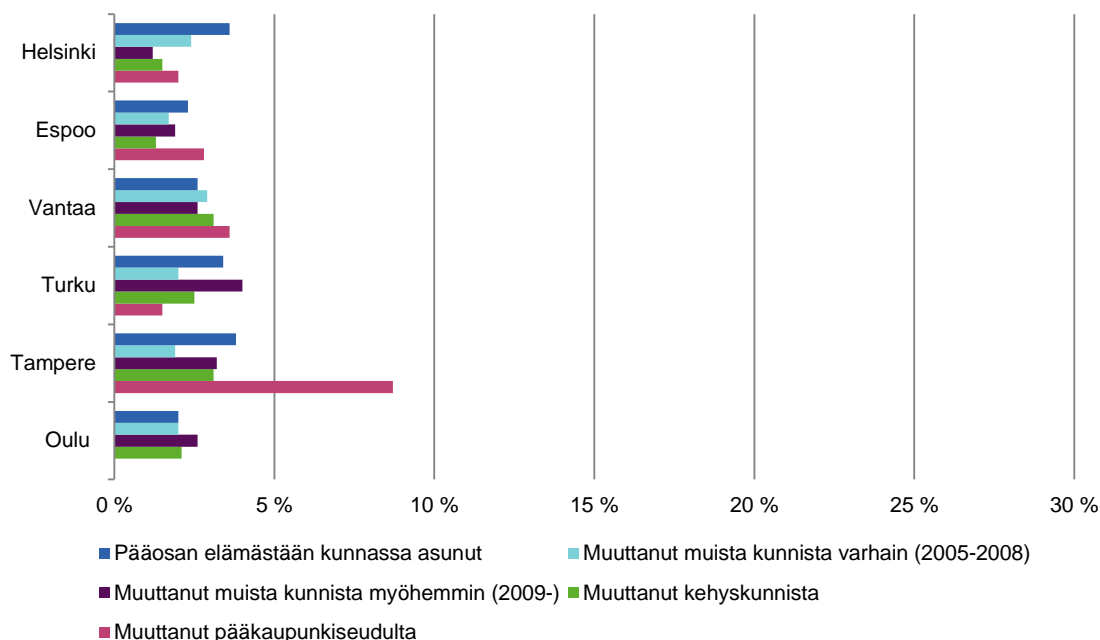
Tampereella ainoastaan pääkaupunkiseudulta Tampereelle muuttaneilla diagnooseja oli merkittävästi enemmän (28 %) kuin muissa Tampereella asuneiden ryhmissä (11–14 %). Tämä tulos on sinänsä hyvin erikoinen, mutta tämän raportin puitteissa ei pystytä selittämään, mistä tulos johtuu. Tulos voi olla yksinkertaisesti seurausta siitä, että pääkaupunkiseudulta Tampereelle muuttaneiden joukko oli hyvin pieni (N=104). Tällöin ryhmän suhteellinen osuus saattaa nousta korkeaksi pienelläkin henkilömäärällä. Tästä johtuen tuloksesta ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

Sukupuolijakauma oli eri muuttoryhmissä kaikissa kuusikkokunnissa samankaltainen kuin koko aineistossa eli naisilla mielenterveysdiagnooseja oli aina muutamia prosenttiyksiköitä enemmän kuin vastaavan

ryhmän miehillä. Poikkeuksena tähän olivat kuitenkin Helsingissä pääosan elämästään asuneet nuoret, joilla sukupuolten välistä eroa ei juuri ollut. Tässä ryhmässä mielenterveysdiagnooseja oli sekä miehillä että naisilla noin viidenneksellä.

Kuvio 18. Mielialahäiriödiagnoosin (F30-39) saaneiden osuudet muuttoryhmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=1 812

Kuvio 19. Päihteiden käyttöön liittyvän diagnoosin (F10-19) saaneiden osuudet muuttoryhmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=627

Mielialahäiriödiagnoosit (F30-39) olivat Espoossa yleisimpiä muista pääkaupunkiseudun kunnista muuttaneilla (11 %), Helsingissä pääosan elämästään asuneilla (9 %), Tampereelle pääkaupunkiseudulta muuttaneilla (9 %) ja Vantaalla muista pääkaupunkiseudun kunnista muuttaneilla (17 %) (kuvio 18). Vantaalle muista pääkaupunkiseudun kunnista muuttaneilla naisilla jopa lähes joka neljännellä oli diagnosoitu mielialahäiriö. Oulussa ja Turussa mielialahäiriöitä oli kohortin nuorilla diagnosoitu vähiten, esimerkiksi Turussa pääosan elämästään asuneilla viidellä prosentilla ja muissa ryhmissä noin 6–8 prosenttia.

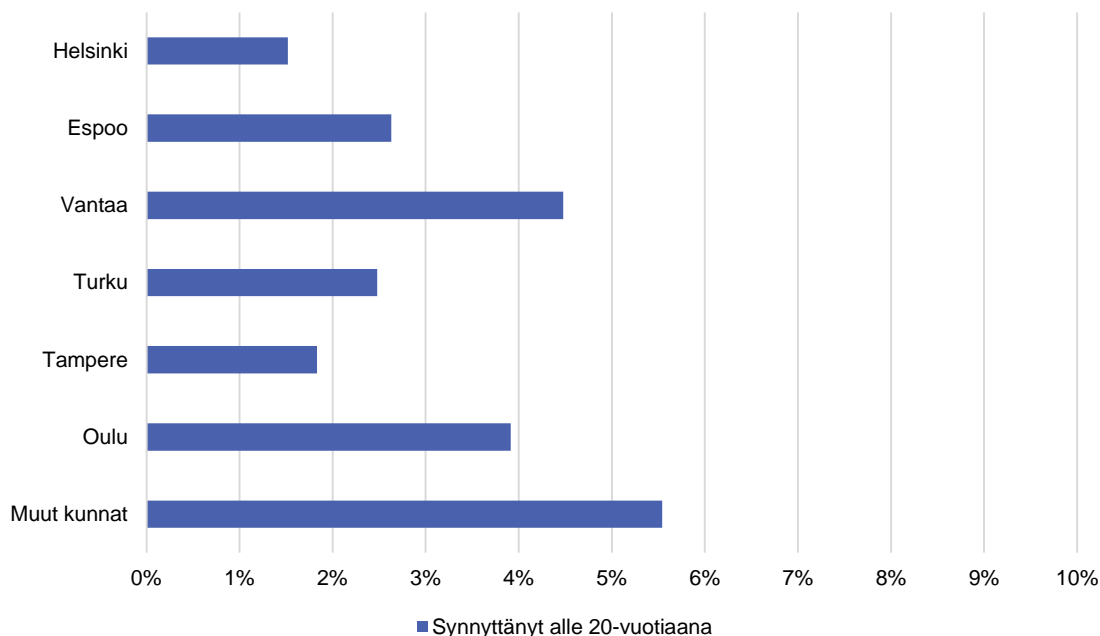
Päihdediagnoosin saaneiden osuudet jakautuivat kuusikkokuntien muuttoliiketarkasteluissa varsin tasaisesti eri muuttajien ryhmien välille (kuvio 19). Merkittäviä poikkeamia muista ryhmistä havaittiin ainoastaan Tampereella, jossa pääkaupunkiseudulta Tampereelle muuttaneilla lähes joka kymmenennellä oli päihdediagnoosi. Muissa ryhmissä Tampereella osuudet olivat alle neljä prosenttia. Helsingissä päihdediagnoseja oli eniten pääosan elämästään Helsingissä asuneilla (4 %), Vantaalla muista pääkaupunkiseudun kunnista muuttaneilla (4 %) ja Turussa muista kunnista Turkuun myöhään muuttaneilla (4 %).

Erityisesti päihdediagnoosien osalta henkilömäärät ovat kuitenkin pieniä ja korkeintaan suuntaa antavia, eivätkä kerro koko totuutta niiden henkilöiden osuudesta, joilla päihteiden käyttö on runsasta tai muodostunut päihdeongelmaksi. Kuntien välisiä eroja diagnosoihin liittyen on tästä syystä tulkittava varoen.

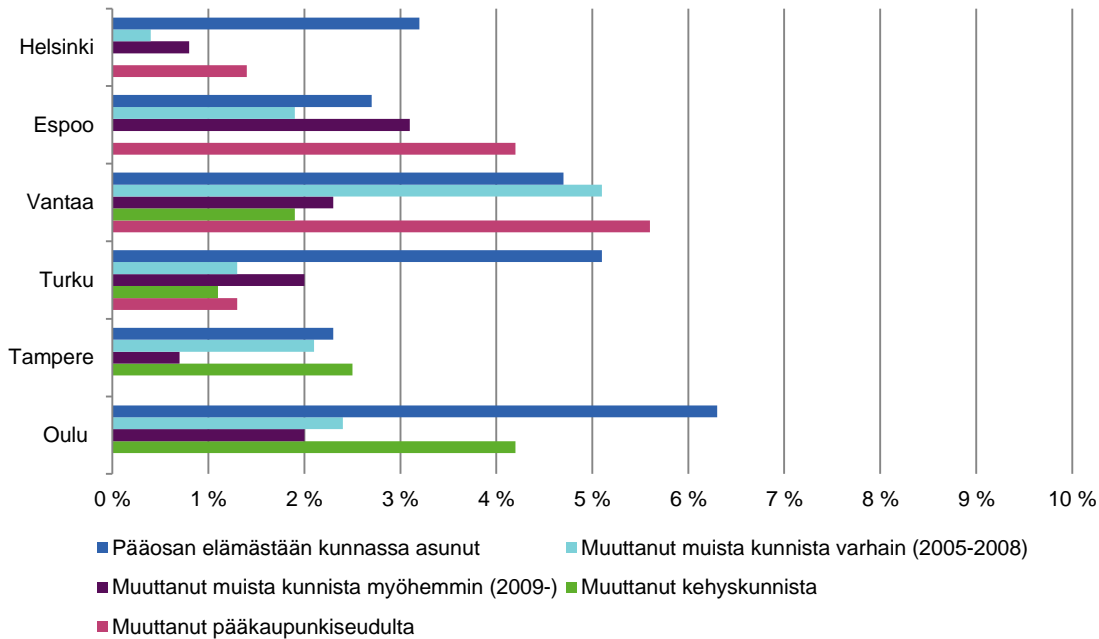
Synnytykset alle 20-vuotiaana

Huono-osaisuuden kasautuminen ja koulutuksen puute on tytöillä aiemmin yhdistetty teiniraskauksiin (Vikat ym. 2002; Paananen ym. 2012). Teiniraskaudet ovat Suomessa edelleen yleisempiä huonommista taloudellisista ja sosiaalisista oloista kotoisin olevilla tytöillä kuin kahden vanhemman perheiden ja koulutettujen vanhempien tyttärillä. Vähän koulutettujen isien tyttärillä on muihin verrattuna yli kaksinkertainen riski päätyä raskaaksi teinivuosina (Vikat ym. 2002). Kaikki raskaudet eivät päädy synnytykseen, mutta noin muutama prosentti lapsista syntyy alle 20-vuotiaille naisille Suomessa (THL 2015b). Synnytys ja lapsen kanssa kotiin jääminen johtavat helposti koulutuksen puuttumiseen, mikä puolestaan yhdistetään voimakkaasti pitkittyneeseen työttömyyteen ja syrjäytymiskehitykseen (Hobcraft & Kiernan 2001; Myrskylä 2012, 14). Brittiläisessä tutkimuksessa on havaittu, että nuorena lapsen saaneilla (alle 23-vuotiaana) on muita naisia suurempi todennäköisyys päätyä yksinhuoltajiksi, jäädä ilman koulutusta sekä päätyä toimeentulotukiasiakkaksi (Hobcraft & Kiernan 2001).

Tähän liittyen tarkasteltiin alle 20-vuotiaana lapsen synnyttäneiden naisten osuuksia kuusikkokunnissa. Synnyttäneiden osuudet on esitetty kuviossa 20 ja muuttoliiketarkastelujen osalta kuviossa 21.

Kuvio 20. Alle 20-vuotiaana synnyttäneiden naisten osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=1 223

Kuvio 21. Alle 20-vuotiaana synnyttäneiden naisten osuudet muuttoryhmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=285

Koko maan tasolla neljä prosenttia kohortin naisista synnytti alle kaksikymmentävuotiaana (kuvio 20). Synnytykset alle kaksikymmentävuotiaana olivat yleisempiä kuusikkokuntien ulkopuolella. Muualla kuin kuusikkokunnissa nuorena lapsen synnyttäneiden naisten osuus oli tarkasteluryhmien korkein (6 %). Kuusikkokunnista synnyttäneiden osuus oli korkein Vantaalla (5 %) ja toiseksi korkein Oulussa (4 %). Helsingissä ja Tampereella vuonna 2012 asuneista syntymäkohortin naisista vain alle 2 prosenttia oli synnyttänyt alle kaksikymmentävuotiaana. Turussa ja Espoossa vastaavat osuudet olivat hieman korkeammat. Alle 20-vuotiaana synnyttäneiden naisten osuudet olivat kuitenkin korkeampia muualla Suomessa kuin kuusikkokunnissa: muissa kunnissa nuorena synnyttäneiden osuus oli liki 6 prosenttia.

Vantaan kohdalla saatu tulos synnytyksien osuuksissa vahvistui muuttoliiketarkasteluissa (kuvio 21). Muuttoryhmiä tarkasteltaessa havaittiin, että useimmin synnyttäneitä oli pääkaupunkiseudun muista kunnista Vantaalle muuttaneiden ryhmässä (6 %) sekä Vantaalla aina asuneiden ja Vantaalle muista kunnista varhain muuttaneiden ryhmässä (n. 5 %). Helsingissä ja Turussa pääosan elämästään asuneet naiset poikkesivat synnyttäneiden osuuksissa merkittävästi kuntiin muualta muuttaneista. Helsingissä asuneilla synnytyksiä oli noin kolmella prosentilla ja Turussa asuneilla viidellä prosentilla, kun synnyttäneiden osuudet muissa ryhmissä olivat pääsääntöisesti alle kaksi prosenttia. Myös Oulussa pääosan elämästään asuneilla synnytyksiä oli useimmin (6 %).

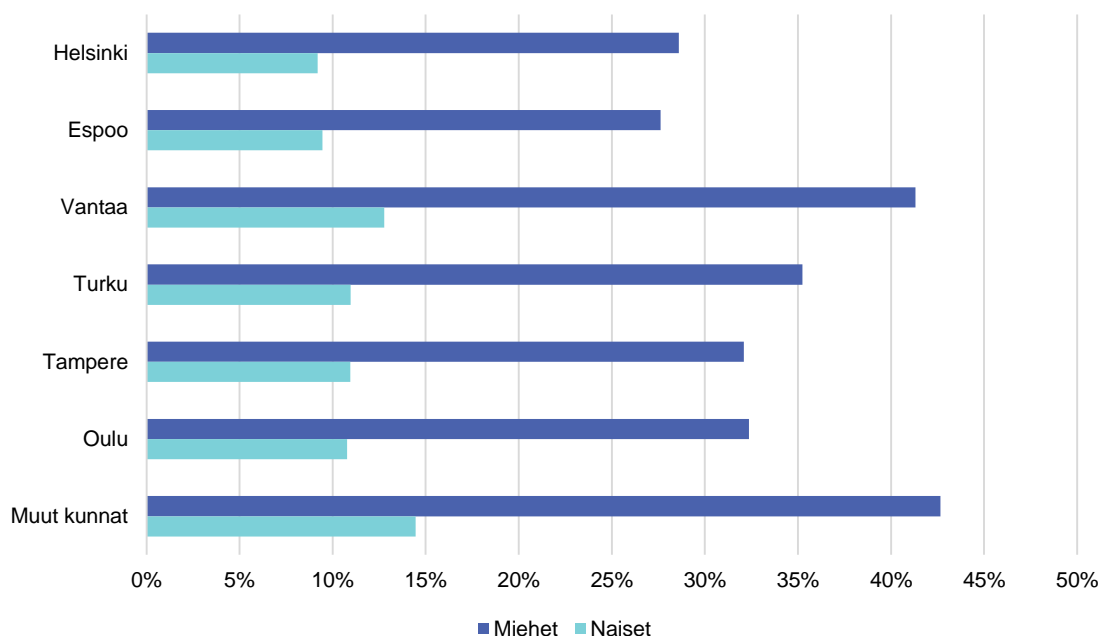
Helsingissä ja Espoossa kehyskunnista muuttaneilla tilanne oli päinvastainen, sillä näissä muuttaneiden ryhmissä ei ollut yhtään alle 20-vuotiaana synnyttänyttä naista, kuten ei myöskään pääkaupunkiseudulta Tampereelle muuttaneiden ryhmässä. Myös tämän tarkastelun yhteydessä on huomioitava, että synnyttäneiden naisten lukumäärät olivat pieniä, ja johtopäätökset on tehtävä varoen. Lisäksi asuinhistorian ja muuttojen analysoinnissa on muistettava, että synnytykset nuorella iällä voivat rajoittaa mahdollisuuksia muuttoihin myöhemmällä iällä.

Rikollisuus

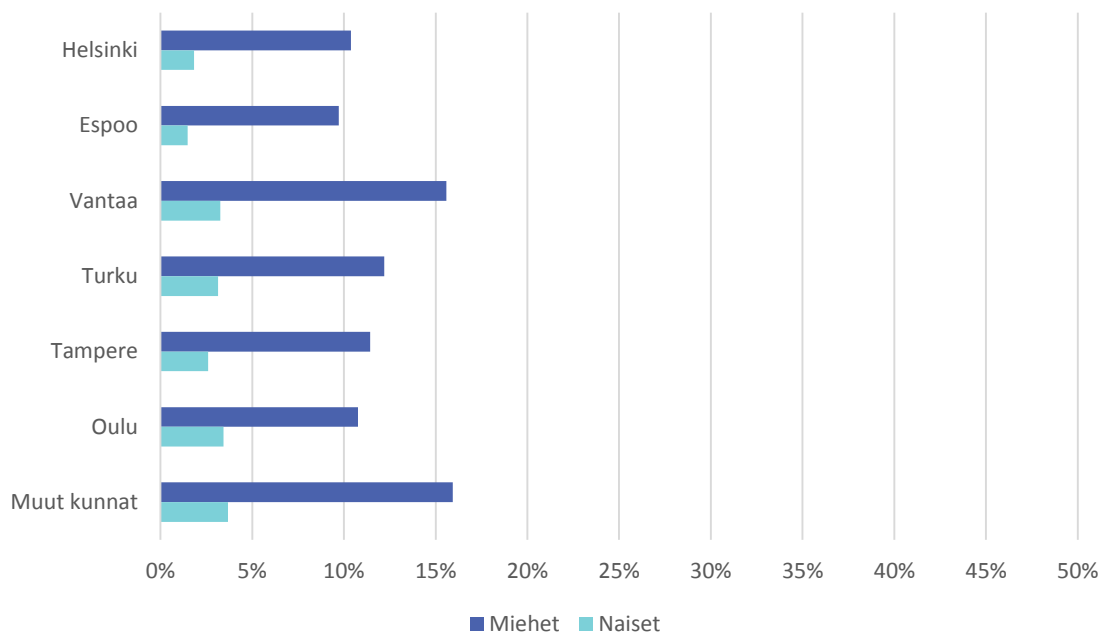
Aiemmissa tutkimuksissa on osoitettu rikollisen toiminnan olevan yhteydessä sekä nuorten taloudelliseen että sosiaaliseen syrjäytymiseen (Kivivuori 2009). Toisaalta tilastojen avulla tarkasteltuna on selvää, että rikollisuus on tiettyjen rikostyyppien osalta yleisintä ikäryhmien kokoon suhteutettuna nuoruudessa (Kivivuori 2009, 2). Nuoruudessa tehdyt rikokset ovat pääsääntöisesti lieviä ja nuoruudessa rikoksiin syyllistyvistä vain pieni osa jatkaa rikollista toimintaa aikuisuudessa (Salmi 2014, 208; Salmi 2015). Myös syntymäkohortin 1987 jäsenten kohdalla on havaittu, että ensimmäistä kertaa rikoksen tekevien osuudet alkavat vähentyä 20–21-ikävuoden paikkeilla (Haapamäki ym. 2014, 35). Tavallisimmat rikosluokat kohortin nuorten saamista rangaistuksissa olivat liikenne rikkomukset, omaisuusrikokset ja henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset (Paananen ym. 2012, 21) ja rikostuomion saaminen liittyi vahvasti lyhyeen koulutukseen (Paananen ym. 2012, 13).

Edellä mainitut rikosluokat ovat hyvin tyypillisiä nuorten tekemiä rikoksia (Salmi 2014, 209). Alueellisesti voidaan tilastojen perusteella osoittaa, että rattijuopumuksia ja muita liikenne rikkomuksia koko aikuisväestön osalta vähiten pääkaupunkiseudulla (Niemi 2014, 178, 184), kun taas omaisuusrikoksia tehdään tyypillisesti eniten juuri pääkaupunkiseudulla. Varkauksista ja vahingonteoista epäiltyjen joukossa opiskelijat, pitkäaikaistyöttömät ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevat ovat yleisimpiä sosioekonomisia ryhmiä (Aaltonen ym. 2014, 120–137).

Tässä raportissa nuorten rikollista toimintaa tarkasteltiin rikollisuuteen liittyvien rekisterimerkintöjen eli rangaistumääräysten ja varsinaisten rikostuomioiden osuuksia vertailemalla. Rikollisuuteen liittyvät tulokset on esitetty kuvioissa 22 ja 23. Muuttoliikkeen vaikutuksia rikollisuuteen liittyviin merkintöihin on havainnollistettu kuvioissa 24 ja 25. Rikollisuuteen liittyvät rekisteritiedot ovat vuoden 2008 loppuun mennessä kirjatuista rikoksista.

Kuvio 22. Rikollisuuteen liittyvien rekisterimerkintöjen tai rikostuomioiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Tiedot rikollisuudesta ovat vuoden 2008 lopusta. N=15 378

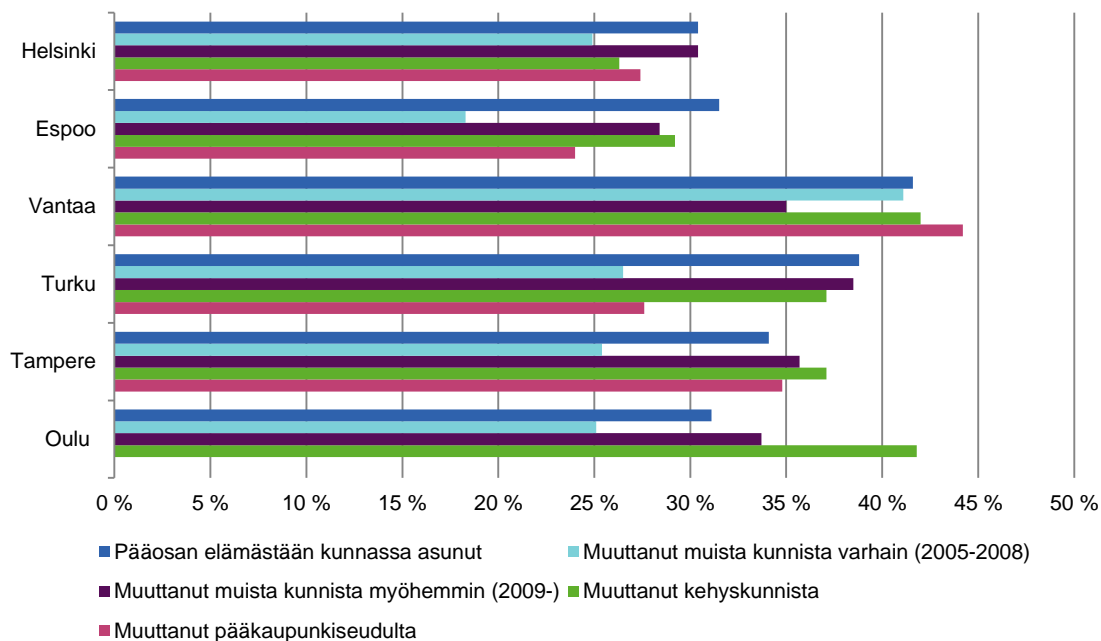

Kuvio 23. Rikostuomioiden osuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Tiedot tuomioista ovat vuoden 2008 lopusta. N=5 215

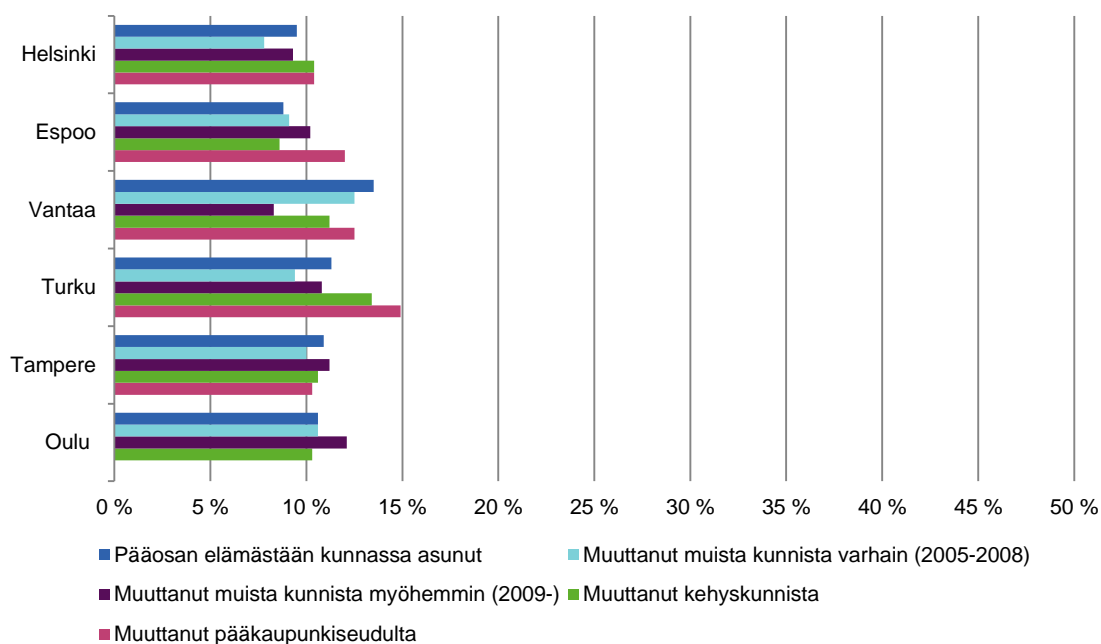
Sukupuolten väliset erot näyttäytyvät nuorten keskuudessa suurimpina juuri rikollisuuteen liittyvien rekisterimerkintöjen kohdalla (kuviot 22 ja 23). Miehillä rekisterimerkinnät ja rikostuomiot olivat huomattavan paljon yleisempiä kuin naisilla. Miehistä vähintään neljäsosalla oli jonkinlainen rekisterimerkintä kun taas naisilla korkeimmatkin osuudet jäivät alle 15 prosentin. Osuudet eri kaupunkien välillä olivat kuitenkin samansuuntaisia sukupuolten välillä. Miesten kohdalla eniten rikosmerkintöjä kuusikkokunnista oli Vantaalla, jossa yli 40 prosentilla nuorista miehistä on rekisterimerkintä tai tuomio. Toisena miesten rikosmerkinnöissä oli Turku, jossa merkintöjä on yli kolmasosalla. Kuusikkokunnissa merkinnät olivat kuitenkin harvinaisempia kuin muualla Suomessa, missä oli eniten miehille kirjattuja rekisterimerkintöjä (43 %). Naisten kohdalla eniten merkintöjä oli miesten tapaan Vantaalla (13 %) ja muualla kuin kuusikkokunnissa (15 %). Vähiten merkintöjä oli molempien sukupuolten osalta Espoossa ja Helsingissä.

Varsinaiset oikeuslaitoksen antamat tuomiot olivat nuorilla merkittävästi harvinaisempia kuin rekisterimerkinnät, ja tuomioita saaneiden osuudet olivat kuntien välisessä tarkastelussa hyvin samansuuntaisia kuin rekisterimerkintöjen ja tuomioiden yhteistarkastelussa. Ainakin yhden tuomion saaneita miehiä oli useimmin Vantaalla ja muissa kunnissa (16 %) ja vähintään yhden tuomion saaneita sekä naisia että miehiä oli vähiten Espoossa, Helsingissä ja Oulussa (kuvio 23). Myös tuomiot olivat huomattavasti yleisempiä miehillä kuin naisilla. Koko maan tasolla 14 prosentilla miehistä oli tuomio, kun taas naisten vastaava osuus oli noin kolme prosenttia.

Rikosluokittain tarkasteltuna Vantaalla asuneilla miehillä oli rikostuomioissa eniten liikenne rikoksia (9 %), omaisuusrikoksia (6 %) ja henkirikoksia (4 %). Muissa kuin kuusikkokunnissa asuneilla nuorilla näiden rikosluokkien osuudet olivat omaisuusrikoksia lukuun ottamatta hieman korkeampia kuin Vantaalla (11 %, 5 % ja 5 %). Toiseksi eniten liikenne rikoksia kuusikkokuntien miehillä oli Turussa (8 %), omaisuusrikoksia Tampereella (5 %) ja henkirikoksia Oulussa (4 %). Vähiten liikenne rikoksia oli helsinkiläisillä ja espoolaisilla miehillä (6 %), omaisuusrikoksia Espoossa ja Oulussa (4 %) ja henkirikoksia helsinkiläisillä (3 %).

Kuvio 24. Rangaistusmääräyksiä tai rikostuomioita saaneiden miesten osuudet muuttoryhmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Tiedot rikollisuudesta ovat vuoden 2008 lopusta. N=3 699

Kuvio 25. Rangaistusmääräyksiä tai rikostuomioita saaneiden naisten osuudet muuttoryhmittäin syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Tiedot rikollisuudesta ovat vuoden 2008 lopusta. N=1 240

Muuttoliikkeen tarkastelu osoitti selkeitä eroja kuntien välillä rangaistusmääräyksiä saaneiden osuuksissa (kuviot 24 ja 25). Muuttoryhmittäin ja sukupuolittain tehdyssä rangaistusmääräysten tarkastelussa tuli esille kolme- ja jopa nelinkertaisia eroja naisten ja miesten välillä. Miesten kohdalla myös muuttoryhmien väliset erot olivat selkeitä.

Miehillä oli yliopistokaupungeissa selkeästi vähiten rikoksiin liittyviä rekisterimerkintöjä kuntiin varhain muuttaneiden ryhmissä. Merkintöjen osuudet tässä ryhmässä vaihtelivat Espoon 18 prosentin ja Turun 27 prosentin välillä. Vantaalla asuneilla miehillä rekisterimerkintöjä saaneiden osuus oli useimmissa ryhmissä yli 40 prosenttia, mutta Vantaalle myöhemmin, vuoden 2009 jälkeen muuttaneiden ryhmässä merkintöjä oli vain noin kolmanneksella. Helsingissä, Espoossa, Turussa ja Tampereella asuneiden miesten ryhmissä suurimmat osuudet rangaistusmääräyksiä saaneita oli pääosan elämästään kyseisissä kunnissa asuneilla tai kehyskunnista muuttaneilla (30–39 %). Oulussa puolestaan kehyskunnista muuttaneilla miehillä oli selkeästi enemmän rekisterimerkintöjä (42 %) kuin muissa ryhmissä.

Naisilla muuttoryhmien väliset erot olivat hyvin pieniä (kuvio 25). Vantaan osalta havaittiin, että muista kunnista myöhemmin muuttaneilla naisilla oli miesten tapaan vähemmän rekisterimerkintöjä kuin muissa ryhmissä. Turussa ja Espoossa puolestaan merkintöjä oli useimmin pääkaupunkiseudulta muuttaneilla naisilla.

Huono-osaisuuden kasautuminen ja perhetausta

Syrjäytyminen on aiemmissa tutkimuksissa ymmärretty usein prosessina, jossa ongelmat elämän eri osa-alueilla limittyvät ajan myötä toisiinsa (Ristolainen, Varjonen & Vuori 2013, 11). Tässä raportissa kuvataan samalle nuorelle kasautuvia syrjäytymisen riskitekijöitä poikkileikkaushetkenä, jolloin tarkasteltavaa ilmiötä analysoidaan huono-osaisuuden kasautumisena. Nimenomaan ongelmien kasautumisen samalle yksilölle onkin nähty huono-osaisuuden varsinaisena ilmentymänä. (Kauppinen, Saikku & Kokko 2010, 236–237). Huono-osaisuuden eri ulottuvuuksilla ei ole vakiintuneita määritelmiä. Monissa tutkimuksissa huono-osaisuuden kasautumiseksi on määritelty tila, jossa yksilöllä on huono-osaisuuden osatekijöitä kahdella tai kolmella ulottuvuudella (Raunio 2006, 29).

Kouluterveyskyselyjen perusteella piirtyy kaksijakoinen kuva nuorten hyvinvoinnin kehityksestä. Raskeampia erityispalveluja on käytetty etenkin 2000-luvulta lähtien yhä enemmän, vaikka yleinen hyvinvointi on pysynyt ennallaan tai jopa hieman lisääntynyt. Kehityskulun todennäköinen selitys on pienemmän ryhmän ongelmien kasautuminen (Rimpelä ym. 2006, 59, 70–71.) Usealle elämänalueelle ulottuvien puutteiden seuraukset voivat olla vakavia. Nuorten moniulotteisen huono-osaisuuden tiedetään äärimmäisessä muodossaan olevan yhteydessä kohonneeseen kuolleisuusriskiin aikuisuudessa (Berg ym. 2011, 172–174).

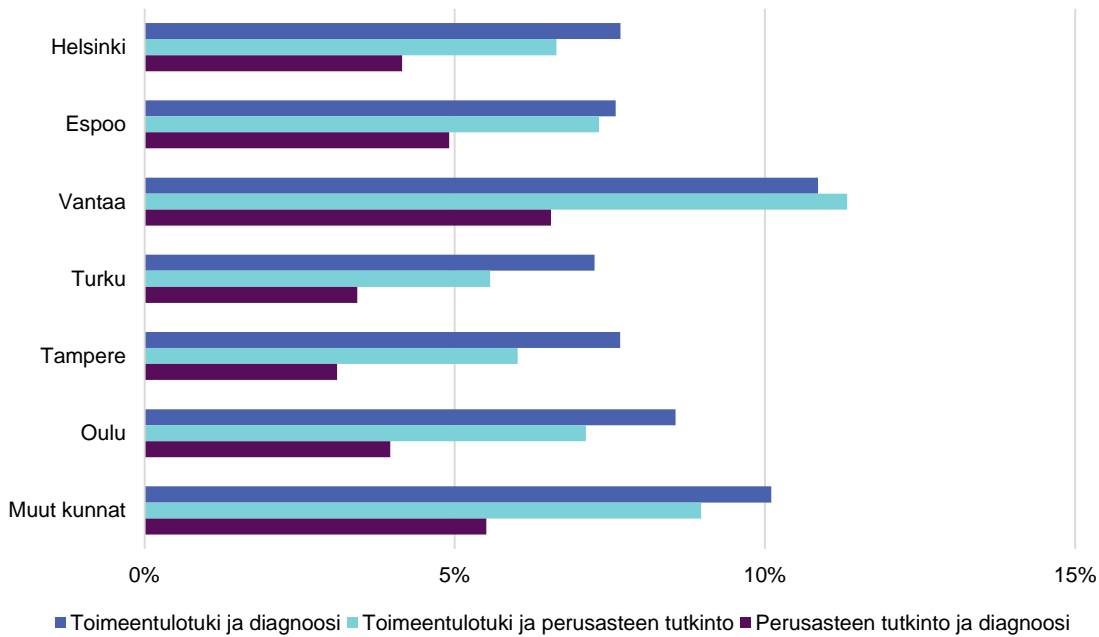
Hyvinvointierot syntyvät jo elämän varhaisvaiheissa ja huono-osaisuuden periytyvyys on vaikeasti tavoitettava ongelma, vaikka suurin osa lapsiväestöstä voikin hyvin (Paananen & Gissler 2014, 208). Lapsuudenaikaisen huono-osaisuuden tiedetään periytyvän vanhemmilta lapsille ja tutkimusnäyttöä löytyy myös yksittäisten ongelmien periytyvyydestä (Kestilä, Kauppinen & Karvonen 2016, 117).

Huono-osaisuuden kasautuminen määritellään tässä raportissa aineistolähtöisesti perusasteen koulutuksen, toimeentulotukiasiakkuuden ja mielenterveysdiagnoosin kasautumisena samalle henkilölle 25-vuotiaana. Kuva moniulotteisesta huono-osaisuudesta tarkennetaan selvittämällä mitkä hyvinvoinnin puutteiden yhdistelmät ovat syntymäkohortin 1987 nuorilla tavanomaisimpia. Lisäksi tutkitaan näiden tekijöiden ylisukupolvista jatkumoa 1987 syntyneen ikäkohortin näkökulmasta ja heidän perhetaustoissaan. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta voidaan tarkastella joko vanhempien ongelmien jatkumisena lapsille tai nuorten huono-osaisuuden yhteydellä heidän vanhempiensa ongelmiin. Tämä raportti tarkastelee syrjäytymisriskien ylisukupolvisuutta jälkimmäisellä tavalla eli onko nuorten saaman toimeentulotuen, matalan koulutuksen ja mielenterveysdiagnoosin taustalla myös vanhempien vastaavia syrjäytymisriskejä. Tämä valinta tehtiin, koska raportissa haluttiin keskittyä nimenomaan nuorten elämäntilanteiden tarkasteluun. Ylisukupolvisuudesta saadaan tällöin erilainen kuva kuin vanhemmilta lapsille siirtyvän huono-osaisuuden tarkastelussa.

Kasautuvat syrjäytymisen riskitekijät

Huono-osaisuuden on pitkittäistutkimuksissa havaittu heijastuvan yksilön myöhempään elämäntilanteeseen. Huolestuttavana on pidetty erityisesti toimeentulo-ongelmien ja työttömyyden pitkittynyttä yhdistelmää samoilla yksilöillä. (Kainulainen 2006, 373.) Syrjäytymisriskien tiedetään kasautuvan usein samoille, etenkin matalasti koulutetuille nuorille (esim. Ilmakunnas ym. 2015; Karvonen & Kestilä 2014; Paananen ym. 2012). Myös koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolisille nuorille (NEET= Not in Employment, Education or Training) on huomattu kasautuvan erilaisia sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia 1987 syntyneiden ikäkohortissa. Lisäksi psykiatristen palveluiden sekä toimeentulotuen käytön, rikollisuuden ja raskauksien määrän nuorella iällä havaittiin yleistyvän mitä kauemmin nuori oli koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella. (Larja, Törmäkangas, Merikukka, Ristikari, Gissler & Paananen 2016, 3–4.)

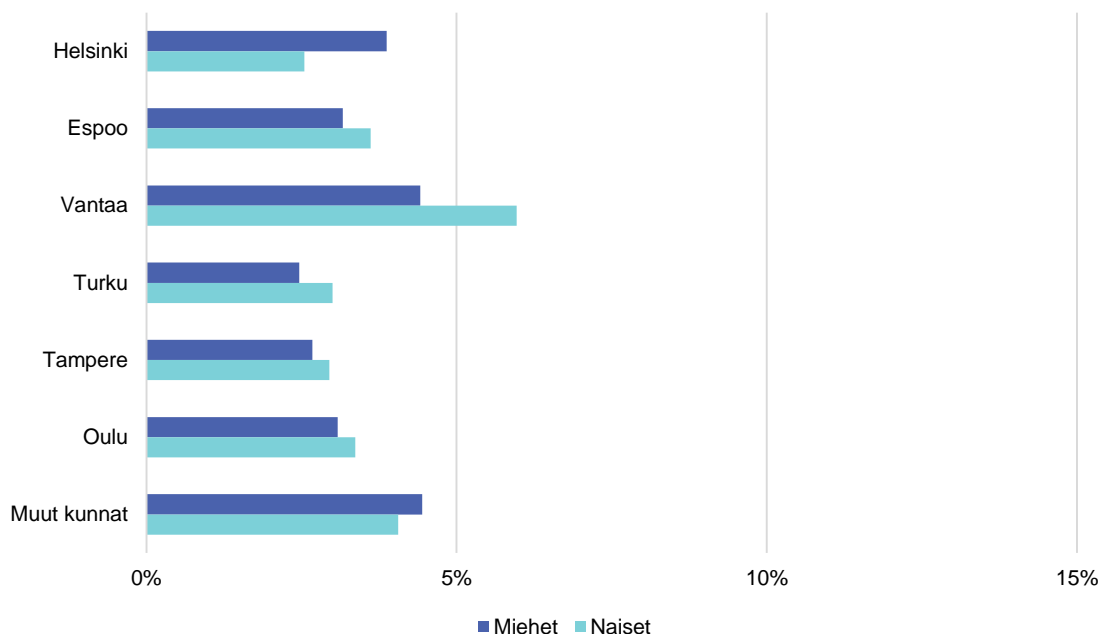
Kasautuvan huono-osaisuuden yleisyyttä selvitettiin sekä kahden että kolmen riskitekijän kasautuessa ja tulokset on esitetty kuvioissa 26 ja 27.

Kuvio 26. Kahden syrjäytymisen riskitekijän kasautuminen (perusasteen koulutus, toimeentulotukiasiakkuus ja mielenterveysdiagnoosi) syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=8 731

Noin joka kuudennella (15 %) eli 9000 nuorella oli jotkin kaksi edellä mainituista syrjäytymisen riskitekijöistä, kun tarkasteltiin erilaisten toimeentulotuen saannin, perusasteen tutkinnon ja mielenterveysdiagnoosin yhdistelmiä. Kuusikkokunnittain tarkasteltuna erilaisten syrjäytymisriskien yhdistelmät olivat yleisimpiä Vantaalla, jossa niitä oli 18 prosentilla nuorista. Tulos oli linjassa raportin aiempien tarkastelujen kanssa. Sen sijaan Turussa ja Tampereella kasautuvat ongelmat koskivat pienempää osuutta, 11 prosenttia kaikista nuorista.

Toimeentulotukiasiakkuuden ja mielenterveysdiagnoosin kasautuminen samalle henkilölle oli yleisin ongelmien yhdistelmä (kuvio 26). Tämä koski yhdeksää prosenttia nuorista. Lähes yhtä monella, kahdeksalla prosentilla, oli toimeentulotukiasiakkuus ja ainoastaan perusasteen tutkinto. Sen sijaan perusasteen tutkinnon ja mielenterveysdiagnoosin kasautuminen samalle nuorelle oli harvinaisempaa ja koski viittä prosenttia kohortin nuorista. Näiden eri tekijöiden kasautuminen samoille nuorille oli kuusikkokunnista yleisintä Vantaalla ja muualla Suomessa ja vähäisintä Turussa ja Tampereella. Tulosten perusteella kaikilla analyysiin valituilla syrjäytymisen riskitekijöillä oli selvä rooli kasautuvassa huono-osaisuudessa.

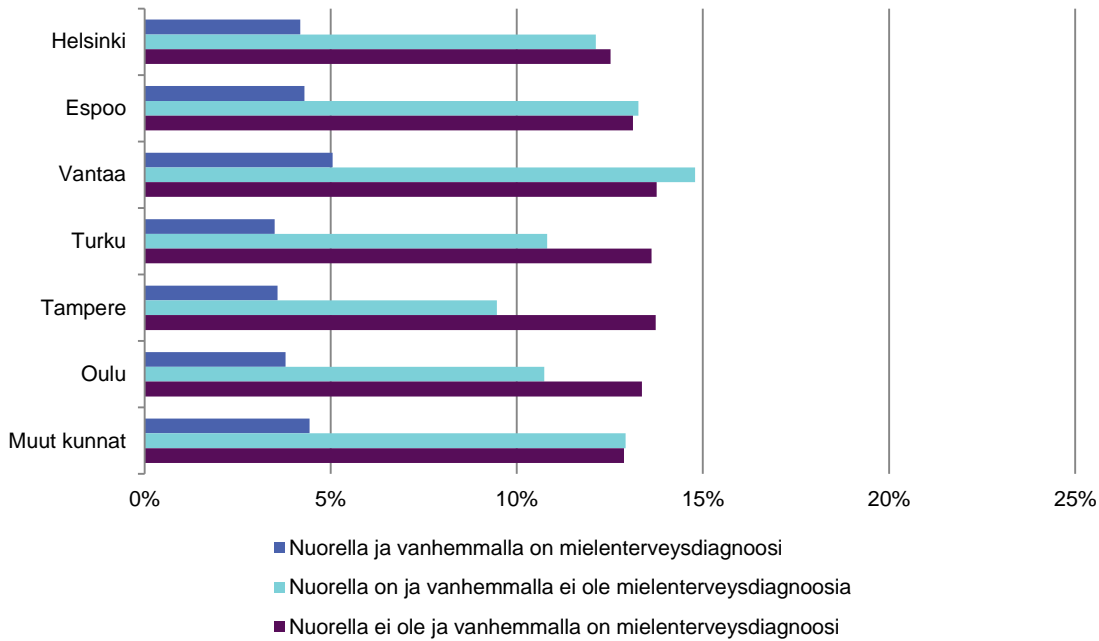
Kuvio 27. Kolmen syrjäytymisen riskitekijän kasautuminen (perusasteen koulutus, toimeentulotukiasiakkuus ja mielenterveysdiagnosi) syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=2 296

Kolmella ulottuvuudella tarkasteltuna huono-osaisuus koski neljää prosenttia eli noin 2300 nuorta koko kohortista. Kuusikkokuntien välillä ei ollut kuitenkaan suuria eroja kasautuvuudessa kolmen syrjäytymisriskin yhteistarkastelussa (kuvio 27). Useat samanaikaiset riskitekijät olivat yleisempiä nuorten naisten keskuudessa Vantaalla, jossa matala koulutus, toimeentulotuen asiakkuus ja mielenterveysongelmat kasautuivat kuudelle prosentille naisista. Vaikka syrjäytymisriskien ulottuminen monelle elämän osa-alueelle ei näyttänyt näiden tietojen perusteella olevan kovin yleinen ilmiö, voi sitä pitää kuitenkin vakavana uhkana näiden nuorten aikuisten hyvinvoinnin kannalta. Useat samanaikaiset syrjäytymisen riskitekijät asettavat haasteen myös palvelujärjestelmälle.

Huono-osaisten nuorten perhetaustat

Erialaisten syrjäytymisriskien ylisukupolvisuutta on tutkittu jo aiemmin vuoden 1987 syntymäkohortilla. Lasten hyvinvoinnin tiedetään eriytyvän muun muassa vanhempien koulutustason, sosioekonomisen aseman, toimeentulon ja psykiatrisen sairastavuuden mukaan. (Paananen & Gissler 2014, 213.) Myös kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ongelmien periytyvyyttä tarkasteltaessa huomattiin syntymäkohortin 1987 nuorten hyvinvointiin liittyvien puutteiden olevan ylisukupolvisia koko aineistossa. Toisaalta sijoituksen kokoneiden perusjoukossa oli perhetaustasta huolimatta useammin vain peruskoulututkinto, toimeentulotukiasiakkuus sekä mielenterveyden ongelmia. (Kataja ym. 2014, 49.)

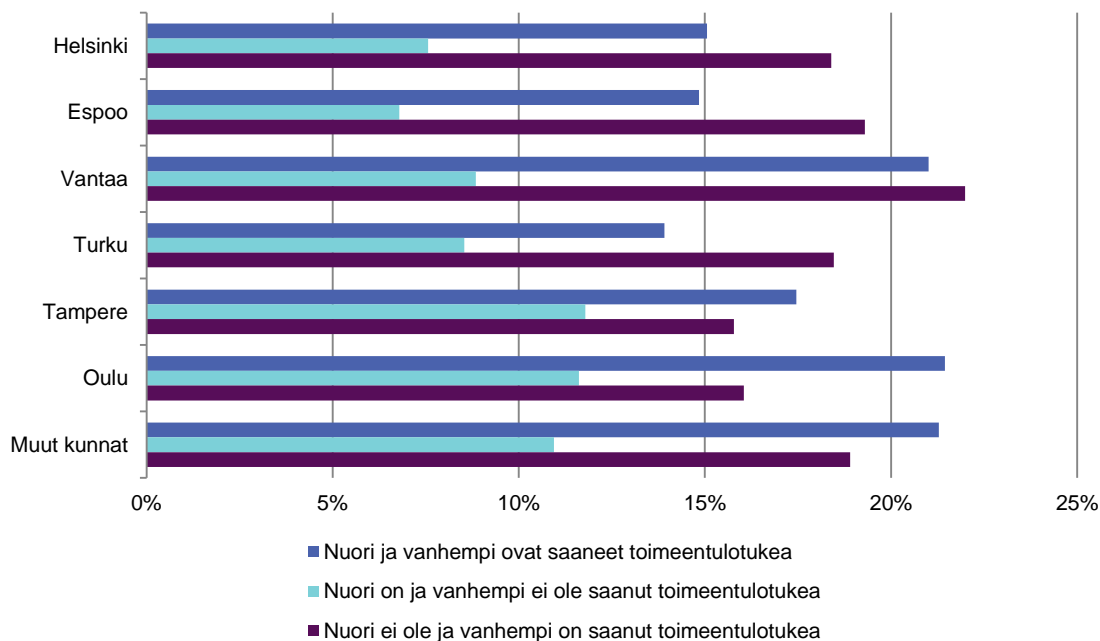
Perusasteen koulutuksen ylisukupolvisuus perustuu tietoihin, joissa sekä äidin että isän korkein koulutus on perusasteen tutkinto. Sen sijaan toimeentulotuen saannin sekä mielenterveysdiagnoosin osalta tiedot ylisukupolvisuudesta perustuvat jommankumman vanhemman saamaan toimeentulotukeen tai mielenterveysdiagnosiin. Tulokset perusasteen tutkinnon, toimeentulotuen ja mielenterveysdiagnoosin ylisukupolvisuudesta on esitetty kuvioissa 28, 29 ja 30 ja tulokset kasautuvien ongelmien ylisukupolvisuudesta kuviossa 31.

Kuvio 28. Perusasteen koulutuksen ylisukupolvisuus syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=28 633

Syntymäkohortin nuorista joka viides oli perusasteen tutkinnon varassa 21-vuotiaana (Paananen & Gissler 2014, 209) ja 25-vuotiaana heitä oli enää 13 prosenttia. Vaikka osa nuorista oli hankkinut toisen asteen koulutuksen vielä 21 ikävuoden jälkeen, tiedetään, että vain harva peruskoulun suorittaneista kouluttautuu enää varhaisaikuisuuden jälkeen (esim. Ilmakunnas ym. 2015). Näiden tulosten perusteella perusasteen tutkinnon varassa olevien nuorten osuutta kohortissa voi siis pitää melko muuttumattomana 25 ikävuoden jälkeen.

Perusasteen koulutuksen ylisukupolvisuus koski kahta prosenttia kohortin nuorista. Osalla perusasteen tutkinnon varassa olevista nuorista oli vanhemmat, joilla ainakin toisella oli perusastetta korkeampi koulutus. Näiden nuorten osuus kohortissa oli viisi prosenttia. Osa näiden osuuksien alhaisuudesta voi selittyä tilastointitavalla, joka edellyttää, että kummankin vanhemman korkein koulutus on perusasteen tutkinto. Sen sijaan niitä nuoria, joilla itsellään oli perusastetta korkeampi koulutus, vaikka kummallakin vanhemmalla oli ainoastaan perusasteen koulutus, oli keskimäärin 11 prosenttia. Kuusikkokuntien välillä ei ollut merkittäviä eroja ylisukupolvisuudessa, mutta Vantaalla oli eniten vanhempiaan korkeammin kouluttautuneita nuoria.

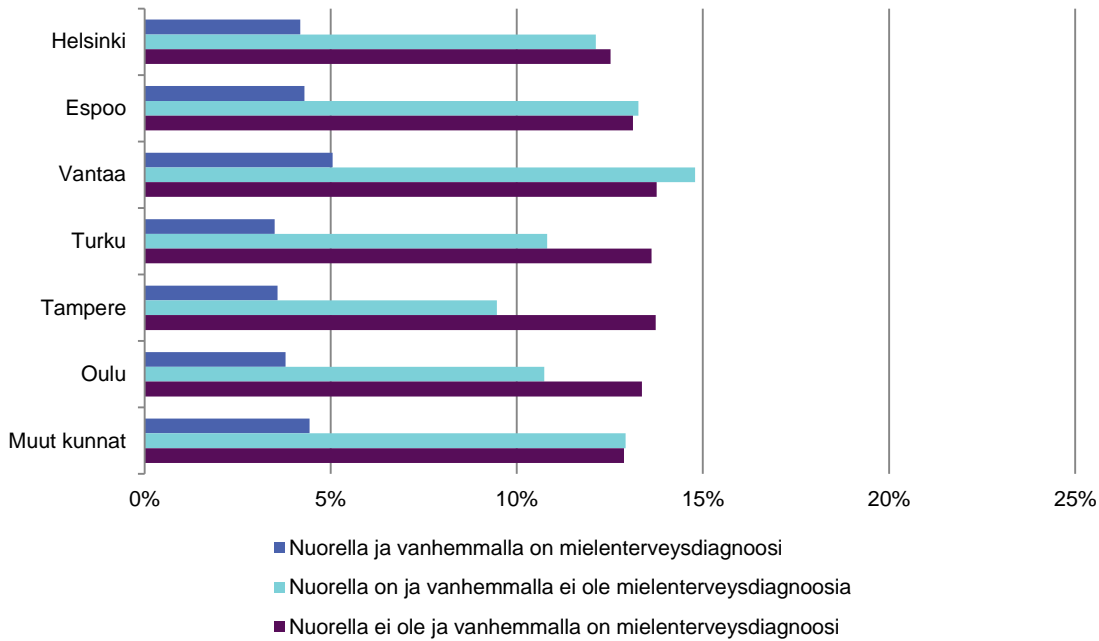

Kuvio 29. Toimeentulotuen ylisukupolvisuus syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=10 640

Riski päätyä toimeentulotuen asiakkaaksi on selvästi suurempi, jos lapsuudessa perhe on saanut toimeentulotukea (Airio & Niemelä 2002). Vanhempien toimeentulotukiasiakkuus lisää riskiä päätyä itse toimeentulotuen asiakkaaksi erityisesti varhaisaikuisuudessa (18–32-vuotiaana) (Moisio & Kauppinen 2011). Kuviossa 29 esitellään kuinka monella toimeentulotukea saaneista nuorista oli myös vanhempi, joka oli saanut toimeentulotukea ja oliko kuntien välillä havaittavissa eroja.

Lähes joka kolmas oli saanut toimeentulotukea ainakin joskus (30 %) ja ylisukupolvisesti sitä oli saanut 19 prosenttia koko kohortin nuorista. Kohortissa oli 10 prosenttia toimeentulotukea saaneita nuoria, joiden vanhemmista kumpikaan ei ollut saanut toimeentulotukea aiemmin. Sen sijaan lähes 19 prosenttia nuorista ei ollut koskaan nostonut toimeentulotukea, vaikka jompikumpi heidän vanhemmistaan oli saanut toimeentulotukea joskus.

Kuusikkokunnissa toimeentulotuen ylisukupolvisuus oli yleisintä Oulussa (22 %) ja Vantaalla (21 %), jossa osuudet olivat lähellä valtakunnallista tasoa (21 %). Sen sijaan Turussa, Espoossa ja Helsingissä vain 14–15 prosentilla oli vanhempi, joka oli myös saanut toimeentulotukea. Tampereella (12 %) ja Oulussa (12 %) oli hieman muita kuntia enemmän toimeentulotukea saaneita nuoria, joiden vanhemmat eivät olleet saaneet toimeentulotukea. Pääkaupunkiseudulla (18–22 %) ja Turussa (19 %) puolestaan niiden nuorten osuus, jotka eivät olleet saaneet toimeentulotukea vanhemman saamasta toimeentulotuesta huolimatta, oli hieman muita kuntia korkeampi.

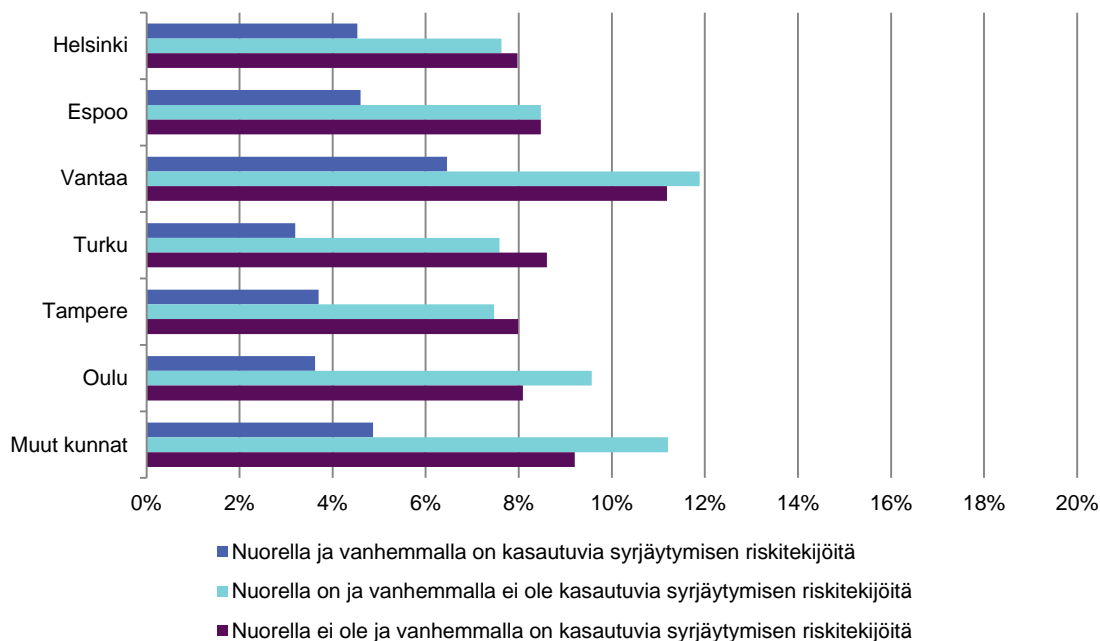
Kuvio 30. Mielenterveysdiagnoosin ylisukupolvisuus syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=17 663

Noin joka kuudennella (17 %) nuorella oli 25 ikävuoteen mennessä jokin mielenterveysdiagnoosi. Osuus oli 13 prosenttia nuorten ollessa vielä 21-vuotiaita (Paananen ym. 2012, 14). Mielenterveysdiagnoosin saaneiden osuus 1987 ikäkohortissa oli siis noussut varhaisaikuisuudessa neljällä prosenttiyksiköllä.

Neljällä prosentilla mielenterveysdiagnoosin saaneista nuorista myös jommallakummalla vanhemmalla oli mielenterveysdiagnoosi. Niitä mielenterveysdiagnoosin saaneita nuoria, joiden vanhemmilla ei ollut diagnosoitua mielenterveyden ongelmaa, oli kohortissa 12 prosenttia. Kohortissa oli lähes yhtä paljon nuoria, joilla itsellään ei ollut mielenterveysdiagnoosia, vaikka jommallakummalla vanhemmista oli (13 %).

Kuusikkokuntien välillä ei havaittu merkittäviä eroja mielenterveysdiagnoosin ylisukupolvisuudessa. Raportissa todettiin aiemmin mielenterveysdiagnoosien osuuksien vaihtelevan paitsi kuusikkokuntien välillä myös niiden sisällä muuttoryhmittäin. Vähäiset erot ylisukupolvisuudessa kuusikkokunnittain voivat kertoa muiden tekijöiden vahvemmasta vaikutuksesta. Kuusikkokuntien välisiä eroja ei ollut myöskään siinä jos lapsella ei ollut diagnoosia, vaikka vähintään toisella vanhemmista oli. Sen sijaan vaihtelua kuusikkokunnittain oli silloin, jos lapsella oli mielenterveysdiagnoosi vaikka vanhemmilla ei ollut. Nämä tapaukset olivat yleisimpiä Vantaalla (15 %) ja harvinaisimpia Tampereella (10 %).

Toimeentulotuen saamisen ylisukupolvisuus näytti olevan matalaa koulutusta ja mielenterveysdiagnoosia yleisempää tässä kohortissa. Kohortin nuorista 19 prosenttia oli saanut toimeentulotukea ylisukupolvisesti, kun taas matalan koulutuksen osalta ylisukupolvisuus oli kaksi ja mielenterveysdiagnoosin kohdalla neljä prosenttia. Tuloksia tulkittaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon ylisukupolvisuuden tilastointitavan vaikutus osuuksiin etenkin perusasteen koulutuksen kohdalla.

Kuvio 31. Kahden syrjäytymisen riskitekijän ylisukupolvinen kasautuminen kolmesta (perusasteen koulutus, toimeentulotukiasiakkuus ja mielenterveysdiagnosi) syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. N=14 017

Lähes joka kuudennella (15 %) kohortin nuorista oli jotkin kaksi tarkastelluista syrjäytymisen riskitekijöistä. Viidellä prosentilla huono-osaisuuden kasautuminen oli ylisukupolvista. Osuus ei ole suuri koko kohortin mittakaavassa, mutta kertoo noin 3000 nuorelle kasautuvien ongelmien syvyydestä ja ongelmien ylisukupolvisesta jatkuvuudesta. Kohortin nuorista 10 prosentilla oli kaksi syrjäytymisen riskitekijää, vaikka vanhemmilla ei ollut useampia kasautuvia riskitekijöitä. Lähes yhtä paljon (9 %) oli nuoria, joilla itsellään ei ollut kahta tai useampaa syrjäytymisen riskitekijää, vaikka vanhemmilla niitä olikin. Tuloksia tulkittaessa tulee ottaa huomioon, että niilläkin nuorilla ja vanhemmilla, joilla ei ollut useita riskitekijöitä, on voinut kuitenkin olla yksi riskitekijä, mikä vaikuttaa ilmiön laajuudesta saatavaan kuvaan.

Kuusikkokuntien välillä ei havaittu suuria eroja, vaikka vantaalaisilla nuorilla oli eniten huono-osaisuuden kasautumista vanhemman taustausta huolimatta. Toisaalta Vantaalla oli eniten myös niitä nuoria, joilla itsellään ei ollut kasautuvia ongelmia vanhemman taustausta huolimatta. Muiden kuusikkokuntien välillä ei ollut merkittäviä eroja.

Yhteenveto

Tässä raportissa tarkasteltiin nuorten hyvinvointia ja syrjäytymisen riskitekijöitä Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa eli niin sanotuissa kuusikkokunnissa. Raportissa käytettiin THL:n Kansallinen syntymäkohortti 1987 -aineistoa, joka kattaa kaikki vuonna 1987 Suomessa syntyneet. Nuoret olivat tarkasteluajankohtana 25-vuotiaita. Syntymäkohortin jäsenistä 40 prosenttia asui kuusikkokunnissa vuonna 2012, joka on rekisterin viimeisin päivitätsajankohta. Tarkastelun kohteena olivat nuorten koulutus ja työssäolo, etuuskien käyttö, mielenterveysdiagnoosit, rikosrekisterimerkinnät ja lopulta kasautuva huono-osaisuus. Lisäksi raportissa on huomioita nuorten muuttoliikkeen vaikutuksista kuusikkokuntien tilanteeseen. Muuttoliikkeen tarkastelun perusteella nuorten liikkuvuus on suurta ja suuntautuu etenkin isoihin kaupunkeihin. Koko maan tasolla voidaan todeta, että suurimmalla osalla nuorista näyttäisi rekistereiden valossa menevän hyvin. Nuorista 87 prosenttia oli suorittanut jonkin perusasteen jälkeisen tutkinnon. Nuorten pääasiallisen toiminnan tarkastelun perusteella 90 prosenttia nuorista oli joko töissä tai opiskelemaan vuonna 2012 eli käytännössä tekemässä sitä, mitä nuorilta 25-vuotiaina odotetaan. Työttömyyden kokeminen sekä työmarkkinaetuuskien ja toimeentulotuen saaminen näyttävät yleisesti ottaen lyhytaikaisilta kokemuksilta.

Tulokset antavat tukea aikaisemille tutkimushavainnoille, joiden perusteella on erotettavissa selkeä joukko nuoria, joilla on erilaisia syrjäytymisen riskitekijöitä ja osalle nuorista nämä riskit kasautuvat. Nuorista 13 prosenttia ei ollut suorittanut peruskoulun jälkeistä tutkintoa vuoden 2012 loppuun mennessä ja noin joka kymmenes oli vuonna 2012 joko työttömänä tai työvoiman ulkopuolella. 15 prosentille oli kertynyt työttömyyspäiviä yli puolelta vuoden edestä. Tämä antaa viitteitä siitä, että osalle nuorista työttömyyspäiviä kertyy jo nuorella iällä runsaasti, mutta ei vielä anna yksiselitteistä kuvaa työttömyyden pitkäaikaisuudesta. Toimeentulotukivaikeuksien kasaantumisesta antaa viitteitä se, että seitsemän prosenttia oli saanut toimeentulotukea yhteensä vähintään kaksi vuotta vuoden 2012 loppuun mennessä. Naisista lähes viidesosalla ja miehistäkin 15 prosentilla oli mielenterveyteen liittyvä diagnoosi.

Tutkimuksessa analysoitiin myös kasautuvan huono-osaisuuden esiintyvyyttä nuorten keskuudessa. Tätä arvioitiin toimeentulotukiasiakkuuden, matalan koulutuksen ja mielenterveysdiagnoosin samanaikaisuudella. Tarkastelun perusteella kaikkien kolmen hyvinvointipuutteen kasautuminen koskettaa noin neljää prosenttia nuorista, eli noin 2 300 henkeä vuonna 1987 syntyneistä. Kahden hyvinvointipuutteen kokeminen oli paljon yleisempää. Yleisimmät puutteet olivat toimeentulotuen ja mielenterveysdiagnoosin sekä toimeentulotuen ja matalan koulutuksen yhtäaikaisuus, jotka koskivat vajaata kymmenesosaa nuorista.

Kuusikkokuntien välisten erojen tarkastelu osoitti, että suurimpien kaupunkien väliset erot nuorten syrjäytymisen riskitekijöissä olivat pääsääntöisesti pieniä. Suurin osa tarkastelluista syrjäytymisen riskitekijöistä paikantui kuusikkokuntien ulkopuolelle. Yliopistokaupungeissa (Helsinki, Espoo, Turku, Tampere ja Oulu) oli selvästi korkeimmat koulutusasteet. Suuri opiskelijoiden osuus 25-vuotiaiden joukossa viittaa siihen, että merkittävä osa nuorista suoritti näissä kaupungeissa korkeakoulututkintoa vielä tuossa iässä. Essoossa ja Helsingissä nuorilla oli selkeästi vähiten työttömyyskokemuksia sekä toimeentulotuen tai työttömyysetuuskien käyttöä. Toisaalta esimerkiksi mielenterveysdiagnooseja oli suurissakin kaupungeissa verrattain paljon, mikä kertoo osaltaan myös palveluiden saatavuudesta. Mielenterveysdiagnoosit ja -palveluiden käyttö ovat tyyppiesimerkkejä sensitiivisistä indikaattoreista, jonka esiintymisen suhde palvelujärjestelmän tarjontaan on ilmeinen.

Suurista kaupungeista Oulu ja Vantaa on nostettava esille tietynlaisina poikkeuksina kuusikkokuntien joukossa. Oulussa nuorisotyöttömyys nousi selkeästi esille. Nuorilla oli eniten työttömyyspäiviä juuri Oulussa ja myös työttömyysetuuskien sekä toimeentulotuen käyttöä esiintyi selkeästi kuusikkokunnista eniten. Työttömyys näyttäytyi myös pidempiaikaisempaan ilmiönä Oulussa kuin muissa kuusikkokunnissa. Toisaalta työttömyys ja taloudelliset ongelmat eivät välittyneet Oulussa muiden huono-osaisuuden indikaattorien kasautumisena sen useammin kuin muissakaan kuusikkokunnissa. Myöskään koulutustason suhteen Oulu ei poikennut muista yliopistokaupungeista. Tämä havainto voi ensinnäkin kertoa siitä, ettei nuorisotyöttömyys välttämättä ole ehtinyt kehittyä laaja-alaisemmaksi huono-osaisuudeksi kohortin nuorilla ja useimmilla heistä näyttää koulutuksen puolesta olevan hyvin resursseja parantaa työmarkkinatilannettaan. Toisaalta tulos kertoo ylipäätään alueellisten työmarkkinoiden poikkeavuudesta suurten kaupunkiseutujen

osalta. Oulu on Pohjois-Suomen keskeinen opiskelukaupunki, johon muuttaa paljon nuoria. Toisaalta Oulussa talouden taantuman ja rakennemuutoksen myötä työttömiksi työnhakijoiksi on joutunut myös paljon korkeasti koulutettuja nuoria. Tyypillistä alueelle on rakenteellinen työttömyys, eli työllistävien toimialojen ja työvoiman osaaminen eivät kohtaa toisiaan riittävän hyvin (Oulun kaupungin työllisyysohjelma 2013).

Vantaa puolestaan poikkeaa muista suurista kaupungeista erityisesti siinä, että siellä asuville nuorille näyttää kasautuvan moniulotteisesti erilaisia syrjäytymisen riskitekijöitä. Nuorilla on selkeästi matalampi koulutustaso kuin muissa kuusikkokunnissa ja lähes viidennes oli vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Miehistä yli 15 prosentilla oli rikostuomio ja kasautuvia hyvinvointipuutteita oli selkeästi eniten. Yli kymmenesosa vantaalaisista kohortin nuorista rasitti samanaikaisesti joko toimeentulotukiasiakkuus ja mielen-terveysdiagnoosi tai toimeentulotukiasiakkuus ja pelkkä peruskoulutus heidän olleessaan 25-vuotiaita. Kuudelle prosentille vantaalaisista naisista oli kasautunut mielen-terveyteen liittyvä diagnoosi, matala koulutus ja toimeentulotukiasiakkuus, mikä poikkesi selkeästi verrokkikaupungeista.

Vantaa ei kuitenkaan juuri erotu nuorten työttömyyden tai työttömyysetuuksien saamisen suhteen muista kuusikkokunnista, vaikka kaupunkiin näyttäisi kasautuvan monia muita syrjäytymisen riskitekijöitä. Vantaan tilannetta saattaa selittää pääkaupunkiseudun laajat työmarkkinat, joiden perusteella alue erottuu edukseen muista Suomen työmarkkina-alueista. Vantaan tilanne voi osittain selittyä myös sillä, että työttömyyttä on tutkimuksessa tarkasteltu työnhakijaksi rekisteröitymisen perusteella. Kaikki työttömät nuoret eivät rekisteröidy työnhakijoiksi ja näin ollen osalla nuorista työttömyys näyttäytyy työmarkkinoiden ulkopuolisuuksena. Tästä antaa viitteitä se, ettei Vantaalla ollut erityisen paljon nostettu työttömyysetuuksia, vaikka toimeentulotuen saaminen näyttäisi olevan yleistä ja verrattain pitkäaikaista sekä toistuvaa. Nuoret eivät siis saa heille kuuluvaa ensisijaista etuutta työttömäksi joutuessaan, vaan viimesijainen toimeentuloturva on yleisempi tukimuoto. Tämän kaltaisesta työkäisen, mutta työvoiman ulkopuolisen väestön osuuden kasvusta ja sen alueellisesta keskittymisestä, on saatu havaintoja pääkaupunkiseudulta aiemmin (Vaattovaara & Kortteinen 2012).

Nuorten muuttojen tarkastelu osoitti, että Oulussa, Turussa ja Tampereella vuoden 2012 lopussa asuneista nuorista noin 70 prosenttia oli muualta kuntaan muuttaneita. Helsingissä vastaava osuus oli yli 60 prosenttia, Vantaalla ja Espoossa yli 50 prosenttia. Varsin merkittävä osa kunnissa asuvista oli siis muuttanut kuusikkokuntiin ympäröivästä kunnista tai muualta maasta. Aiempien tutkimusten perusteella kaikissa kuusikkokunnissa muuttovoitto kuntiin koostuu pääasiassa hyvin pienituloisten henkilöiden muutoista ja nuorten osalta erityisesti opiskelemaan muuttavien tulotaso on alhainen (Kytö & Karl-Leszczynska 2013, 80–81; Laakso 2014). Tällöin muuttovirta aiheuttaa merkittäviä alueellisia vaikutuksia kuntiin.

Raportin tulosten perusteella kuntiin muuttavat nuoret eivät näytä yliopistokaupungeissa olevan merkittävin huolenaihe, kun asiaa tarkastellaan raportissa mitattujen hyvinvointitekijöiden näkökulmasta. Muuttoliike tuo näihin kuntiin nuoria, joilla useimmat hyvinvointiin vaikuttavat tekijät kuten koulutus ja terveys ovat keskimäärin parempia kuin kunnissa varttuneilla nuorilla. Esimerkiksi yliopistokaupunkiin nuoruudessa muuttaneilla syntymäkohortin henkilöillä oli pääsääntöisesti korkeampi koulutustaso ja vähemmän mielen-terveysdiagnooseja 25 ikävuoteen mennessä sekä vähemmän rikollista toimintaa 21 ikävuoteen mennessä kuin yliopistokaupungeissa varttuneilla ja niissä pääosan elämästään asuneilla nuorilla.

Vantaa muodostaa tältäkin osin poikkeuksen, sillä Vantaalle muuttaa erityisesti muista pääkaupunkiseudun kunnista nuoria, joilla hyvinvoinnin ongelmia oli selkeästi muita enemmän. Tässä muuttajien ryhmässä koulutustasot olivat matalimmat, rikollisuutta ja mielen-terveyden häiriöitä esiintyi paljon, joiden lisäksi naisilla oli useimmin raskauksia nuorella iällä. Pääkaupunkiseudun ulkopuolelta Vantaalle suuntautuneen muuttoliikkeen osalta voitiin myös tehdä muista kuusikkokunnista poikkeava havainto. Jaottelemalta muista Suomen kunnista kuusikkokuntiin suuntautunut muuttoliike joko aikaisemmin (18–21 -vuotiaana) tai myöhemmin (22 vuotta täyttäneet) kuntiin muuttaneiden ryhmiin, oli Vantaalla aikaisemmin muuttaneiden ryhmässä hyvinvoinnin vajeita huomattavasti muita kuusikkokuntia enemmän.

Kokonaisuudessaan kuusikkokuntien välisistä eroista piiryy kuva, jonka perusteella pääkaupunkiseudun suuret kaupungit poikkeavat sen ulkopuolisista kaupungeista. Tälle luontevana selityksenä voidaan pitää metropolialueen yhtenäisyyttä työ-, koulutus- ja asumomarkkina-alueena. Mahdollisuudet kouluttautumiseen ja saada jalansijaa työmarkkinoilla ovat muuta Suomea paremmat. Espoo ja Helsinki erottuvat edukseen kuusikkokuntien vertailussa kohortin nuorten osalta. Kuusikkokunnista Vantaa on ainoa kaupunki,

jossa ei ole yliopistoa. Metropolialueen suurista kaupungeista Vantaa on heikoimmassa asemassa ja useimpien tarkastelujen tekijöiden osalta myös suhteessa muihin kuusikkokuntiin. Aikaisempien tutkimusten perusteella Vantaa erottuu pääkaupunkiseudun muista kunnista ja esimerkiksi väestön tulo- ja koulutustaso ovat matalampia kuin Espoossa ja Helsingissä (Vartiainen 2015, 20, 31). Tämä heijastuu myös pääkaupunkiseudun asuntomarkkinoiden rakenteessa ja asuntojen hintataso on Vantaalla matalampi kuin muualla pääkaupunkiseudulla (emt. 2015, 9). Nämä rakenteelliset tekijät ohjaavat pienituloisempaa väestöä Vantaalle.

Pääkaupunkiseudun ulkopuolisista kuusikkokunnista Turun ja Tampereen nuorten tilanne muistuttaa paljon toisiaan. Nämä Suomen pääkaupunkiseudun ulkopuoliset suuret kaupungit ovat nuorten syrjäytymisen riskitekijöiden osalta suhteellisen hyvässä tilanteessa erityisesti suhteessa Ouluun, jonka nuorisotyöttömyyttä koskevia havaintoja tuotiin edellä esille. Turku ja Tampere eivät olleet yhdenkään tarkastellun syrjäytymisen riskitekijän osalta muita heikommassa asemassa.

Kuusikkokuntiin keskittyvän raportin oleellisin sivuhavainto on kuitenkin kuusikkokuntien ulkopuolisen Suomen tilanne. Kuusikkokuntien tilanteen esittelyn ohella on analyysien tulosten yhteydessä nähtävissä vertailuryhmä muut kunnat, joilla tarkoitetaan kuusikkokuntia lukuun ottamatta kaikkia Suomen muita kuntia. Kyseiseen kuntaryhmään kuuluvien nuorten tilanne on lähes poikkeuksetta kuusikkokuntien nuoria heikompi. On selvää, että kyseiset kunnat edustavat hyvin heterogeenista joukkoa erilaisia kuntia. Eräänlaisena yleistulkintana voidaan kuitenkin todeta yliopistokaupunkien vetovoima, joka välittyy koulutuksen lisäksi myös työllisyystilanteen kautta. Nämä tekijät ovat avainasemassa useimpien raportissa mitattujen syrjäytymisriskien suhteen. Kaikkiaan saadut tulokset antavat aiheen tutkia jatkossa analyttisesti, miten pienempien kaupunkien, taajamien ja syrjäseutujen nuorten syrjäytymisriskit välittyvät kohorttiaineiston perusteella. Tällä tiedolla on merkitystä esimerkiksi käynnissä olevan sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen kannalta, jossa palveluita ollaan järjestämässä uusiin vastuualueisiin perustuen.

Lähteet

- Ahlgren-Leinvuo, H. (2014): Kuuden suurimman kaupungin työllistämispalvelut vuonna 2013 Kuusikko-työryhmän julkaisusarja. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Aaltonen, M, Salmi, V. & Danielsson, P. (2014): Omaisuusrikokset. Teoksessa: Rikollisuustilanne 2013. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266, 111–142.
- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. (2015): Nuoret luukulla – Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 3/2015.
- Aalto-Setälä, T. & Marttunen, M. (2007): Nuoren psyykinen oireilu – häiriö vai normaalia kehitystä? *Duodecim* 2007, 123, 207-213.
- Airio I. & Niemelä M. (2002) Periytyykö köyhyys? Köyhyyden ja toimeentulotukiasiakkaiden sukupolvinen liikkuvuus. *Sosiologia* 39 (2002): 3, 215—226
- Asplund, R. & Vanhala, P. (2013): Nuorten työllisyydestä ja työttömyydestä hyvin vaihteleva kuva. ETLA Muistio no.19. Internet-lähde (viitattu 1.3.2016): <http://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-19.pdf>
- Asplund, R. & Koistinen, P. (2014): Onko työmarkkinoilla tilaa kaikille? Katsaus erityisryhmiin kohdistetun politiikan tuloksiin ja haasteisiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 22/2014.
- Aro, T. (2016): Suomi kaupungistumisen näkökulmasta vuonna 2030? Ara-semaarin esitys 19.1.2016, Helsinki.
- Bell, D. N., & Blanchflower, D. G. (2011): Young people and the great recession. IZA Discussion paper NO. 5674.
- Berg N., Huurre T., Kiviruusu O. & Aro H. (2011) Nuoruusiän huono-osaisuus ja sen kasautumisen yhteys kuolleisuuteen. Seurantatutkimus 16-vuotiaista nuorista. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 48, 168–181.
- Brzinsky-Fay, C. (2007): Lost in transitions? Labour market entry sequences of school leavers in Europe. *European sociological review* 23(4), 409—422.
- Eurofund (2014): Mapping youth transitions in Europe. Luxembourg: Publications office of the European Union.
- Eurofund (2012): NEETs: Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Haapamäki, E. (2014): Nuoret toimeentulotuen saajina vuonna 2006 ja tuen tarve 2007–2011. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Haapamäki, E., Borg, P., Högnabba, S., Ranto, S., Törmäkangas, L., Paananen, R. & Gissler, M. (2014): Vuonna 1987 syntyneiden helsinkiläisnuorten hyvinvointi No. 33. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Hobcraft, J. & Kiernan, K. (2001): Childhood poverty, early motherhood and adult social exclusion. *The British Journal of Sociology*. Volume 52, Issue 3, s. 495–517
- Hämäläinen, U. (2004): Nuorten tulojen ja toimeentulonpalapeli. Palkansaajien tutkimuslaitos. Tutkimuksia-sarja no. 92.
- Hämäläinen, K. & Hämäläinen, U. (2012): Matkalla maailmalle: nuorten työttömyyden esiintyvyys ja kesto. *Työpoliittinen aikakauskirja* 2/2012, 6—18.
- Hämäläinen, U., & Tuomala, J. (2013): Faktaa nuorisotyöttömyydestä. VATT Policy Brief, 2/2013.
- Ikäheimo S. (2015) Syrjäytyneiksi luokiteltujen nuorten terveystalvelujen käyttö ja kustannukset. Teoksessa Aaltonen, S., Berg P. & Ikäheimo S. (toim.) Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 84, 12–40.
- Ilmakunnas, I., Kauppinen, T. M., & Kestilä, L. (2015): Sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen vuonna 1977 syntyneillä nuorilla aikuisilla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 80(3), 247-262.
- ILO (2015): Global employment trends for youth 2015. Scaling up investments in decent jobs for youth. Geneva: International labour office.
- Järvinen, Tero & Vanntaja, Markku (2005): Nuoret koulutus- ja työmarkkinoilla. Nuorisosaian neuvottelukunta. Internet-lähde (viitattu 24.3.2016): http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisosaian_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Nuoret_koulutus_ja_tyomarkkinoilla.pdf
- Kainulainen, S. (2006) Huono-osaisuuden kasautuminen ja pitkityminen Suomessa 1970 – 2000. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2006): 4, 373 – 386.
- Karlsson, L. & Marttunen, M. (2007): Nuorten depressio. Tietoa nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 10/2007. Helsinki: Kansanterveyslaitos.
- Karvonen, S., Kauppinen, T. M., Ilmarinen, K. (2010): Koetun hyvinvoinnin erot ja kehitys asuinpaikan mukaan. Teoksessa: Vaarama, M., Moisio, P., Karvonen, S. (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Karvonen, S. & Kestilä, L. (2014): Nuorten aikuisten syrjäytymisvaaraan liittyvä huono-osaisuus. Teoksessa: Vaarama, M., Karvonen S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 160-177.
- Kataja K., Ristikari T., Paananen R., Heino T. & Gissler M. (2014): Hyvinvointiongelmien ylisukupolviset jatkumot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten elämässä. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(1), 38 – 54.

- Kauppinen T., Saikku P. & Kokko R-L. (2010): Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa Vaarama M., Moisio P. & Karvonen S. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Stakes, 234 – 250.
- Kauppinen, T. M., Moisio, P. & Mukkila, S. (2013): Toimeentulotuen saamisen toistuvuus ja etuuskien päällekkäisyys. Teoksessa Kuivalainen, S. (toim.): *Toimeentulotuki 2010-luvulla. Tutkimus toimeentulotuen asiakkuudesta ja myöntämiskäytännöistä*. THL raportti 9/2013.
- Kela (2014): Kuntien työmarkkinatukivastuu laajenee. Internet-lähde (viitattu 21.4.2016): <http://www.kela.fi/-/kuntien-tuomarkkinatukivastuu-laajenee>
- Kela (2016a): Työttömyys. Työttömyys ajan tuet lyhyesti ja selkeästi. Kelan esite. Internet-lähde (viitattu 15.4.2016): http://www.kela.fi/documents/10180/2628102/Ty%C3%B6tt%C3%B6myys_Kela2016.pdf/607eebcd-727d-4ca3-b479-4c3611e19854
- KELA (2016b): Tuet työttömälle työnhakijalle. Internet-lähde (viitattu 15.4.2016): <http://www.kela.fi/tyottomat>
- Kestilä, L., Kauppinen, T. M. & Karvonen, S. (2016): Lapsuuden elinolojen yhteys arjenhallintaan nuorilla aikuisilla. Teoksessa Myllyniemi, S. (2016) *Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015*. Nuorisosasian neuvottelukunnan julkaisuja, nro 54, 117 – 134.
- Kiilakoski, T. (2016) *I am Fire but my Environment is the Lighter. A Study on Locality, Mobility, and Youth Engagement in the Barents Region*. The Finnish Youth Research Society, Internet publications 98. (viitattu 30.6.2016): http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/i_am_fire_but_my_environment_is_the_lighter.pdf
- Kivivuori, J. (2009) *Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94.
- Kuusikkotyöryhmä (2016): *Kuutosryhmien esittely*. Internet-lähde (viitattu 4.5.2016): <http://www.kuusikkokunnat.fi/?id=64B757DB-F4D14F44816F-75206DAD316A>
- Kyttä, M. (2010): *Turun aluekehitys väestönkehityksen näkökulmasta*. Teoksessa: Heikkilä, E. & Söderling, I. (toim.): *Maasamuuton monet kasvot. 8. Muuttoliikesymposium*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. Siirtolaisuusinstituutin tutkimuksia A38.
- Kytö, H. & Kral-Leszczynska, M. (2013): *Muuttoliikkeen voittajat ja häviäjät – tutkimus alueiden välisistä muuttovirroista*. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy. Kunnallisanalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 76.
- Laakso, S. (2014): *Ohentaako pienituloisten nuorten aikuisten Helsinkiin muutto kaupungin veropohjaa?* *Kvartti* 2/2014, 12–21.
- Larja, L. & Pyykkönen, T. (2015): *Työttömyystilastot tilastoivat eri kohderyhmiä*. *Tieto & Trendit* 4/2015.
- Larja, L., Törmäkangas, L., Merikukka, M., Ristikari, T., Gissler, M. & Paananen, R. (2016): *NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä*. *Tieto & Trendit* 2/2016.
- Luopa, P., Kivimäki, H., Matikka, A., Vilkki, S., Jokela, J., Laukkarinen, E. & Paananen, R. (2014): *Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013 – Kouluterveyskyselyn tulokset*. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 25/2014.
- Martelin, T., Koskinen, S. & Aromaa, A. (2002): *Terveystien ja toimintakyvyn vaihtelu asuinalueen, koulutuksen ja siviilisäädyn mukaan*. Teoksessa: Aromaa, A. & Koskinen, S. (toim.): *Terveystien ja toimintakyky Suomessa*. Terveystien 2000 – tutkimuksen perustulokset. Helsinki: Kansanterveyslaitos. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja 2002/B3.
- Martelin, T., Karvonen, S., Linnamäki, E., Prättälä, R. & Koskinen, S. (2012): *Terveystien, toimintakyvyn ja niihin vaikuttavien tekijöiden vaihtelu koulutuksen ja asuinalueen mukaan*. Teoksessa: Koskinen, S., Lundqvist, A. & Ristiluoma, N. (toim.): *Terveystien, toimintakyky ja hyvinvointi Suomessa 2011*. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 68/2012, 202 - 210.
- Marttunen, M. & Rantanen, P. (2001): *Nuorisopsykiatria*. Kirjassa: Lönnqvist, J., Heikkinen, M., Henriksson, M., Marttunen, M. & Partonen T. (toim.): *Psykiatria*. Jyväskylä: Kustannus Oy Duodecim, 518–56.
- Marttunen, M., Haravuori, H. & Santalahti, P. (2014): *Lasten ja nuorten mielenterveys ja syrjäytyminen*. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 3/2014.
- Moisio P. & Kauppinen T. M. (2011) *The intergenerational correlation of social assistance and selection bias in the Finnish population data*. *Research on Finnish Society*, 2011 Vol. 4 (2011), 7–15.
- Myrskylä, P. (2010): *Taantuma ja työttömyys*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Työ- ja yrittäjyys 57/2010.
- Myrskylä, P. (2011): *Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011.
- Myrskylä, P. (2012): *Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* EVA Analyysi no. 19.
- Niemi, H. (2014): *Liikenne-rikokset*. Teoksessa: *Rikollisuustilanne 2013*. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266. s. 167–194.
- Notkola, V., Pitkänen, S., Tuusa, M., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J., Korkeamäki, J., Lehtikoinen, T., Lehtoranta, P., Puumalainen, J. ym. (2013): *Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia?* *Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu* 1/2013.
- Nurmi, J-E. (2011): *Miksi nuori syrjäytyy?* *NMI-bulletin* 2011(21), 28–35.
- Oulun kaupungin työllisyysohjelma 2013-2016 (2013) Oulu / Työllisyyspalvelut. (viitattu 30.5.2016) http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=d1e70e83-8990-4d03-be8c-782fede828b3&groupId=161982

- Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., Rämö, A., & Gissler, M. (2012): Lasten ja nuorten hyvinvointi kansallinen syntymäkohortti 1987-tutkimusaineiston valossa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen Raportti 52/2012.
- Paananen R. & Gissler M. (2012): Cohort profile: The 1987 Finnish birth cohort. *International Journal Epidemiology* 2012(41), s. 941–945.
- Paananen, R., Santalahti, P., Merikukka, M., Rämö, A., Wahlbeck, K. & Gissler, M. (2013): Socioeconomic and regional aspects in the use of specialized psychiatric care – a Finnish nationwide follow-up study. *European Journal of Public Health* 23(3), s. 372-377.
- Paananen R. & Gissler M. (2014) Hyvinvointi ulottuu yli sukupolvien. Teoksessa Lammi-Taskula J. & Karvonen S. (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 208 – 215.
- Palosuo, H., Koskinen, S., Lahelma, E., Prättälä, R., Martelin, T., Ostamo, A., Keskimäki, I., Sihto, M., Talala, K., Hyvönen, E. & Linnanmäki, E. (2007): Terveyden eriarvoisuus Suomessa. Sosioekonomisten terveyserojen muutokset 1980–2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:23.
- Parpo, A. & Moisio, P. (2006): Toimeentulotuen saannin kesto ja dynamiikka Suomessa 1992–2003. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(2), 121–133.
- Rasinkangas, J. (2013): Sosiaalinen eriytyminen Turun kaupunkiseudulla. Tutkimus asumisen alueellisista muutoksista ja asumispreferensseistä. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. Tutkimuksia A 43.
- Raunio K. (2006) Syrjäytyminen – sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia.
- Rimpelä M., Luopa P., Räsänen M. & Jokela J. (2006) Nuorten hyvinvointi 1996–2005 – Eriytyvätkö hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kehityssuunnat? Teoksessa Kautto M. (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi*. Helsinki: Stakes.
- Rimpelä, Matti (2015). Lapsipolitiikkaa ja lasten kuntapalvelujen kehittämistä 1980-luvulta 2010-luvulle: Miksi olemme epäonnistuneet? *Kunnallistieteellinen Aikakauskirja* 3:255–272.
- Ristolainen H., Varjonen S. & Vuori S. (2013) Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? *Politiikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus*. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2/2013.
- Saarsalmi, P., Koskela, T., Virtala, E., Murto, J., Pentala, O., Kauppinen T., Karvonen, S. & Kaikkonen, R. (2014): Terveyden ja hyvinvoinnin erot maalla ja kaupungissa vuonna 2013 – ATH-tutkimuksen tuloksia uuden kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Tutkimuksesta tiiviisti 30/2014.
- Salmi, V. (2014): Nuorisorikollisuus. Teoksessa: *Rikollisuustilanne 2013*. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266, 207–226.
- Salmi, V. (2015): Nuorisorikollisuus. Portti vapauteen. Internet-lähde (viitattu 4.4.2016): <http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2457/nuorisorikollisuus>
- Scarpetta, S., Sonnet, A. & Manfredi, T. (2010): Rising youth unemployment during the crisis: How to prevent negative long-term consequences on a generation? *OECD Social, employment and migration papers no. 106*.
- Sipilä, N., Kestilä, L. & Martikainen, P. (2011): Koulutuksen yhteys nuorten työttömyyteen. Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa? *Yhteiskuntapolitiikka*, 76(2), 121-134.
- Suomen virallinen tilasto (2013a): Työvoimatutkimus. Työllisyys ja työttömyys vuonna 2012. Helsinki: Tilastokeskus.
- Suomen virallinen tilasto (2013b): Oppilaitostilastot 2012. Helsinki: Tilastokeskus.
- Suomen virallinen tilasto (2013c): Muuttoliike. Kuntien välinen muuttoalttius ikäryhmittäin 1987–2012 . Helsinki: Tilastokeskus. Internet-lähde (viitattu 29.1.2016): http://www.stat.fi/til/muutl/2012/muutl_2012_2013-04-26_kuv_002_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (2015)a: Kuntien koulutustasossa huomattavia eroja 2014. (verkkojulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus. Internet-lähde (viitattu 31.3.2016): http://stat.fi/til/vkour/2014/vkour_2014_2015-11-05_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (2015)b: Opiskelijoiden työssäkäynti 2013 (verkkojulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus. Internet-lähde (viitattu 24.3.2016): http://www.stat.fi/til/opty/2013/opty_2013_2015-03-19_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (2015c): Väestö 1990-2014. Iitse toteutetut analyysit tietokannasta.
- Sutela, Elina (2016): Nuorten siirtymät työmarkkinoille Suomessa. Työmarkkinauratyypit ja niihin vaikuttavat sosioekonomiset ja alueelliset tekijät *Kansallinen syntymäkohortti 1987 –aineiston valossa*. Pro Gradu –työn käsikirjoitus.
- TE-palvelut (2016): Alle 25-vuotiaat ilman tutkintoon johtavaa, ammatillisia valmiuksia antavaa koulutusta. Internet-lähde (viitattu 30.3.2016): http://www.tepalvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/jos_jaat_tyottomaksi/tyottomyysturva/alle_25vuotiaat/index.html
- THL / Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2011) *Tautiluokitus ICD-10*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- THL / Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2015a): *Kansallinen syntymäkohortti 1987*. Internet-lähde (viitattu 21.4.2016): <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankeet-ja-ohjelmat/kansallinen-syntymakohortti-1987>

- THL / Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2015b): Perinataalitulasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Tilastoraportti 19/2015.
- Tilastokeskus (2016): Pääasiallinen toiminta. Internet-lähde (viitattu 24.3.2016): http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/tyovoima_ulkopu.html
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2012): Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. TEM Raportteja 8/2012
- Vaarama, M., Karvonen, S., Kestilä, L., Moisio, P. & Muuri, A. (2014): Suomalaisten hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Vaattovaara, M., Kortteinen, M. (2012): Segregaatiosta ja sen inhimillisestä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä. *Talous ja yhteiskunta* 3/2012, 60–66.
- Vartiainen, A. (2015): Kuuden suurimman kaupungin tilastollisia erityispiirteitä 2014. *Kuusikko-julkaisusarja* 9/2015.
- Valkonen J, Henriksson M, Tuulio-Henriksson A, & Autti-Rämö I. (2011): Psykoterapeutit Suomessa. Psykoterapiapalvelut ja niiden järjestäminen. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 74, 2011.
- Vikat, A, Rimpelä, A, Kosunen, E, Rimpelä, M. (2002): Sociodemographic differences in the occurrence of teenage pregnancies in Finland in 1987–1998: a follow up study. *J Epidemiol Community Health* 2002;56:659-668.
- Vilkama, K., Lönnqvist, H., Väliniemi-Laurson, J., Tuominen, M. (2014): Erilaistuva pääkaupunkiseutu. Sosioekonomiset erot alueittain 2002—2012. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1/2014.
- Ylönen V. (2014): Nuorten toimeentuloturvan taso ja käyttö. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 86/2014.

Liite 1. Liitetaulukot

Taulukko 1. Suoritetut tutkinnot, pääasiallinen toiminta ja työttömyyspäivät syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kuntatiedon mukaan. Osuudet prosentteina (%) kaikista ryhmän henkilöistä.

		N	Koulutus					Pääasiallinen toiminta				Työttömyyspäivät				
			Perus-aste	Keski-aste	Yli-oppilas	Alempi korkea-koulu	Ylempi korkea-koulu	Opis-kehu	Työssä	Työtön	Muu	0 pv	alle 6kk	6-12 kk	1-1,5 v.	yli 1,5 v.
Koko maa	mies	29521-30435	15,6	40,8	27,6	14,1	2,0	33,0	56,6	5,3	5,1	41,7	31,1	10,4	5,5	11,3
	nainen	28120-29041	10,6	29,9	26,9	27,3	5,3	36,6	51,8	3,9	7,7	42,7	34,5	10,9	5,2	6,8
	kaikki	57641-59476	13,2	35,5	27,2	20,6	3,6	34,7	54,3	4,6	6,4	42,2	32,7	10,6	5,3	9,1
Helsinki	mies	4133	14,8	20,8	40,3	20,1	4,1	48,1	44,5	2,7	4,8	55,6	29,3	6,9	3,5	4,7
	nainen	4871	7,7	13,9	34,3	35,8	8,3	53,0	41,4	1,5	4,0	61,4	28,3	5,7	1,8	2,8
	kaikki	9004	11,0	17,0	37,0	28,6	6,4	50,7	42,8	2,0	4,4	58,7	28,7	6,3	2,6	3,7
Espoo	mies	1390	14,9	21,2	39,1	19,4	5,4	50,4	41,9	3,2	4,5	60,3	25,0	6,3	2,9	5,5
	nainen	1217	9,6	18,3	33,1	30,0	9,0	41,8	50,6	1,7	5,8	61,7	27,8	5,5	2,2	2,8
	kaikki	2607	12,4	19,8	36,3	24,4	7,1	46,4	46,0	2,5	5,1	61,0	26,3	5,9	2,6	4,2
Vantaa	mies	1065	20,2	41,5	26,9	10,0	1,3	23,4	66,9	5,3	4,5	46,2	32,4	8,4	4,3	8,7
	nainen	1072	15,2	30,1	26,9	24,3	3,5	28,5	61,2	3,5	6,8	53,4	29,8	8,2	3,9	4,8
	kaikki	2137	17,7	35,8	26,9	17,2	2,4	25,9	64,0	4,4	5,7	49,8	31,1	8,3	4,1	6,7
Turku	mies	1501	9,1	29,2	41,6	18,0	2,1	51,6	41,0	4,1	3,2	46,3	30,4	9,1	5,5	8,7
	nainen	1532	7,1	19,1	36,1	31,1	6,6	55,9	37,0	3,0	4,1	50,6	31,9	8,4	3,6	5,5
	kaikki	3033	8,1	24,1	38,8	24,6	4,4	53,8	39,0	3,6	3,7	48,5	31,2	8,7	4,5	7,1
Tampere	mies	2091	9,3	31,4	38,0	19,3	2,1	49,8	41,0	5,1	4,2	41,2	31,2	10,4	5,1	12,0
	nainen	1965	7,1	24,0	32,1	31,1	5,8	45,2	45,2	4,0	5,6	40,9	33,8	11,9	6,0	7,4
	kaikki	4056	8,2	27,8	35,1	25,0	3,8	47,6	43,0	4,5	4,9	41,1	32,5	11,1	5,5	9,8
Oulu	mies	1523	10,9	35,8	33,1	17,1	3,2	42,7	46,4	6,9	4,0	30,5	33,6	14,5	6,4	15,0
	nainen	1456	8,9	27,1	30,8	26,2	6,9	46,5	39,9	5,7	7,9	29,4	39,2	15,0	6,5	9,8
	kaikki	2979	9,9	31,6	32,0	21,5	5,0	44,5	43,2	6,3	5,9	29,9	36,3	14,8	6,5	12,5
Muut kunnat	mies	17818-18732	17,1	49,2	21,2	11,4	1,2	24,4	62,8	5,9	6,9	37,6	31,8	11,3	6,1	13,1
	nainen	16007-16928	12,1	37,2	22,5	24,2	4,0	28,0	56,0	4,5	11,5	35,9	36,9	12,6	6,4	8,2
	kaikki	33825-35660	14,8	43,5	21,8	17,5	2,5	26,0	61,0	5,4	7,6	36,8	34,2	12,0	6,3	10,8

Taulukko 2. Työttömyys- ja toimeentulotukietuudet syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Osuudet prosentteina (%) kaikista ryhmän henkilöistä.

		N	Työttömyysetuudet				Toimeentulotuki						Toimeentulotuen käytön toistuminen vuositasolla			
			Työmarkkina-tuki	Peruspäiväraha	TMT 300 pv	TMT 500 pv	Saanut joskus	0 kk	1-3 kk	4-12 kk	13-24 kk	yli 24 kk	0v.	1 v.	2-3 v.	yli 3 v.
Koko maa	mies	30435	33,5	11,8	7,9	4,3	28,6	71,4	9,4	8,4	4,2	6,6	71,4	9,0	9,3	10,3
	nainen	29041	35,7	9,8	7,4	3,2	30,6	69,4	9,5	8,8	4,8	7,5	69,4	8,7	10,0	11,8
	kaikki	59476	34,6	10,8	7,6	3,8	29,6	70,4	9,4	8,6	4,5	7,0	70,4	8,9	9,7	11,0
Helsinki	mies	4133	20,0	7,8	2,5	1,1	23,1	76,9	7,4	7,7	3,0	5,1	76,9	7,2	8,3	7,6
	nainen	4871	19,4	6,2	2,3	0,7	22,2	77,8	7,1	7,0	3,3	4,9	77,8	7,0	7,8	7,4
	kaikki	9004	19,7	6,9	2,4	0,9	22,6	77,4	7,2	7,3	3,1	5,0	77,4	7,1	8,0	7,5
Espoo	mies	1390	17,8	7,7	3,2	1,4	20,4	79,6	7,4	5,9	2,7	4,4	79,6	6,2	8,0	6,2
	nainen	1217	17,7	7,9	1,9	0,6	23,1	76,9	8,5	6,7	3,0	4,8	76,9	8,1	7,6	7,4
	kaikki	2607	17,8	7,8	2,6	1,0	21,6	78,4	7,9	6,3	2,8	4,6	78,4	7,1	7,8	6,8
Vantaa	mies	1065	22,9	11,2	4,4	2,3	28,0	72,0	7,4	9,2	4,3	7,0	72,0	8,3	9,6	10,1
	nainen	1072	24,6	8,7	3,4	1,3	31,7	68,3	8,3	8,8	4,6	10,1	68,3	8,9	9,4	13,4
	kaikki	2137	23,8	9,9	3,9	1,8	29,9	70,1	7,9	9,0	4,4	8,6	70,1	8,6	9,5	11,8
Turku	mies	1501	26,4	13,3	5,2	3,0	21,1	78,9	7,9	6,1	2,8	4,3	78,9	8,1	6,5	6,5
	nainen	1532	26,7	8,9	5,3	2,5	23,8	76,2	8,4	7,0	3,3	5,1	76,2	8,2	6,7	8,9
	kaikki	3033	26,5	11,0	5,2	2,8	22,5	77,5	8,1	6,6	3,0	4,7	77,5	8,2	6,6	7,7
Tampere	mies	2091	31,9	11,3	7,4	4,2	29,0	71,0	10,1	8,8	3,7	6,4	71,0	9,3	9,8	9,9
	nainen	1965	36,8	10,8	8,0	3,9	29,5	70,5	10,0	8,0	5,2	6,3	70,5	8,4	10,3	10,8
	kaikki	4056	34,3	11,1	7,7	4,0	29,2	70,8	10,1	8,4	4,4	6,3	70,8	8,9	10,0	10,4
Oulu	mies	1523	45,4	10,5	12,4	6,7	32,0	68,0	11,5	9,8	4,3	6,4	68,0	11,3	9,7	11,0
	nainen	1456	47,2	11,1	11,3	5,2	34,1	65,9	11,2	10,6	4,4	8,0	65,9	10,3	10,6	13,3
	kaikki	2979	46,3	10,8	11,9	5,9	33,1	66,9	11,3	10,2	4,4	7,2	66,9	10,8	10,1	12,1
Muut kunnat	mies	18732	38,0	13,0	9,5	5,3	30,7	69,3	9,9	8,8	4,7	7,3	69,3	9,5	9,7	11,4
	nainen	16928	42,1	11,0	9,3	4,0	33,9	66,1	10,2	9,6	5,6	8,6	66,1	9,3	11,1	13,5
	kaikki	35660	39,9	12,1	9,4	4,7	32,2	67,8	10,1	9,2	5,1	7,9	67,8	9,4	10,4	12,4

Taulukko 3. Mielenterveysdiagnoosit, rikollisuuteen liittyvät merkinnät ja tuomiot sekä kasautuva huono-osaisuus kolmen ja kahden hyvinvointipuutteen mukaan syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan. Osuudet prosentteina (%) kaikista ryhmän henkilöistä.

		N	F-diagnoosit	Synnytykset alle 20-v.	Rikollisuuteen liittyvät merkinnät ja tuomiot	Rikostuomiot	Kasautuva huono-osaisuus, kun nuorella kolme hyvinvointipuutetta	Kasautuva huono-osaisuus, kun nuorella kaksi kolmesta hyvinvointipuutteesta
Koko maa	mies	30435	15,1		38,4	14,1	4,0	14,7
	nainen	29041	18,4	4,2	12,7	3,1	3,7	14,7
	kaikki	59476	16,7		25,9	8,8	3,9	14,7
Helsinki	mies	4133	15,0		28,6	10,4	3,9	13,2
	nainen	4871	17,4	1,5	9,2	1,8	2,5	11,3
	kaikki	9004	16,3		18,1	5,8	3,2	12,2
Espoo	mies	1390	15,0		27,6	9,7	3,2	12,6
	nainen	1217	20,5	2,6	9,4	1,5	3,6	13,6
	kaikki	2607	17,6		19,1	5,9	3,4	13,1
Vantaa	mies	1065	17,1		41,3	15,6	4,4	17,7
	nainen	1072	22,6	4,5	12,8	3,3	6,0	19,0
	kaikki	2137	19,8		27,0	9,4	5,2	18,3
Turku	mies	1501	12,5		35,2	12,2	2,5	10,7
	nainen	1532	16,1	2,5	11,0	3,1	3,0	10,8
	kaikki	3033	14,3		23,0	7,6	2,7	10,8
Tampere	mies	2091	10,1		32,1	11,4	2,7	10,6
	nainen	1965	16,1	1,8	10,9	2,6	3,0	11,8
	kaikki	4056	13,0		21,8	7,1	2,8	11,2
Oulu	mies	1523	12,2		32,4	10,8	3,1	12,2
	nainen	1456	17,0	3,9	10,8	3,4	3,4	14,2
	kaikki	2979	14,5		21,8	7,2	3,2	13,2
Muut kunnat	mies	18732	16,0		42,7	15,9	4,4	16,0
	nainen	16928	18,9	5,5	14,5	3,7	4,1	16,2
	kaikki	35660	17,3		29,3	10,1	4,3	16,1

Taulukko 4. Muuttoliikeanalyysin muuttujakohtaiset henkilömäärät ja prosenttiosuudet muuttoryhmittäin Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan.

Kunta, muuttoryhmä* ja ryhmän koko	Perusasteen koulutus (%)	Korkeakoulututkinto (%)	Toimeentulotuki (%)	Työmarkkina-tuki (%)	Työmarkkina-tuki yli 300 pv (%)	Rikollisuus (%)	Syntyys alle 20-vuotiaana (%)	Mielenterveysdiagnnoosi (%)	Päihde-diagnnoosi (%)	Mielialahäiriödiagnnoosi (%)
Helsinki										
1; n=3429	631 (18,4)	752 (21,9)	903 (26,3)	590 (17,2)	71 (2,1)	702 (20,5)	52 (3,2)	681 (19,9)	122 (3,6)	313 (9,1)
2; n=2083	141 (6,8)	889 (42,7)	480 (23,0)	481 (23,1)	47 (2,3)	300 (14,4)	alle 6**	301 (14,5)	49 (2,4)	168 (8,1)
3; n=1523	68 (4,5)	743 (48,8)	375 (24,6)	505 (33,2)	70 (4,6)	278 (18,3)	7 (0,8)	195 (12,8)	19 (1,2)	100 (6,6)
4; n=726	43 (5,9)	310 (42,7)	112 (15,4)	73 (10,1)	8 (1,1)	128 (17,6)	0	96 (13,2)	11 (1,5)	48 (6,6)
5; n=1243	106 (8,5)	455 (36,6)	167 (13,4)	125 (10,1)	16 (1,3)	222 (17,9)	10 (1,4)	196 (15,8)	25 (2,0)	86 (6,9)
Espoo										
1; n=1208	224 (18,5)	294 (24,3)	279 (23,1)	168 (13,9)	29 (2,4)	256 (21,2)	15 (2,7)	255 (21,1)	28 (2,3)	112 (9,3)
2; n=461	31 (6,7)	187 (40,6)	91 (19,7)	76 (16,5)	7 (1,5)	65 (14,1)	alle 6**	61 (13,2)	8 (1,7)	34 (7,4)
3; n=427	27 (6,3)	198 (46,4)	98 (23,0)	149 (34,9)	22 (5,2)	80 (18,7)	7 (3,1)	49 (11,5)	8 (1,9)	21 (4,9)
4; n=223	9 (4,0)	77 (34,5)	41 (18,4)	28 (12,6)	6 (2,7)	46 (20,6)	0	32 (14,3)	alle 6**	16 (7,2)
5; n=288	33 (11,5)	63 (21,9)	55 (19,1)	42 (14,6)	alle 6**	52 (18,1)	6 (4,2)	61 (21,2)	8 (2,8)	32 (11,1)
Vantaa										
1; n=948	186 (19,6)	154 (16,2)	247 (26,1)	202 (21,3)	38 (4,0)	276 (29,1)	20 (4,7)	181 (19,1)	25 (2,6)	81 (8,5)
2; n=275	33 (12,7)	64 (23,3)	88 (32,0)	77 (28,0)	9 (3,3)	63 (22,9)	9 (5,1)	49 (17,8)	8 (2,9)	28 (10,2)
3; n=269	20 (7,4)	93 (34,6)	93 (34,6)	116 (43,1)	25 (9,3)	59 (21,9)	alle 6**	41 (15,2)	7 (2,6)	19 (7,1)
4; n=195	17 (8,7)	52 (26,7)	52 (26,7)	33 (16,9)	alle 6**	49 (25,1)	alle 6**	35 (17,9)	6 (3,1)	14 (7,2)
5; n=450	120 (26,6)	56 (12,1)	158 (34,8)	80 (18,0)	8 (2,2)	130 (30,0)	14 (5,6)	118 (26,5)	17 (3,6)	76 (16,7)

*1=pääosan elämästään kunnassa asunut; 2=muuttanut muista kunnista aikaisemmin (2005-2008); 3=muuttanut muista kunnista myöhemmin (2009-); 4. muuttanut kehyskunnista; 5=muuttanut pääkaupunkiseudulta (pl. Oulu).

**vähemmän kuin kuusi henkilöä

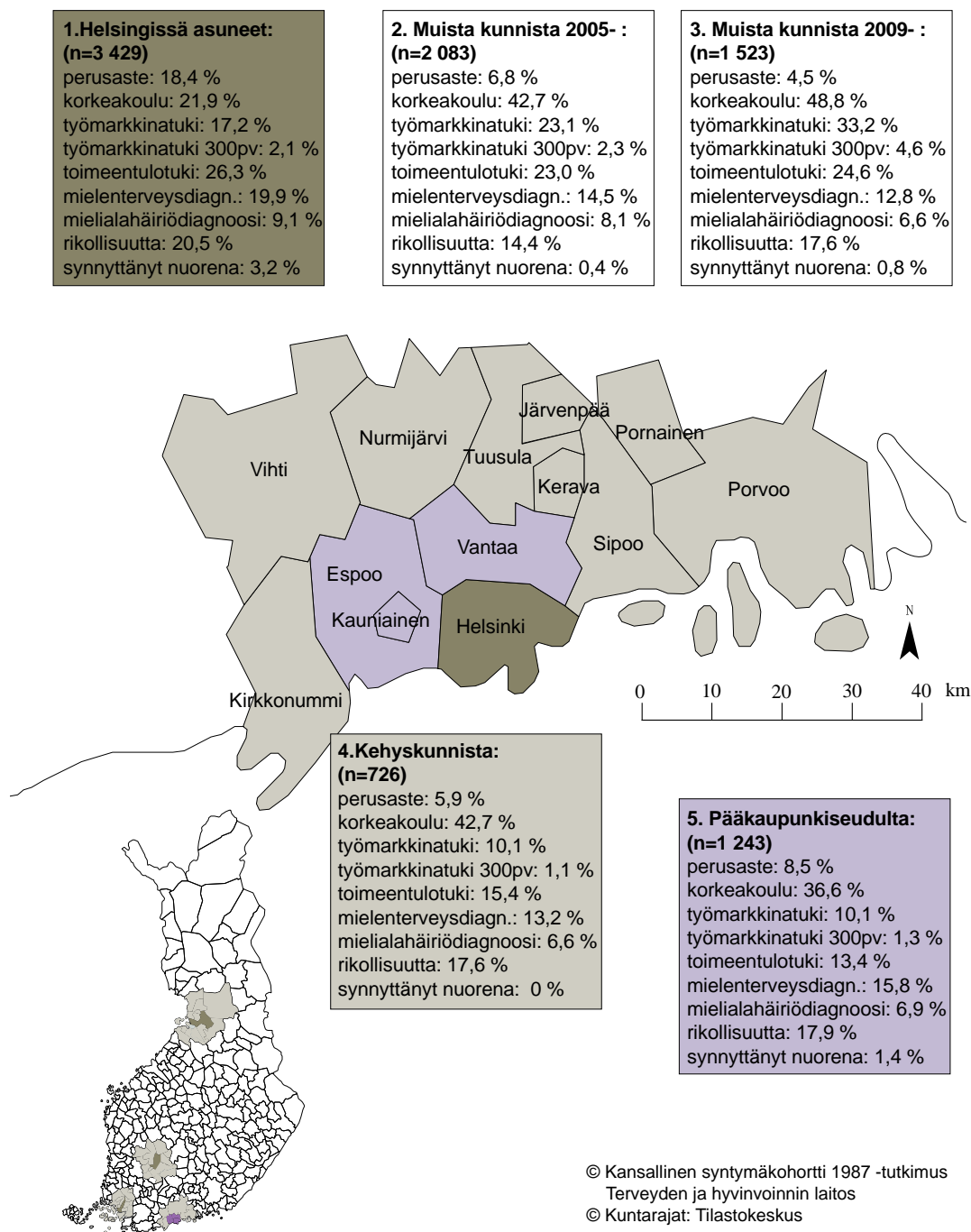
Taulukko 5. Muuttoliikeanalyysin muuttujakohtaiset henkilömäärät ja prosentiosuudet muuttoryhmittäin Turussa, Tampereella ja Oulussa syntymäkohortissa 1987 vuoden 2012 kotikunnan mukaan.

Kunta, muutto-ryhmä* ja ryhmän koko	Perusasteen koulutus (%)	Korkeakoulu-tutkinto (%)	Toimeentulo-tuki (%)	Työmarkkina-tuki (%)	Työmarkkina-tuki yli 300 pv (%)	Rikollisuus (%)	Synnytys alle 20-vuotiaana (%)	Mielenterveys-diagnoosi (%)	Päihde-diagnoosi (%)	Mielialahäiriödiagnoosi (%)
Turku										
1; n=945	124 (13,1)	210 (22,2)	231 (24,4)	279 (29,5)	62 (6,6)	247 (26,1)	22 (5,1)	130 (13,8)	32 (3,4)	50 (5,3)
2; n=781	40 (5,1)	283 (36,2)	179 (22,9)	186 (23,8)	30 (3,8)	130 (16,6)	6 (1,3)	115 (14,7)	16 (2,0)	68 (8,7)
3; n=572	35 (6,1)	182 (31,8)	129 (22,6)	196 (34,3)	35 (6,1)	138 (24,1)	6 (2,0)	87 (15,2)	23 (4,0)	42 (7,3)
4; n=602	40 (6,6)	165 (27,4)	121 (20,1)	130 (21,6)	28 (4,7)	158 (26,2)	alle 6**	83 (13,8)	15 (2,5)	39 (6,5)
5; n=133	7 (5,3)	40 (30,1)	21 (15,8)	14 (10,5)	alle 6**	24 (18,0)	alle 6**	19 (14,3)	alle 6**	9 (6,8)
Tampere										
1; n=1198	155 (12,9)	241 (20,1)	377 (31,5)	399 (33,3)	111 (9,3)	292 (24,4)	12 (2,3)	163 (13,6)	54 (3,8)	68 (5,7)
2; n=1343	60 (4,5)	457 (34,0)	384 (28,6)	433 (32,2)	83 (6,2)	237 (17,6)	14 (2,1)	153 (11,4)	25 (1,9)	73 (5,4)
3; n=792	56 (7,1)	301 (38,0)	235 (29,7)	324 (40,9)	72 (9,1)	180 (22,7)	alle 6**	111 (14,0)	25 (3,2)	51 (6,4)
4; n=619	49 (7,9)	145 (23,4)	167 (27,0)	210 (33,9)	44 (7,1)	155 (25,0)	7 (2,5)	73 (11,8)	19 (3,1)	38 (6,1)
5; n=104	13 (12,5)	27 (26,0)	23 (22,1)	24 (23,1)	alle 6**	22 (21,2)	0	29 (27,9)	9 (8,7)	9 (8,7)
Oulu										
1; n=938	133 (14,2)	195 (20,8)	331 (35,3)	459 (48,9)	75 (15,4)	201 (21,4)	28 (6,3)	153 (16,3)	19 (2,0)	75 (8,0)
2; n=869	54 (6,2)	257 (29,6)	250 (28,8)	365 (42,0)	40 (9,0)	152 (17,5)	11 (2,4)	108 (12,5)	17 (2,0)	55 (6,3)
3; n=508	43 (8,5)	177 (34,8)	180 (35,4)	254 (50,0)	32 (11,4)	118 (23,2)	alle 6**	84 (16,5)	13 (2,6)	42 (8,3)
4; n=664	66 (9,9)	161 (24,2)	224 (33,7)	300 (45,2)	30 (11,1)	179 (27,0)	13 (4,2)	88 (13,3)	14 (2,1)	45 (6,8)

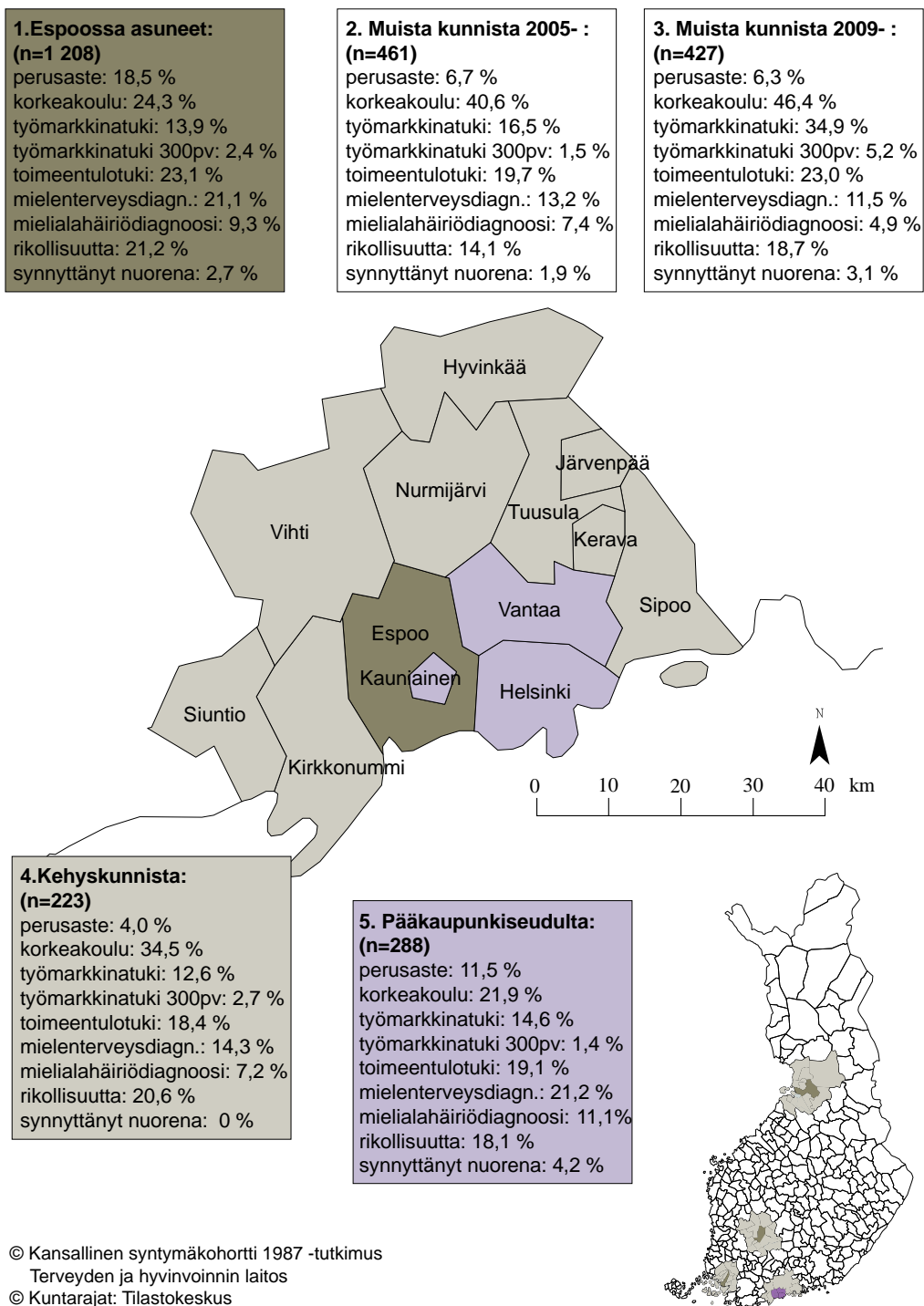
*1=pääosan elämästään kunnassa asunut; 2=muuttanut muista kunnista aikaisemmin (2005-2008); 3=muuttanut muista kunnista myöhemmin (2009-); 4. muuttanut kehyskunnista; 5=muuttanut pääkaupunkiseudulta (pl. Oulu)

**vähemmän kuin kuusi henkilöä

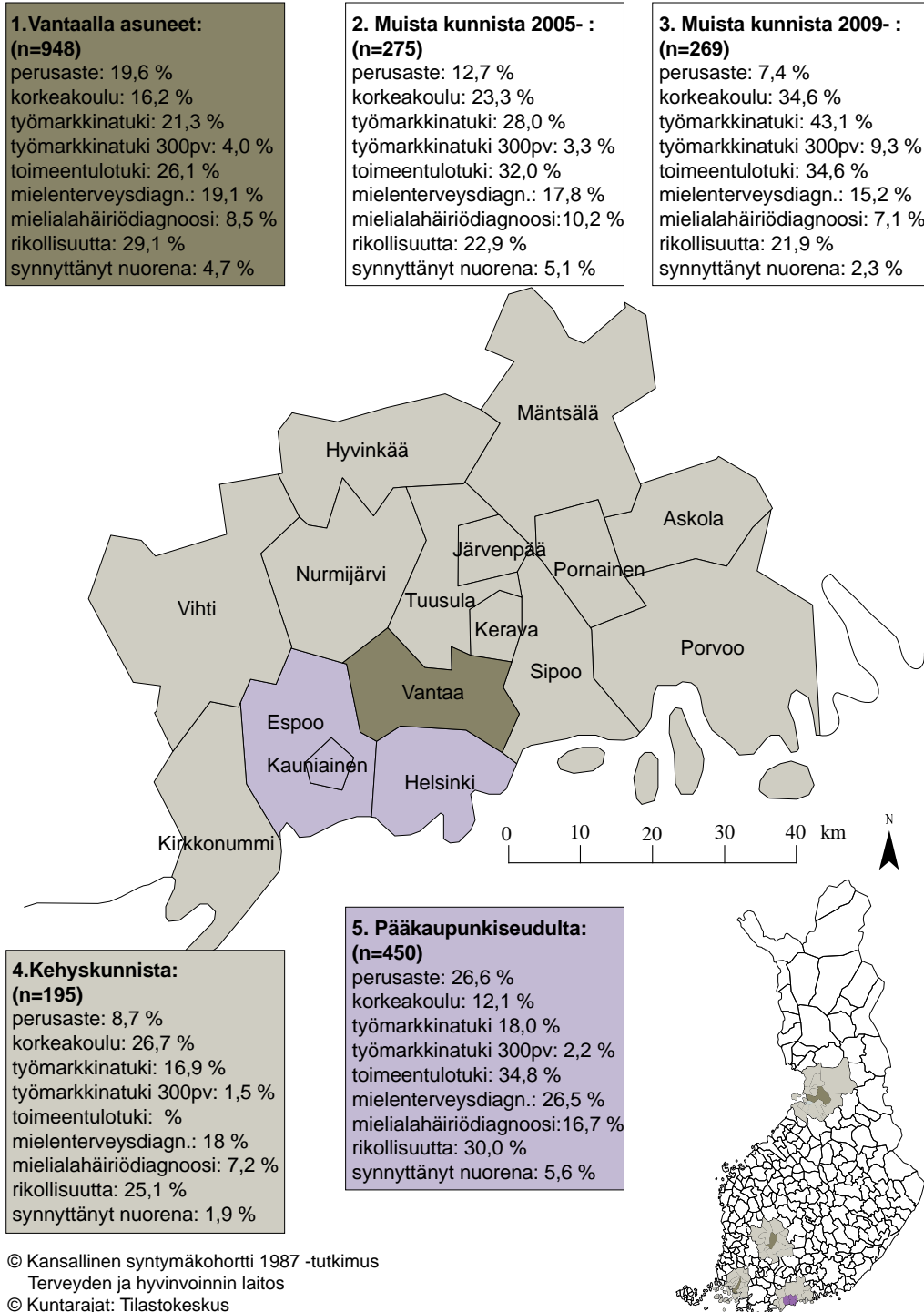
Liite 2. Muuttoliiketarkastelujen kartat ja tulokset

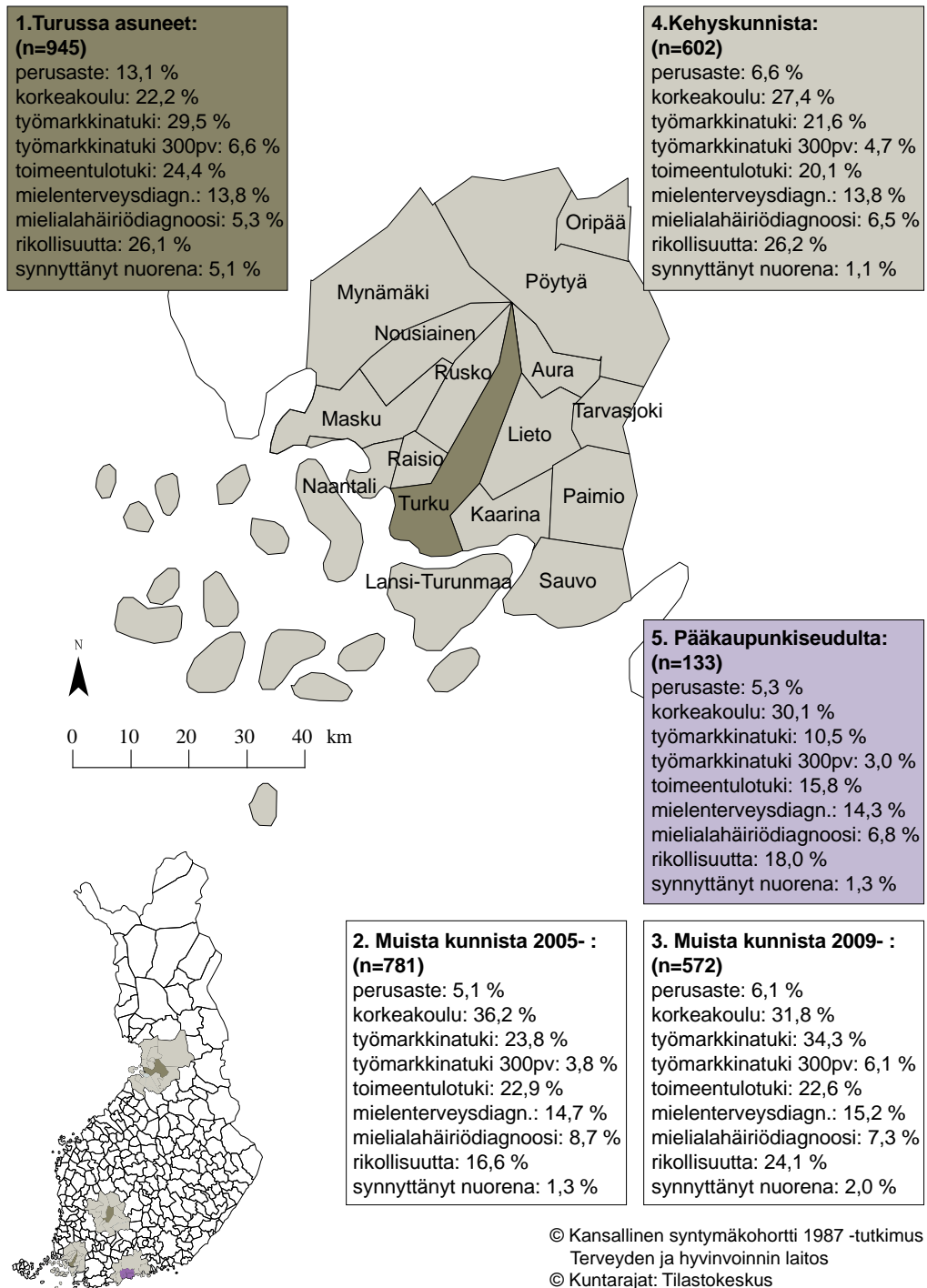
Kuvio 32. Hyvinvoinnin muuttujat Helsingissä vuoden 2012 lopussa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä muuttoklusteriryhmittäin. Helsinki ja kehyskunnat vuoden 2011 kuntajaon mukaan.

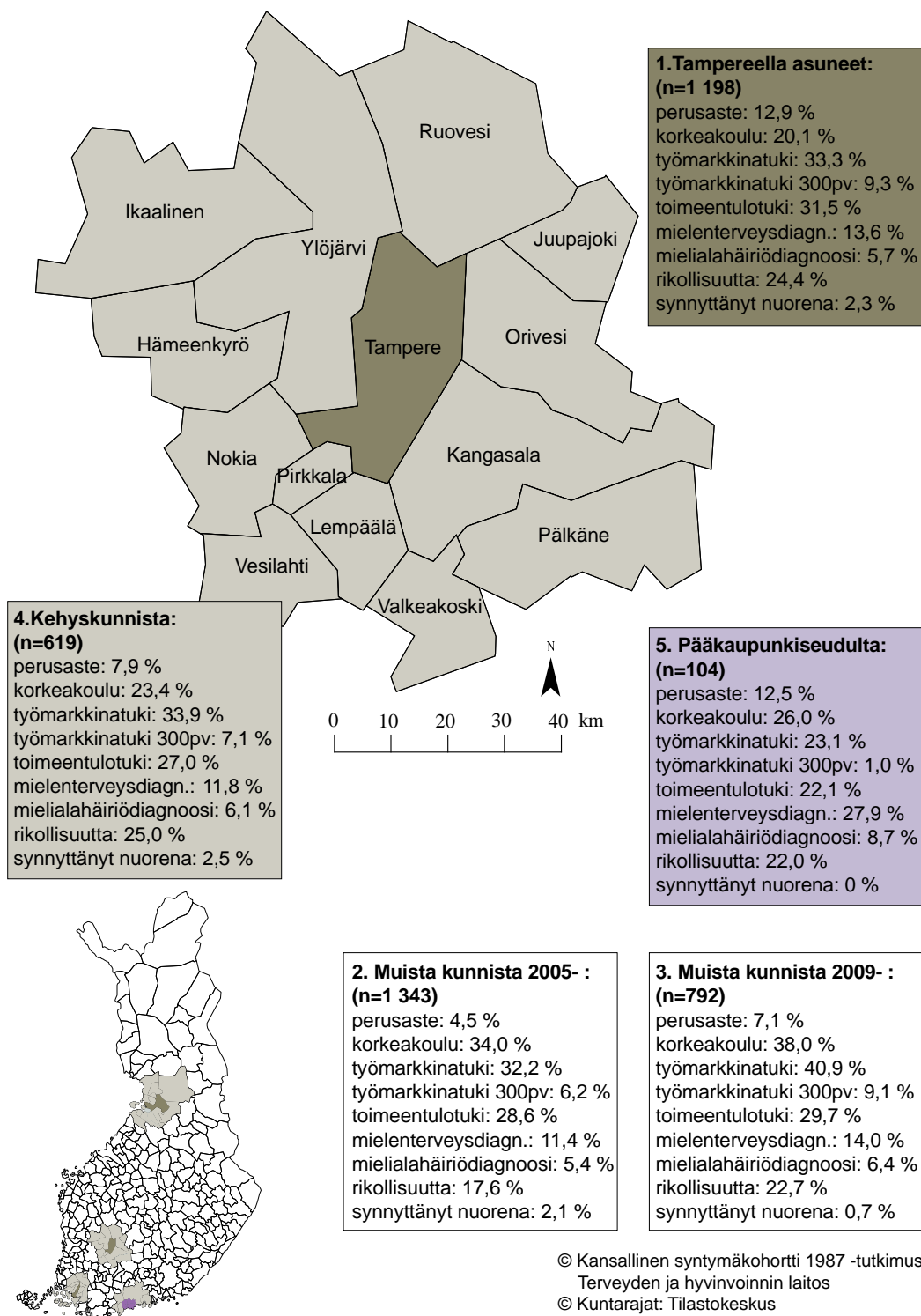
Kuvio 33. Hyvinvoinnin muuttajat Espoossa vuoden 2012 lopussa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä muuttoklusteriryhmittäin. Espoo ja kehyskunnat vuoden 2011 kuntajaon mukaan.

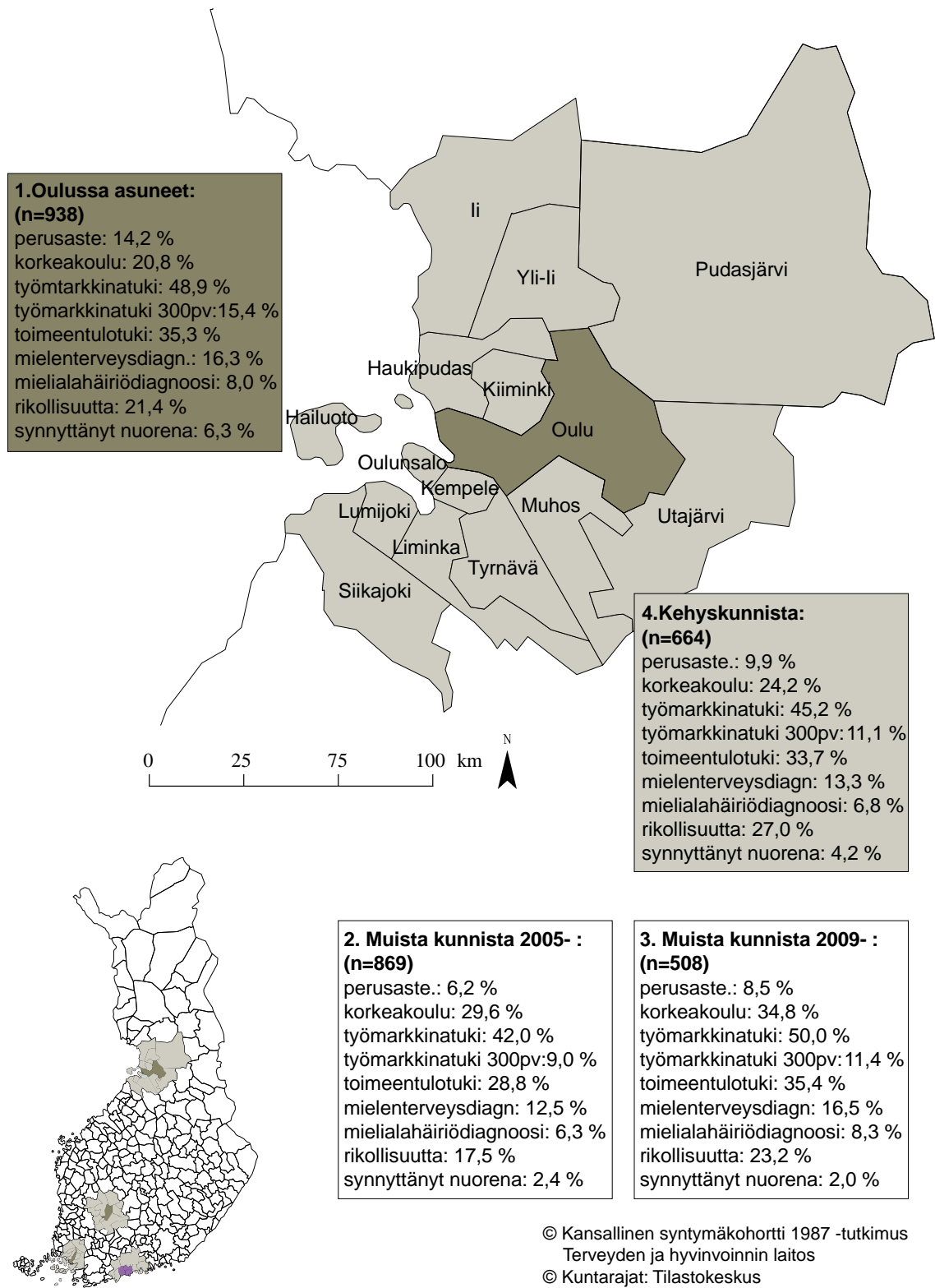
Kuvio 34. Hyvinvoinnin muuttajat Vantaalla vuoden 2012 lopussa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä muuttoklusteriryhmittäin. Vantaa ja kehyskunnat vuoden 2011 kuntajaon mukaan.

Kuvio 35. Hyvinvoinnin muuttajat Turussa vuoden 2012 lopussa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä muuttoklusteriryhmittäin. Turku ja kehyskunnat vuoden 2011 kuntajaon mukaan.

Kuvio 36. Hyvinvoinnin muuttajat Tampereella vuoden 2012 lopussa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä muuttoklusteriryhmittäin. Tampere ja kehyskunnat vuoden 2011 kuntajaon mukaan.

Kuvio 37. Hyvinvoinnin muuttajat Oulussa vuoden 2012 lopussa asuneilla syntymäkohortin 1987 henkilöillä muuttoklusteriryhmittäin. Oulu ja kehyskunnat vuoden 2011 kuntajaon mukaan.